روزنامهٔ رسمی کشور شاهنشاهی ایران

شامل : کلیه قوانین مصوبه ومقررات- گزارش کمیسیونها - صورت مشروح مذاکرات مجلسین - اخبار مجلس
انتصابات - آگهیهای رسمی وقانونی

شماره ۱۸۱۰ | ۲شنبه ۱۶ اردیبهشت‌ماه ۱۳۳۰ | سال هفتم

شماره مسلسل ۱۴۱
دوره شانزدهم مجلس شورای ملی

مذاکرات مجلس شورای ملی

جلسه ۱۴۱

صورت مشروح مذاکرات مجلس روز شنبه هفتم اردیبهشت‌ماه ۱۳۳۰

فهرست مطالب:

۱ - طرح وتصویب طرح سه‌فوری راجع به ترتیب اجرای اصل ملی شدن صنعت نفت نسبت بمعادن مورد بهره‌برداری شرکت سابق نفت انگلیس وایران

۲ — تعیین موقع جلسهٔ بعد — ختم جلسه

***

مجلس سی و پنج دقیقه قبل ازظهر بریاست آقای گنجه‌ای (نایب رئیس) تشکیل گردید

(۱ طرح و تصویب طرح سه فوری راجع بترتیب اجرای اصل ملی‌شدن صنعت نفت نسبت به معادن مورد بهره‌برداری شرکت سابق نفت انگلیس و ایران)

نایب‌رئیس - چون روز قبل تعطیل بوده است صورت جلسه قبل حاضر نیست بنابراین صورت مجلس نداریم و گزارشی از کمیسیون نفت رسیده همانطوریکه ازمقام ریاست اطلاع داده بودند این جلسه فوق‌العاده است و گزارش کمیسیون نفت مطرح است

جمال امامی - بنده باطرحش مخالفم.

نایب‌رئیس - گزارش قرائت میشود.

(بشرح ذیل قرائت شد)

گزارش از کمیسیون مخصوص نفت بمجلس شورایملی

کمیسیون مخصوص نفت که طبق قانون ۲۴و۲۹ اسفند ماه ۱۳۲۹ مأمور تهیه طرح اجرای اصل ملی‌شدن صنعت نفت در سراسر کشور تشکیل گردیده بود پس از تشکیل چند جلسه بالاخره در جلسه پنجم اردیبهشت ۱۳۳۰ که درحدود پنج ساعت بطول انجامید فعلا نسبت بمعادن نفت مورد بهره‌برداری شرکت سابق نفت انگلیس وایران باتفاق آراء تصمیم ذیل را اتخاذ واینك گزارش آنرا برای تصویب بمجلس شورایملی تقدیم می‌دارد

مخبر کمیسیون مخصوص نفت - حسین مکی

ماده ۱ — بمنظور ترتیب اجرای قانون مورخ ۲۴و۲۹ اسفند ماه ۱۳۲۹ راجع بملی‌شدن صنعت نفت درسراسر کشور هیئت مختلطی مرکب از پنج نفر از نمایندگان مجلس سنا وپنج نفر ازنمایندگان مجلسین شورای ملی بانتخاب هر یك از مجلس و وزیر دارائی وقت یا قائم مقام او ویکنفر دیگر بانتخاب دولت تشکیل میشود

ماده ۲ — دولت مکلف است با نظارت هیئت مختلط بلا فاصله از شرکت سابق نفت انگلیس وایران خلع ید کند و چنانچه شرکت برای تحویل فوری وعذر وجود ادعائی بردولت متعذر شود دولت می‌تواند تا میزان بیست و پنج درصد از عایدات جاری نفت را پس ازوضع مخارج بهره‌برداری برای تأمین مدعی به شرکت در بانك ملی ایران یابانك مرضی الطرفین دیگر ودیعه گذارد

ماده ۳ — دولت مکلف است با نظارت هیئت مختلط بمطالبات ودعاوی حقه دولت وهمچنین بدعاوی حقه شرکت رسیدگی نموده نظریات خودرا بمجلسین گزارش دهد که پس از تصویب مجلسین بموقع اجرا گذاشته شود

ماده ٤ - چون ازتاریخ ۲۹ اسفند ماه ۱۳۲۹ که ملی‌شدن صنعت نفت بتصویب مجلس سنا نیز رسیده است کلیه درآمد نفت ومحصولات نفتی حق مسلم ملت ایران است دولت مکلف است با نظارت هیئت مختلط بحساب شرکت رسیدگی کند ونیز هیئت مختلط باید از تاریخ اجرای این قانون تاتعیین هیئت عامله درامور بهره‌برداری دقیقاً نظارت نماید

ماده ٥ - هیئت مختلط باید هر چه زودتر اساسنامه شرکت ملی نفت را که در آن هیئت عامله وهیئت نظارتی ازمتخصصین پیش‌بینی شده باشد تهیه وبرای تصویب بمجلسین پیشنهاد کند

ماده ٦ - برای تبدیل تدریجی متخصصین خارجی بمتخصصین ایرانی هیئت ایرانی مختلط مکلف است آئین نامهٔ فرستادن عده ای محصل بطریق مسابقه درهر سال برای فراگرفتن رشته‌های مختلف معلومات وتجربیات مربوط بصنایع نفت بکشورهای خارج را تدوین و پس از تصویب هیئت وزیران بوسیلهٔ وزارت فرهنك بموقع اجرا گذارد - مخارج تحصیل این محصلین از عوائد نفت پرداخته خواهد شد

ماده ۷ - کلیهٔ خریداران محصولات معادن انتزاعی از شرکت سابق انگلیس و ایران هر مقدار نفتی راکه از اول سال مسیحی ۱۹٤۸ تاتاریخ ۲۹ اسفند ۱۳۲۹ (۲۰ مارس ۱۹۵۱) از آن شرکت سالیانه خریداری کرده اند می‌توانند از این ببعد هم بنرخ عادله بین المللی همان مقدار را سالیانه خریداری نمایند و برای مازاد آن مقادیر در صورت تساوی شرایط در خرید حق تقدم خواهند داشت

ماده ۸ — کلیهٔ پیشنهادهای هیئت مختلط که برای تصویب مجلس شورای ملی تهیه می شود بایدقبلا بکمیسیون مخصوص نفت مجلس شورای ملی تسلیم ودرصورت موافقت کمیسیون گزارش آن بمجلس شورای ملی تقدیم گردد.

ماده ۹ — هیئت مختلط باید درظرف ۳ ماه از تاریخ تصویب این قانون بکار خود خاتمه دهد و گزارش عملیات خودرا طبق ماده ۸ بمجلس تقدیم کند ودرصورتی که احتیاج بتمدید مدت باشد با ذکر دلائل موجهه درخواست تمدید نماید

آشتیانی‌زاده - بنده عرضی دارم.

امامی اهری - اخطار نظامنامه‌ای دارم و اخطار مقدم است از لحاظ اینکه دولت باید حضور داشته باشد درجلسه و دفاع بکند از اینجهت است

مکی — هیچ احتیاجی ندارد

کشاورزصدر — احتیاجی ندارد

تیمورتاش — اخطار دارم

نایب‌رئیس — بفرمائید

تیمورتاش — معمولا لوایح یا گزارشاتی که درمجلس مطرح می‌شود باید ٤۸ ساعت قبل طبع و توزیع شده باشد برای اینکه آقایان نمایندگان مطلع ازاصل موضوع باید باشند تا بتوانند در اطراف آن فکر کنند امروز صبح فقط گزارش بدست اکثریت نمایندگان مجلس رسیده است (کشاورزصدر - مربوط بلوایح است نه گزارش) این مسلماً از هرلایحه‌ای مهمتر است بنابر این استدعا می کنم که آقایان توجه باین اصل بفرمائیدو اضافه بفرمائید که نمایندگان فکری دراطراف این موضوع بکنند و بعداً مطرح بشود. این نص صریح نظامنامه است

نائب‌رئیس — قبل از این مطلب یك طرحی بقید سه فوریت رسیده است (آشتیانی‌زاده - بنده یا آن طرح مخالفم) اجازه بفرمائید طرح سه فوریتی تقدیم شده ودرضمن آقای جمال امامی پیشنهاد کرده‌اند که الان خوانده شود ، حالا عقیدهٔ من این است که مطابق نظامنامه بایستی راجع به پیشنهاد آقای جمال امامی صحبت بشود بعد راجع بآن طرح (آشتیانی زاده - گزارش مطرح است آقا اول مخالف و موافق حرف بزنند ملی شدن نفت اینطور نیست این بنفع کمپانی است) پیشنهاد آقای جمال امامی قرائت می‌شود.

پیشنهاد می کنم که طرح ملی شدن نفت عجالتاً مسکوت بماند

نایب‌رئیس — مطابق ماده ۱۴۷ بطور اختصار صحبت کنید

دکتر معظمی — در مورد این پیشنهاد اخطار دارم.

جمال امامی — اجازه بفرمائید

تیمورتاش — آقای رئیس اخطار من راجع به ۴۸ ساعت وارد هست یا نیست؟

امینی — ماده ۱۳۴ اگر وارد است بفرمائید.

شوشتری — وارد است باخیر؟

تیمورتاش — اگر وارد است که اصلا قابل طرح نیست.

نایب‌رئیس — آقای جمال امامی بفرمائید

جمال امامی — درجلسهٔ خصوصی آمدیم یکساعت استدلال کردیم آقایان هم همه موافقت فرمودند همه با نظر بنده موافق بودند (امینی - که چی؟) عرض کردم که این موضوع بمرحله اجرائی رسیده است وقتی بمرحله اجرائی درآمده است بالاخره بایدبا حضوردولت باشد چون مجری آن دولت است ما یك تکلیف قانونگذاری داشتیم وآنرا آوردیم بمرحله‌عمل‌رسانیدیم قانونش را هم گذرانیدیم حالا که بمرحله اجرا رسیده است این سابقه‌نیست که‌بدون نظر دولت ما بیائیم اینجادولت‌را مکلف با جرای عملی بکنیم که خودش اطلاعی از آن ندارد وهمچنین پیشنهاد بنده را آقایان پذیرفتید بهمین دلیل‌هم گفتم‌برای این که بحران ادامه پیدانکنداز آقای دکتر مصدق استدعا کردم آقایان‌هم موافقت فرمودندبانظر بنده ازایشان استدعا کردیم که زمامداری‌را قبول بکنند تا فرمانشان صادر بشود (دکتر مصدق - بهیچوجه چنین صحبتی نشد) همه صحبت روی این بودچیزعجیبی‌است آقایان همه شاهدبودند صد نفر بودند بنده خلاف میگویم؟ غیراز این بود؟ (کشاورز صدر- قرارشد فوراً نفت مطرح بشود) آقا مجلس شورایملی بدون حضور دولت نمیتواند در کارهای اجرائی دخالت کند آقای مصدق خودشان قبول کردند وقتی که فرمانشان‌صادرشدحق دارند بیایند این گزارش را قبول‌بفرمایند بنام خودشان بعد طرح بشود.

تیمورتاش — بنده اخطار دارم طبق ماده ۳۴ آئین‌نامه.

نایب‌رئیس — اجازه‌بفرمائیدطرح سه‌فوریتی رسیده‌است مطرح کنیم چون این طرح درواقع تغییر دستورجلسه‌است

کشاورزصدر — بنده بنام‌اخطار میخواهم صحبت کنم.

نایب‌رئیس — طرح‌قانونی قرائت می‌شود.

(بشرح ذیل قرائت شد)

جمال امامی — این چیست که میخواهند بخوانند؟ پیشنهاد بنده رای بگیرید.

نایب‌رئیس — طرح قانونی است بقید سه فوریت.

جمال امامی-اول بایدپیشنهادبنده رای گرفته شود.

تیمورتاش- پیشنهاد شما فعلاقابل طرح نیست وواردهم نیست بنده اخطار دارم‌مطابق ماده ۳۴ نظام‌نامه.

نایب‌رئیس- ماده ۱۴۷ آئین‌نامه قرائت میشود:

(بشرح ذیل قرائت‌شد)

ماده ۱۴۷- هریك ازنمایندگان‌حق دارد ازمجلس کتباً تقاضا نماید که طرح یالایحه قانونی که بمجلس مراجعه شده است موقتاً یادائماً مسکوت بماند در این قبیل موارد درخصوص ردیاقبول‌این تقاضا قبل از آنکه درموضوع اصلی بحث شود پس‌از توضیح مختصر پیشنهاد کننده و پاسخ آن ازطرف یك‌مخالف که باید با رعایت اختصار کامل بعمل‌آید محدودبه بحث درموضوع باشد رای گرفته میشود و درصورتیکه تقاضاهای متعددی بشود و منجر بأخذ رای گردد تعیین‌حق تقدم و تأخربارئیس مجلس است مگردرمواردی که تقدم آن مطلب درنظامنامه تصریح شده باشد

جمال امامی - کجای این‌مخالف است

نایب‌رئیس - آقای تیمورتاش مخالف هستید؟

تیمورتاش - بلی

نایب رئیس - پس‌از مخالف باید رای بگیریم

مکی- گزارش که ازبین رفته‌طرح ۳ فوریتی مطرح شده است وبجای آن آمده است

تیمورتاش — علت‌مخالفت بنده باپیشنهاد آقای‌جمال امامی ازلحاظ‌اصل موضوع نیست بلکه ازلحاظ این‌است که اساساً طرح گزارش کمیسیون نفت مخالف صریح ماده ۳۴ آئین نامه است بنده ماده ۳۴ آئین‌نامه‌رامیخوانم، گزارش کمیسیونها بایدلااقل چهل وهشت ساعت قبل‌از موقع طرح درمجلس طبع وتوزیع شده باشد (مکی — طرح‌سه‌فوریتی‌دادیم) امروزصبح این گزارش‌بدست‌مارسیده‌است باید لااقل ۴۸ ساعت قبل‌ازطرح‌درمجلس طبع وتوزیع شده‌باشد بعداز دوساعت که الان هم نزدیك ظهر است آمده‌اند این گزارش رادرمجلس طرح می کنند واین قابل طرح نیست چون مخالف نص صریح ماده ۳۴ نظامنامه است وقتی که یك‌چنین معنی درنظامنامه برای طرح آن‌هست‌طبیعتاً در اطراف‌سکوت یاعدم سکوتش‌نمیشود مذاکره کرد

نایب‌رئیس — پس اگرآقایان موافق هستند به پیشنهاد آقای‌جمال‌امامی رای بگیریم

امینی - این موضوع مهم مملکتی است‌شمانمیتوانید مسکوت بگذارید

مکی — اجازه بفرمائیدبنده‌عرضی دارم.

نایب‌رئیس - بفرمائید

مکی — اخطار آقای تیمورتاش وارد نیست، پیشنهاد آقای جمال امامی هم بدلایلی که‌عرض می کنم وارد نیست زیرا ایشان پیشنهاد کردند که‌این‌موضوع مسکوت بماند درصورتیکه طرح۳ فوریتی داده شده است اول باید بفوریت های‌آن رای گرفته شود اگر بفوریت های آن رای گرفته شود آنوقت‌میتوانند پیشنهاد سکوت بدهند واما پیشنهادآقای‌تیمورتاش وارد نیست برای اینکه الان گزارش‌رفته است کنار طرح۳فوریتی جانشین‌آن‌شده وطرح۳ فوریتی‌راهم‌هرآن و کلامیتوانند بدهند. طرح ۳ فوریتی وقتی که‌مطرح‌شد آقایان میتوانند روی فوریت‌ها موافق و مخالف صحبت کنند ورای‌بگیرند گزارش رفته‌است کنار وطرح۳ فوریتی‌عین گزارش هست (تیمورتاش - پس گزارش کنار است) و۳فوریت است وآقای رئیس‌اجازه بفرمائید مطرح شود آقایان هم موافقت بفرمائید که‌مطرح بشود، خواهش میکنم آقایان اجازه بفرمائید که‌دردستورطرح۳ فوریتی قرار بگیرد

نایب‌رئیس - پس‌باموافقت‌آقایان طرح مزبور مطرح می‌شود

ناصرذوالفقاری - اخطار نظام نامه‌ای دارم

اردلان- حل‌شدقضیه

امینی — در صورتیکه طرح‌باشد حل است

نایب رئیس - با موافقت آقایان طرح ۳فوریتی مطرح میشود

(بشرح زیر قرائت‌شد)

نظر باینکه درتصویب قانون اجرای ملی شدن صنعت نفت هر قدر تأخیر شود ملت بیشتر متضرر میشود. نظر باینکه‌دخالت شرکت سابق نفت انگلیس وایران‌درامور سیاسی و اقتصادی ما سبب شده که مردم دچار فقر وبدبختی وازهستی ساقط شوند وملی شدن صنعت نفت موجب‌خواهد شد که هوایدی قریب دو برابر تمام مالیاتها بر بودجه کشور افزوده گردد و بالنتیجه سطح زندگی مردم این مملکت بالا رفته وضعیت طبقات فقیر وناتوان بهترشودنظر باینکه بهبودی طبقات ناتوان سبب‌خواهد شد عدم رضایتی که اکنون درتمام مملکت حکمفرما است ازبین برود وایادی مرموز ازعدم رضایت مردم بیش‌ازاین‌سوءاستفاده ننمایند وتحریکات نکنند ودرنتیجه‌بامنیت داخلی ایران وبصلح جهانی کمك بشود، لذا امضاءکنندگان مواد نه گانه ذیل را باقید سه‌فوریت پیشنهاد ودرخواست‌میکنیم که درهمین جلسه‌تصویب‌شود

بعضی‌از نمایندگان — اسامی آقایان امضاء کننده را هم قرائت کنید

رئیس — البته مواد آن عین گزارش‌است‌دیگرقرائت آنهالزومی‌ندارد امضاها خوانده‌میشود

آقایان: ناصر ذوالفقاری. اللهیار صالح. دکترشایگان. کشاورز صدر. خسرو قشقائی. دکترهدایتی. حائری‌زاده سرتیپ زاده. دکتر بقائی. دکترمصدق گنجهٔ. اسلامی. فرامرزی. شیبانی. دکتر کاسمی. فقیه زاده.

شوشتری- بنده اخطاردارم طبق ماده۱۱۶

مکی- تاتکلیف فوریت معلوم‌نشود اخطار واردنیست

نایب‌رئیس- بفرمائید

شوشتری — بسم الله الرحمن الرحیم. بنده اول ماده را میخوانم که آقایان بادقت وتوجه در یك امر حیاتی که رأی اولیه اورا مجلسین وملت‌ایران‌باتفاق آراء داد درشبهه نیفتند وخدای ناخواسته رأیی ندهیم که یك روزی اعقاب ما بفهمند وبگویند وبدانند که ما (امینی — این مربوط باخطار نیست) اجازه بدهید ماده‌را میخوانم بگذارید بگویم، ماده۱۱۶ «در غیر مواردی که طرح قانونی مربوط بامور داخلی مجلس باشد باید بوزیر مسئول اطلاع داده شود» اهم از ۳فوریت دیگر این جا ندارد، من قاضیم اینجا تمام است منظور قانونگذار اینست در غیرمواردی که طرح‌قانونی مربوط بامورداخلی‌مجلس باشد باید بوزیرمسئول اطلاع داده شود که خود یامعاون او درجلسهٔ علنی حاضر شود ومذاکرات در حضور او بعمل آید واظهار عقیده نماید، درصورت عدم حضور وزیر یامعاون او صاحبان طرح حق‌دارند او را مورد اخطار قرار دهند، پس ما الزام داریم که بوزیر دارائی یا معاون او اطلاع داده شود مطابق این ماده ۱۱۶ چه درطرح سه فوریتی، چه در طرح یك فوریتی یك فوریتی یاسه فوریتی بایدحاضر باشد ومطالعه بکنند وماهم نباید از روی بی ایمانی در یك موضوع حیاتی اقدامی بکنیم.

نایب‌رئیس- آقای مکی

مکی - این ماده وارد نیست برای اینکه برخلاف‌همین ماده که ایشان‌استدلال کردند بنده میخواهم عرض کنم که وقتی که دولت اسبق لایحه را پس گرفت بدون حضور دولت مجلس آن طرح سه

فوریتی را گذرانید و بکمیسیون نفت اختیار داد ولایحه الحاقی را رد کرد و اظهار تنفر کرد نسبت بعمل دولت بعد به کمیسیون مخصوص نفت بدون حضوردولت اجازه داد که اینکار را بکند، این کمیسیون مخصوص نفت آمد نشست وآن رأی ملی شدن را داد بدون‌حضور دولت مجلس هم‌تصویب کردباز کمیسیون‌مخصوص نفت طبق اختیاری که داشتند رفته‌اندطرز اجرای قانون را معین کرده است حضور دولت ضرورتی نداردطبق سوابقی که‌دارد اینهائی که آقایان میفرمایند موضوع ملا نصرالدین و طناب است که ارزن رویش پهن است، این آقا موضوع حیاتی‌مملکت است‌هیچ‌مانع‌قانونی نداردبایدطرح‌بشودبنام سعادت‌ملت ایران بایداین کارانجام‌بشود

شوشتری - مگر من‌سعادت ملت ایران‌را نمیخواهم آقای مکی؟ اشتباه میکنی ما باید بااطلاع رأی‌بدهیم

نایب‌رئیس - چون اختلاف نظر حاصل شده است مطابق ماده ۲۲۰ حل اختلاف بانظر هیئت رئیسه است‌اگراجازه بفرمائید ده دقیقه تنفس بدهیم که اینکار درخارج توافق‌شود ومعاون وزارت‌دارائی هم در مجلس احضار شود و باین‌موضوع رسیدگی شود.

(در این موقع ۵ دقیقه قبل ازظهر جلسه‌بعنوان تنفس‌تعطیل ومجدداً چهل‌دقیقه بعدازظهر بریاست آقای گنجهٔ «نایب‌رئیس» تشکیل گردید)

نایب‌رئیس- باحضور آقای معاون وزارت دارائی اشکالی که پیش آمده بود مرتفع شد بنابر این بفوریت اول طرح تقدیمی رأی گرفته خواهد شد، مخالفی نیست؟

آشتیانی‌زاده- بنده مخالفم

نایب‌رئیس- بفرمائید

آشتیانی‌زاده- آقایان‌همه‌شاهدند که نسبت بملی شدن‌صنعت نفت‌رأی‌باتفاق آراء دادیم واین نهایت آرزوی ملت‌ایران بود چون نفت متعلق باو است وعواید و منافع او باید صرف رفاه وتأمین آسایش طبقات‌بدبخت وزحمتکش این مملکت‌بشود ویك روزی این حق بدست بیاید واستیفا بشود آن روز اگر جناب دکتر مصدق که من موکل ایشان هستم ومن‌ازاشخاصی هستم که کمك کردم بایشان ورأی دادم در انتخابات (حاذقی- و اخیراً هم در دولت) بلی حالا میرسیم نهایت آرزوی بنده است حق باهلی است بشرط اینکه در مسند خلافت بنشیند (آزاد- بشرط اینکه معاویه نباشد) در آن موقع که موضوع ملی شدن نفت مطرح مذاکره بود و تمام آحاد وافراد ملت ایران باقیافه باز وتبسم‌ازآن‌ملی کردن استقبال‌میکردند هیچ معنی نبود که باعجله‌ای هرچه تمامتر شود ورأی گرفته‌شود اگر آنروز کسی‌در مقابل این امراستقامت میکرد حق‌هم‌این بود هر کسی میخواست استقامت بکند چون باید آزادی در مجلس رعایت‌شود ولی ممکن‌بود درافکار عامه اینطورحدس زده شود که این شخص با حفظ و تأمین منافع ملی مخالفتی دارد خدای‌نکرده اما امروز آنموقع‌وآنمورد وجود نداردامروز موضوع طرز انجام ملی‌شدن صنعت نفت است واگر خدای‌نکرده بعضی ازرفقای جبهه‌ملی کلماتی که از اوبوی تهدید بیاید بگویند بنده اول کسی‌هستم که‌در مقابلشان قیام‌خواهم کرد چون‌اینموضوع که‌موضوع حیاتی است‌پیشنهاداتی که در اطراف‌این میشود بعنهائی که میشود در تاریخ ملت ایران باید ثبت شود خصوصا اینکه‌این مجله‌مصادف است باصدوراعلامیه‌واشنگتن و موافقت لندن باملی شدن نفت عیب از همین‌جا است آنروز جناب‌آقای فرامرزی دریشت‌همین تریبون از بنده پرسیدند که مگر شما مخالفید با ملی‌شدن نفت عرض کردم‌غیر موافقم ولی‌طرز اجرای‌ملی‌شدن نفت این نبود که کردیم آن دو ماه فرجه تمام اشکال سر دو ماه فرجه بود که من میترسیدم از توی‌آن دوماه فرجه این ۹ ماده‌بی‌پیر بیاید بیرون (فرامرزی-چه‌عیبی دارد؟) بنده عقیده‌ام این است‌اینکه‌اشکالی ندارد بنده عرض میکنم که این ۹ ماده منظور را تأمین‌نمیکند اگر خاطرآقایان باشد بنده یك‌بحثی کردم اینجا ویك‌قیاس تاریخی کردم (یکنفر ازنمایندگان-آقای رئیس فوریت موضوع مطرح است اینکه فوریت نیست) بنده میگویم که این۹ماده منافع‌ملت ایران‌را تأمین نمیکندمیگوئید تأمین میکند من خفه شوم بروم بیرون (نمایندگان -بفرمائید) درپشت‌همین‌تریبون یك بحثی کردم‌بنده راجع بقیاس‌طرزملی شدن نفت در امسال وطرز لغو قرار داد درسی در۱۹۴۳ اقدامات‌ومیزآنسن‌هائی که در آنموقع وآن خیمه‌شب‌بازیهائیکه درآنموقع‌برای آنموضوع شد واقداماتی که امروز برای اینکار در جریان بوده (حاذقی-آن مقایسه‌صحیح نبود)ممکن‌است ممکن است بنابراین جنابعالی حق دارید با بنده بی‌لطفید آقای حاذقی جناب‌دکتر مصدق پیشوای خود بنده (فرامرزی-شما جبهه‌ملی هستید مگر؟) ایشان پیشوای‌ملت ایرانند بشرطاینکه اینجا بفرمائید که‌قضیه چیست درجلسه گذشته مجلس فرمودند که یك حوادثی درشرف تکوین است واین حوادث بی‌نهایت خطرناك است اگر ما عجله نکنیم درانعقاد جلسه فوق‌العاده مجلس و این کار را خاتمه ندهیم ممکن است که‌مملکت دچارخطراتی‌بشود خطراتی‌را بنده‌میخواهم‌ببینم کدام‌است‌حضرت آقای دکتر ماکه مرید آقا هستیم ما که باهما ارادت داریم بفرمائید ببینیم که‌این خطرات چیست از کجا آقا اطلاع دارید که ما نداریم؟ این وادث چیست‌شماچرا اطلاع دارید و من اطلاع ندارم بفرمایند چیست این حوادث‌را از کجا به‌آقااطلاع دادنداین‌حوادث چیست و بادست کی‌دارد تکوین میشود وکدام سرویس‌اطلاعات و خبرگزاری این خبر را بآقا دادند به ما بگوئید بدانیم اگر خبری‌نیست‌چرامجلس را تهدید میکنید شما که مظهر پارلمان هستید امروز اگر بخواهید افکارمجلس را تحت وحشت وترور قرار بدهیدومجبور کنید که بدون بحث بدون گفتگو بدون تعمق و مطالعه یك موضوع مهم‌حیاتی‌را چشم بسته از روی ترس و تهدید تصویب بکنند فردا اگر این بدهد مسئولیتش به عهدهٔ شما هست یا نیست؟ گفتند مرحوم مدرس رحمت الله علیه شهید عظیم رفتند پیش او وگفتند آقا این‌قرارداد ۱۹۱۹ که‌عیبی‌ندارد،ماده اول‌این‌قرارداد ۱۹۱۹ عبارت‌از این‌است که‌دولت‌فخیمه‌امپراطوری انگلستان حدود و ثغور و تمامیت ارضی ایران‌را تضمین میکند فرمودندعیش‌همین است اگر نظری ندارد چرا می خواهد تضمین بکند سر جایش که هست پس یك خیالی‌دارد ما که حدود و ثغورمان تأمین است و این موادی که من اینجا می بینم نظیر همان مثل مرحوم شهیدمدرس‌رحمة‌الله علیه‌است .حضرت‌آقای‌دکترمیفرمودنداغلب که هرچه در این مملکت میشود و افراد و آحاد هیئت حاکمه بنده‌هم با ایشان هم عقیده و همراه بودم دراین‌فکر که‌همه‌دست نشانده های کمپانی هستند معتقد بودند در این‌مملکت جریانی ایجاد نمیشودمگراینکه کمپانی نظر داشته باشد (دکترمصدق — نه بطور مطلق) خوب حالا استثنا پیدا کرده‌است بنده‌میخواهم‌ببینم‌این‌هیئت‌مختلطی که انتخاب میشوند که بنده اعضایش را هم قبلا یادداشت کرده ام که چه کسانی هستند از کجا معلوم است که همانها نباشند چه تأمین و چه تضمینی ایشان میدهند که این اشخاص از همانها نباشند که ایشان معتقدند دست‌نشاندگان کمپانی هستند (فقیه‌زاده - این بحث در مواد است) آقا بگذارید من حرف بزنم بعد نمی گذارند من‌حرف بزنم و آقایان هم دیگر نمی‌توانند حرف بزنند اگر آقایان اجازه دادند بنده حرفم را می زنم...

نایب‌رئیس — شما پنجدقیقه بیشتر وقت ندارید در فوریت یکربع بیشتر نمی شود صحبت کرد.

آشتیانی‌زاده — دراین‌ماده‌ونه‌شش شده که ۲۵درصد ازعواید نفت‌را احتیاطاً کنارمیگذاریم در یك بانکی که مرضی - الطرفین باشد و بعد اگر کمپانی ادعائی داشت از آن بیست و پنج درصد مستهلك شود آقا مگر کمپانی ادعائی دارد مگر جنابعالی بگفته‌آقای حضرت‌آیت‌الله‌کاشانی معتقد نیستید ایشان چه فرمودند در مصاحبه های خود با مخبرین خارجی فرمودند که کمپانی نفت‌مطلقا نسبت بملت‌ایران‌ادعائی ندارد این تأسیسات کمپانی نفت مال کیست اینهامنافعی است که ازاینکار برداشت کرده با آنها این تأسیسات عظیم را ایجاد کرده ما ۲۵درصدرا به کی بدهیم برای چه‌بدهیم (حاذقی — نگفته بدهید) بله‌اینهاتوش‌سوسه است که‌آقای‌دکترمصدق‌تلویحاًادعای کمپانی را قبول کرده (نمایندگان - اینطورنیست) بنده عرایض خودم را گفتم آقایان جواب بدهندمن‌رانقانع کنند بنده‌هم موافقم‌باشما ماده۷ کلیه‌خریداران‌محصولات‌معادن‌انتزاعی از شرکت سابق نفت انگلیس وایران‌هر مقداری‌را که از اول سال مسیحی ۱۹۴۸ تاتاریخ ۲۹ اسفندماه ۲۹ و مطابق ۲۰ مارس ۱۹۵۱ ازآنشرکت‌سالیانه‌خریداری کرده‌اند میتوانند ازاین ببعد هم به نرخ عادله بین المللی همان مقدار را سالیانه خریداری نمایند خوب چه فرقی کرده چه خواجه علی وچه علی‌خواجه ملی‌شدن نفت عبارت از این است؟ ملی‌شدن‌صنعت نفت عبارت از این‌است که ارتش ایران برود مؤسسات کمپانی را متصرف شود ودولت اعلان مزایده بگذارد هر کسی بیشتر خرید باو بفروشد غیر ازاین کلاه سر ملت ایران میرود و از آنگذشته در اینجا شما مدت قائل نشده‌اید الی‌الابد محصول نفت ایران را میفروشید بهمان اشخاصی که کمپانی قرارداد باآنها دارد بنده این عرایضی را که اینجا کردم تند نویسی هم مینویسد در صورت جلسه هم ثبت میشود بحث‌مفصلتری هم‌داشتم دلایل متقن تری دارم بایستی که مطالعه بفرمود بنده ثابت خواهم کرد که این موضوع آنطوریکه خیال میکنید نیست ثابت خواهم کرد که این نفت بااین وضع ملی نمیشود و اگر آقای دکترمصدق تضمین بکنند که روزی سیصد هزار لیره الان هم که دارند دولت را تشکیل میدهند تمام مجلس هم باتفاق بایشان رأی دادند و بنده هم از ایشان پشتیبانی میکنم ولی این روزی سیصد هزار لیره را باید بصندوق مملکت وبیت‌المال بدهند اگر اینطور شد وتضمین کردند که سوسه‌ای نیست بنده‌رأی میدهم والا من این رابرای ملی شدن‌نفت کافی نمیدانم میترسم‌بازدست‌مهترنسیم عیاردو کار باشد.

نایب‌رئیس- آقای‌فرامرزی‌موافقید بفرمائید

فرامرزی — بنده موافق هستم برای اینکه ما در مقابل یك قضیه‌ای قرار گرفته ایم که تا تمام نشود هر روز ممکن است مواجه باخطر هائی بشویم(صحیح است) که نمونه های آنرا در اطراف مملکت داریم‌می‌بینیم(صحیح است) عرض کنم که اول اجازه می‌خواهم یك قدری‌جواب جناب‌آقای آشتیانی‌زاده را بدهم ومتأسفم که ایشان تشریف‌بردند و مثل اینکه‌ایشان معتقد هستند مذاکره یعنی یك حرفی بگویند و برونده حرف طرف را نشنوند و بعد هم‌می گویند کهمن را قانع کنید کسی که اینجا تشریف‌ندارد بنده چه جور قانع کنم آقای تریبون‌تو بشنوبعد به‌آقای‌آشتیانی زاده بگو(خنده نمایندگان) هر که‌بخواهد قانع بشود باید بنشیند حرف طرف را بشنود فرمودندر آنموقع اگر کسی حرفی میزدحدس‌زده میشد که این‌مخالف است و معنای این لفظ این بود که ملت ایران تصورمیکرد این مخالف است و برایش خطر داشت مفادخود این‌حرف‌این‌است که ملت این‌را می خواست و الا چه‌خطری داشت‌و اگر ملت این را می‌خواست مجلس ملی یعنی چه؟ یعنی مجلسی که‌آنچه ملت می‌خواهد بکند(صحیح است) برای اینکه مجلس نماینده ملت‌است(صحیح است)فرض‌اینکه در بعضی ممالك مخصوصاً انگلستان که می شود گفت پدردموکراسی دنیا است (آزاد — مادر دموکراسی است) (خنده نمایندگان) یا مادرش یا خواهرش البته مطابق‌قاعده همانطوراست که‌شمامیفرمائید هم از حیث لغت وهم ازحیث طبیعت‌برای اینکه‌اصل‌مادر است حق باجنابعالی است هروقت‌یك‌قضیه‌ای‌رخ میدهد که‌آن‌قضیه‌در وضع‌مملکت تازه‌است‌مجلس‌منحل میشود مجلس دیگر تشکیل‌می‌شودبرای‌اینکه‌مجلس عمل‌این‌مجلس‌باآنچه‌ملت میخواهدمطابقت بکند برای‌اینکه مجلس‌نماینده ملت است و باید آن‌عملی رابکند که ملت می‌خواهد اگرواقعاً احساس‌ملت،احساسات‌ملت‌راجع به‌نفت‌اینطوراست که اگریك کسی‌یك کلمه حرف زد خطر این را دارد که‌تعبیر‌بشود به‌مخالفت باارادهملت‌دیگرمجلس‌حق‌ندارد جزآن‌عملی بکندبرای اینکه‌مجلس‌نماینده ملت است(احسنت) البته‌من‌عضو جبهۀملی نیستم بعضی اوقات هم با جبهه ملی‌دعوا کردم در کمیسیون هم باهمدیگر بحث می کردیم رد می کردیم حرف همدیگررا (پناهی — آقای آشتیانی زاده تشریف آوردند)فرمودند جبهۀ ملی اگر بخواهد تهدید بکندو با تهدید فکرشان‌را تحمیل بکنند بر مجلس من مخالفم من‌هم‌مخالفم مجلس هم مخالف‌است ولی می خواهم بفهمیم که آیا جبهه‌ملی قشونی،تشکیلاتی، ایلی دارد، هشت نفر آدم چه‌جور ما را تهدید می کند که ما صدو بیست‌نفر دیگر از آنها بترسیم زورشان از مازیادتراست (آشتیانی‌زاده — بنده می‌ترسم اگر آقا نمی ترسیدحرفی ندارم) بنده‌هم نمی‌ترسم آقای آشتیانی زاده پشت این فکر لابد ملت است که‌مردم ازتهدیدآنهامی‌ترسند اگرپشتش ملت‌نباشدچرا ازش می‌ترسید؟ اما یك کلمه دیگر فرمودند که در حینی که موافقت لندن وواشنگتن حاصل شده است باین جهت آقایان مخالف هستند اولا من‌نمی‌دانم موافقت لندن وواشنگتن حاصل شده بااین‌قضیه یانشده برفرض که حاصل‌شده‌باشداین‌موافقت‌مگرما‌بامردم‌جهنك ودعوا داریم‌ماا‌گر حق خودمان‌رابتوانیم حاصل کنیم بدون اینکه باکسی جهنك و دعوا بکنیم مگرعیبی دارد حتماً من‌باید باهمسایه ام دعوا وکتك کاری بکنم سر همدیگررا بشکنیم تامعلوم شود خانه مال من است و الااگر همسایه من گفت من کاری‌ندارم ودعواندارم‌چه‌داعی‌دارد که‌بااو دعوا بکنم اگراو خانه‌ام‌را دادمن نباید قبول کنم وبروم در صحرا زندگی کنم ؟ دیگر مقایسه کردند لفوقرارداد ۱۹۳۳ واین عمل‌را من‌میخواهم بدانم اگر ملت ایران یك‌حقی‌دارد قانون هم گذشته که باید دولت حق ملت‌را استیفا کند(دراین موقع آقای آشتیانی‌زاده طبق ماده ۹۰ اجازه خواستند) به آقا جسارتی نکردم وقتی این‌ملت برای حقش قیام میکند چه جور عمل بکنند که این حرف را نزنند؟ یاباید دستمان‌را بگذاریم روی دستمان و هیچ کاری نکنیم برای اینکه بمجردیکه تکان خوردیم برای استیفای حقمان گفته خواهد شد که‌این‌راخود اینهامیخواسته‌اند راهش چیست ؟ آنرا بگوئید ما قربان ، باید یك ملت‌رشیدوفهمیده‌ای باشیم‌به‌بینیم که‌این بنفع‌ماهست وحق‌ما هست یانیست اگرهست دنبال‌حقمان برویم نه‌اینکه‌بیائیم باتفسیر وتعبیر عمل خودمان را ولواینکه باچشم می‌بینیم ازبین ببریم مثلااینکه من یادم هست یکوقتی مالیه ایران را اصلاح می کردند عده‌ای می گفتند انگلیس ها خواسته اند گفتم آقا ممکن است که انگلیس‌ها بخواهند که مالیه ایران اصلاح بشود ولی شما معتقدید که حالا کهانگلیس ها می‌خواهند که مالیه ما اصلاح بشود ما برویم و مالیه خودمان را خراب بکنیم ؟ بعدفرمودند که‌این حوادثی که آقای‌دکتر مصدق‌فرمودند چیست ؟ چراماهم نمیدانیم والله مانه‌تنها می‌دانیم مادارایم می‌بینیم‌الان درشیراز فورخانه شیرازرا آتش زده‌اند قسمت اعظم مهمات‌را دولت بتصور اینکه آنجا محفوظ‌تر است رفته آنجا گذاشته (فقیه زاده — ۱٦ میلیون دلار قیمتش است) می گویند ۱٦میلیون دلار است آن اعتصاب کارگران باآن ترتیب این افتشاشاتی که در داخله مملکت می‌بینیم اینها همه حوادث است حوادث که شاخ ودمی ندارد همین سقوط دولت این‌قسمت رامن اجازه‌می‌خواهم‌ازآقایان که‌حضورشان عرض کنم که حقیقة من دیشب وقتی که ساعت ۱۰ آمدم بمنزل چون بیرون شهر بودم بمن تلفن کردند که دولت ساقطشده باور نکردم برای آنکه ساعت۱۰ روز پنجشنبه تاساعت۱۱روز پنجشنبه‌ماخودمان پیش آقای علاءبودیم وآقای علاء مطلقا صحبتی ازاینکه می‌خواهد کنار برود یا اینهانداشت‌بلکه باارباب مطبوعات‌مصاحبه می کرد که درمسائل کلی مملکتی باما مساعدت کنید راجع بهمین نفط هم که شنیدم ازبعضی‌ها که براثر تصمیم کمیسیون نفط بوده‌این‌برای آقای‌علاءیك‌چیز تازه‌ای نبود (عده‌ای‌ازنمایندگان — صحیح است) قبل ازاین‌هم آقای علاء می گفتند که‌اگر اینها تأمین پیدا بکنند که نفط را به‌این‌ها می‌فروشیم‌دیگرحرفی‌ندارنداینهامیخواهند نفط داشته باشند اگرمااین‌قسمت‌را تأمین کنیم مخالفتی ندارند ماهم که نمی‌خواهیم نفطرا بخوریم (اسلامی — ترشی که نمی گذاریم) عرض کنم ترس وتهدید را تکرارفرمودند وچون یکدفعه‌جواب‌دادند دیگر محتاج نمی‌دانم که جواب‌عرض کنم ازقول جناب آقای دکترمصدق‌نقل کردند که هرجریانی که دراین مملکت رخ می‌دهد بانظر ودستور کمپانی است البته جواب این‌قسمت‌باخود آقای دکترمصدق است که گفته باشند یا نگفته باشند ولی یك نکته ایکه من میخواهم تذکر بدهم این است که این تصور متأسفانه درخیلی ازمأمورین ماهست وهمین تصور خودش زنجیر بسته بگردن مملکت ما (عده ای از نمایندگان - صحیح است) یك وزیری ویا یکمأمور عالیمقامی که در جاهای مهم مأموریت‌پیدامی کند این‌معتقد است که اگرانگلیسها نمیخواستندآومأمور آنجا نمی‌شد واگرآنها خواستند میماند واگرنخواستند نمیماند ازهرکدام آنها بپرسید که آقا شما برای نصب مأمورین خودتان آیا انگلیسهاباشما صحبت کردند می گوید نه پس این چه توهمی است که همانطوریکه سابق بشرمعتقد بود که هر عملی که می کند درتحت ارادۀ جن وپری است حالا هم هرحادثه‌ای که رخ میدهد ترقی اگر کرد تنزل اگر کردتصور کند که این بواسطه اراده وقراراجانب بوده است آقایان شما وکیل‌هستید نمی‌خواهم برای اینکه نفی کرده باشم نه حقیقة توی قلبتان‌فکر بکنید درخارج خیلی‌ها معتقدند اگرانگلیسها بخواهند کسی وکیل میشود حالا واقعاً آقای آشتیانی زاده بفرمائید به‌بینم که شما خودتان از ورامین وکیل شدید یا اینکه انگلیسها دستور دادند ؟ (آشتیانی‌زاده - راجع به انتخابات جنوب عرض‌می کنم) حقیقة شما فکر کنیددرقلب خودتان دروجدان‌خودتان (آشتیانی‌زاده- من پرده ها را پاره‌میکنم) لطف‌بفرمائید وبکنید ماهم اگریك سوزن ونخی‌داشتیم که رفو می کنیم (خندۀ نمایندگان) من معتقدم که پرده‌هاپاره‌هست بعضی‌میخواهند با این لفاظی رفو کنند پرده ای پوشیده نیست راجع به ادعای کمپانی که ایشان می‌فرمایند که این تثبیت ادعای کمپانی می‌شود آینطور نیست ولی البته آن یك کمپانی‌هست ویك ادعائی هم هست پشت سرش یك دولتی وپشت سر آن هم یك دنیائی است باینکه‌آقای آیت‌الله کاشانی ویا آقای دکتر مصدق فرمودند که کنار نمیروند ما باید یك وجه تأمین داشته‌باشیم درثانی ما نمی‌خواهیم که حق کسی را مصادره کنیم اگرحقی داشته باشد اینرا همه کس میداند که باید بدهیم یك نکتۀ دیگری فرمودند که چرانفط رامی‌فروشیم باینها البته ما درقسمت نفط شمال هم این را گفتیم که اگر وقتی‌نفط‌شمال‌رااستخراج کردیم‌برای خرید این‌نفط دولت شوروی حق تقدم دارد (عده‌ای ازنمایندگان — صحیح است) این چیز تازه‌ای نیست یك حقوق اکتسابی‌هست دردنیا ویك چیزتازه ومهمی‌نیست ویك‌نکته دیگری که‌فرمودند این بود که آقای دکترمصدق‌باید تضمین بکنند یا بعقیدۀ من باید ضمانت بکنند چون بعقیدۀ من تضمین باین معنائی که در تهران استعمال می کنند صحیح نیست و ضمانت صحیح است حالا ضمانت یاتضمین باین کاری ندارم اگرآقای دکترمصدق ضمانت کردند روزی‌سیصدهزارلیره بدهند شما اینرا قبول میکنید ؟ گفتند نادر به وزیرش پول داده بود که برایش برود تجارت بکند گفت اما بکسی ندهی که من نتوانم ازاوبگیرم وزیرش گفت آن کیست که تو نمیتوانی ازاوبگیری ؟ گفت آنکه ندارد خوب‌آقای‌دکترمصدق روزی‌صیصد هزارلیره‌شان کجا بود که ما تضمینشان را قبول بکنیم ؟ (خندۀ نمایندگان) یك‌نکته دیگر که اشتباهی بنظرمن‌برای‌همه‌آقایان رخ داده است این است که بدون شرکت دولت و یا حضور دولت مجلس نمیتواند تصمیم بگیرد مثل اینکه آقایان فراموش فرمودند (آشتیانی زاده - بنده عرضی نکردم) بنده هم جنابعالی را عرض نکردم مثل اینکه آقایان فراموش کردند که بموجب یك قانون خاص این حق فقط بکمیسیون داده شده‌وچون آقای مکی یك قسمت زیادی‌شرح دادند من همه‌را بیان نمی کنم چون آنچه اول اجازه گرفتیم ومی خواستم بگویم ایشان گفته اند این نفت از ابتدا تا آخر

حضور دولت‌بوده‌است (عدۀ ازنمایندگان- صحیح است) وحتی علی‌رغم انف دولت بوده است ووقتی‌هم که دولت پس گرفت لایحه را درهمان حینی که لایحه‌را دولت پس گرفت ما رأی دادیم وطرح کردیم و فرستادیم بکمیسیون‌واین‌حق‌را بکمیسیون دادیم اینکه چیز تازه‌ای نیست که برای آقایان عجیب بنظر بیاید (اسلامی — راجع بشیراز هم بفرمائید که مأمورین بروند وآنجارا رسیدگی بکنند) دولتی که حالا نیست وقتی که انشاءالله جناب آقای دکترمصدق دولت را تشکیل‌دادند (کف زدن شدید تماشاچیها و زنك ممتد نایب رئیس) اما این عملی که آقایان تماشاچیها کردند مطلقاً صحیح نیست و اگرمن رئیس مجلس‌بودم همه‌را توقیف می کردم برای اینکه مطابق آئین نامه مجلس آقایان تماشاچیها حق دخالت در مذاکرات مجلس‌را بهیچوجه مطلقاًندارند (مکی — صحیح است) برای اینکه سلب آزادی نطق و عقیده وکیل میشود (عده‌ای ازنمایندگان — صحیح است) وقتیکه وکیل حق نداشته باشد که‌حرفش را بزند یعنی بترسد هیچ‌فرقی نمی‌کند که ازدسته تماشاچی بترسد یا ازسر نیزه مأمورین دولت (نمایندگان — صحیح است) وکیل باید آزادی مطلق داشته باشد دربیان عقیده‌اش وبنابراین آقایان تماشاچی که این عمل را حتماً از روی عقیده واحساسات ملی می کنند برای‌حفظ ملیتشان‌باید رعایت‌قانون اساسی‌واحترام مجلس را بکنند وازآنچه آئین‌نامه مقرر داشته و آن وظیفه ای که برایشان معین کرده خارج نشوند (عده ازنمایندگان صحیح است) آقای دکتر مصدق باید متوجه وضع‌جنوب بشوند برای اینکه‌وضع جنوب حقیقة عادی‌نیست وبسیارجای‌بدبختی است که بقدری تهران ازمملکت‌بی اطلاع است که اینها بیشتر (مینسبونشان) بیشتر ذخیره جنگیشان را برده‌اند بفارس که آنجا امن تراست واین چیز عجیبی‌است

کشاورزصدر - آقای فرامرزی تماشاچیها بحسن تشخیص مجلس احترام کردند وابراز احساسات کردند

آشتیانی‌زاده -بنده طبق‌ماده ۹۰ اخطار دارم

نایب‌رئیس- راجع بجنابعالی‌ایشان مطلبی اظهار نکردند

آشتیانی‌زاده - بنده تکم لطف فرمودندبنده عرض‌میکنم

نمایندگان - رای رای

نایب‌رئیس - بفرمائید

آشتیانی زاده — اینجا بربنده معلوم شد که بین تمام آقایان نمایندگان [illegible] ملت هستم وهمه طرفدارند خوب بحمدالله نمردیم‌واینرا دیدیم حتی‌آقای فرامرزی‌هم مدافع۹ ماده هستند وایشان‌هم‌معتقدنداین راه عملی ومنطقی است (فرامرزی- امضاء کردم) وبنده یکنفر نمی فهمم حقیقة من موضوع‌نفط‌رانمی‌فهمم(عده‌ای‌ازنمایندگان- صحیح است) اصلا موضوع نفط را بنده از اولش نفهمیدم وخیال می کنم که تا آخرش هم نفهمم که چه شد بنده یکنفر را انگلیسها انتخاب کردند وو کلای بنادر را ملت انتخاب همین کافی است آقایان فهمیدند این را بنده نفهمیدم که چه شد و دیگر هم عرضی راجع باین‌موضوع‌بیشتر ازاین نمی کنم که نفوذ انگلستان در خلیج فارس کم است بسیار خوب باشد نفوذ ندارند این تاریخهائی که ما خوانده ایم ومیخوانیم همه‌اش همین است‌اما اینجاخلط مبحث فرمودند بنده عرض نکردم کهمنافع ملت ایران نباید تأمین بشود ونباید نفت ملی شود این جنبه سفسطه ای که جناب استاد فرامرزی در اظهاراتشان گرفتنداین جنبه‌سفسطه‌ای داشت‌وجنبه استدلال‌نداشت من عرض کردم که مطابق فکرمن ومطابق عقیده من که شخص ناچیز وناتوان‌وجاهلی هستم راه ملی شدن نفط این نیست که کمیسیون پیشنهاد کرده است این پیشنهاد منافع ملت ایران را تأمین نمی کند (فرامرزی- شما رأی ندهید) بازهم عرض می کنم که آقای دکتر مصدق در مقابل تاریخ در مقابل نسلهای آینده باید تعهد اخلاقی بکنید که اینکاری که امروز دراین مجلس بااین عجله می کنید برای نسلهای آینده مملکت مفید است یعنی حداکثر منافع ملت ایران را از کمپانی نفطجنوب استیفا می کند چون‌برای‌این حداکثر منافع ملی ما نیست حداکثر منافع ملی‌ما این نیست که ما ۲۵ درصد از تمام منافع نفط جنوب بگذاریم بحساب کمپانی

چندنفرازنمایندگان- نه آقا ، نه آقا اینطور نیست به حساب کمپانی نمی گذاریم

نایب‌رئیس - آقای آشتیانی زاده لایحه که مطرح نیست

آشتیانی‌زاده- حداکثر منافع ما این نیست که ما نفط را بمزایده نفروشیم نفط را ما باید بمزایده بفروشیم هر کس پول بیشتر بدهد باو میفروشیم این عقیده بنده است حال میفرمائید بد است بسیار خوب آقایان بیایند رأی بدهند ماهم‌رأی میدهیم .

نایب رئیس- با شرحی که آقای فرامرزی نسبت به‌تماشاچیان فرمودنددیگر محتاج نیست که تکرار کنم حالا رأی می گیریم بفوریت اول‌طرح تقدیمی‌آقایانی که با فوریت اول موافقند قیام فرمایند (قریب باتفاق نمایندگان قیام کردند)تصویب شد فوریت‌دوم مطرح است مخالفی‌نیست؟ (تیمورتاش- بنده مخالفم) بفرمائید

تیمورتاش- هنگامی که مجلس درحال تنفس بود یکی از آقایان ارباب قلم برای‌بنده چند کلمه تهدیدآمیزمرقوم فرموده بودند وبه بنده نوشته بودند که‌من عاقبت کارم معلوم و روشن است بنده بیش از این چیزی عرض نمی کنم (یکی ازنمایندگان - بلندتر) بلندیش هم میرسد ، بنده بیش از این دراین‌زمینه عرضی‌نمی کنم و حتی از افشای نام آنها هم خود داری می کنم و این جوابی که بنده بآن آقا عرض کردم این است که حد اعلای ممکن این خواهد بود که گلوله‌ای برسینه من بنشیند (یکنفر ازنمایندگان- خدا نکند) من اینرا هزار بار ترجیح میدهم تا ببینم میهنم ، کشورم ، زنم و بچه ام تمام آن چیزهائی که مورد علاقه و ایمان من است در معرض خطر است (امینی — چرا؟) چرایش عزیز من جریاناتی است که ما همه میبینیم ولیکن متأسفانه نمی‌خواهیم توجه بکنیم، بنده‌یك بار دیگر در اینجا عرض کردم در اینکه مجلس شورایملی ایران تصمیم بسیارمهم ومؤثری که در سراسر جهان‌مورد توجه و بحث و گفتگواست گرفته است جای تردید نیست وهمچنین عرض کردم

چو تیر انداختی برسوی دشمن
حذرکن کاندر آماجش نشستی

ولی واقعاً نکته ایکه برای‌بنده غیر قابل ادراك است این است که با وجود حسن نیت مسلمی که تمام مجلس‌شورایملی نشان داده است و با وجود اینکه آقایان محترم میدانند این بارسنگین را مالا باید بمنزل برسانند چه موجبی باعث شده‌است که بااین‌عجله‌وشتاب‌بدون اینکه‌نمایندگان محترم بیشتر تحقیق و تدقیق‌بکنند وبهتر وارد جریان مطلب بشوند باید یك مرتبه فی‌البداهه‌جلسه‌فوق‌العاده ای تشکیل‌بشود و گزارش کمیسیون نفت مطرح بشود ؟ ودرظرف چند ساعت تمام این جریان‌طی بشود جناب آقای‌دکتر مصدق که‌خودشان میدانند مورد کمال احترام و علاقه بنده هستند در جلسه گذشته گویا چونکه بنده دراول جلسه نبودم ، خواندم که‌گویا اعلام خطری فرموده‌اند و گفته‌اند که اگر گزارش نفت مطرح نشود و برودی از مجلس نگذرد حوادثی که درشرف‌تکوین است بوقوع خواهد پیوست من حقیقة از حضور محترمشان استدعا دارم که‌بفرمایند چه حوادثی خونین‌تر، عظیم تر ،بزرگتر و خطیر تراز‌آنچه که فعلا دراین مملکت پیش میآیدممکن است‌پیش بیایدفعلادولتی بدون هیچگونه تصور قبلی‌بدون اینکه هیچگونه صحبتی از سقوط یا استعفایش باشد مستعفی شده است در همان دقیقه و ساعت یاچندساعت‌پس‌وپیش‌مخازن اسلحه فارس‌آتش گرفته الساعه‌آقایان نمایندگان رشت‌میفرمایند که‌درآنجاشلوغ‌است(امینی- اینطور نیست‌آقا،خبری نیست الان بنده تلفن کردم) اسباب خوشوقتی بنده است که خبری‌نباشد آنچه که تصور بفرمائید از بیچارگی وبدبختی ونکبت وامنگیر ماشده است آقایان‌محترم چه‌فرقی میکندا‌گر۴۸ ساعت شماها یکقدری بیشتر فکر کنید ، یکقدری بیشتر تعمق‌بکنید یکقدری‌بیشتر در اطراف‌این‌مرضوع‌غوررسی‌بکنید‌ببینید آیا واقعاً صلاح‌شمادرچیست‌وچکاربکنید بهتراست‌من‌چونکه راجع بفوریت صحبت میکنم وارد دربحث‌مواد نمیشوم‌ونمیخواهم از اصل مطلب زیاددور بشوم‌ولکن‌شمارا بخدا آقایان توجه بکنید که‌در مقابل چه جریانی واقع شده‌اید ؟واین راهم‌من‌اینجا صراحة عرض‌می کنم که اگرانسان چشمش را ازخطر ببندد وخطررا نبیندوبخواهدبا عقل‌و تردیداین گره‌هارا بگشایداین‌بسود ملت ایران‌نیست من‌ازاینجا صراحةمیگویم فردا هرچه بسرمن میخواهدبیایدبیایدولی باید این‌ملت ، این مملکت ، این آب و خاك ،این پرچم سه‌رنك‌پایدار بماند،فکر کنید دراطراف این‌موضوع،تأمل کنید خطررا نادیده نگیرید ، دنیای امروز بهیچ کشوری که ازآن بزرگتر نباشد اجازه نمیدهد که تنها زندگی کند ،دنیای امروز دنیای کئوپراسیون دنیای توافق ، دنیای همکاری است،هیچ‌ملتی قویتر ازآن‌نباشد نمیتواند تنهازندگی بکنداین‌رامن‌میگویم ولواینکه وصیت من‌باشد(آشتیانی‌زاده — مامیتوانیم‌بیطرف‌زندگی کنیم)شماا‌گردنیا را باخودتان مخالف بکنید اگر بخواهید

توجه بآن‌مخاطراتی که‌درجلوداریدنکنید و فقط روی احساسات که همیشه صددرصد با عقل مغایرت داردپرویدعاقبت این ملت را بفنا می کشید (آزاد - خدا انشاءالله از تقصیرت بگذرد) از تقصیر شما هم بگذرد .

امینی- تمام‌موادرامی‌خواهیدمطرح بکنید بگذارید برویم‌ناهار.

نایب‌رئیس- آقای دکتر شایگان بفرمائید.

دکترشایگان - تصادف اینطور شده است . (تیمور تاش-گمان‌می کنم سعادتی شده است برای بنده) تصادف شده است که بنده با ارادتی که دارم بجناب آقای تیمور تاش پس‌ازایشان صحبت کنم و شایدخلاف مطالبی که‌ایشان گفتند عرض کنم (نریمان - فقط شعرش تکرار نشود)نخیر شعری نیست در کار . (تیمور تاش - از شعر وقافیه گذشته) بیاناتی که فرمودند در این زمینه بود که بهتر این است که ما در یك چنین امر مهمی پیش لزاین مطالعه‌بکنیم وغور رسی

بکنیم لازم است عرض کنم این مطلب مطلبی نیست که در ظرف یك هفته و چند روز تهیه شده باشد و حالا آمده باشد بمجلس و بخواهیم در آن باب اقدام کنیم که آقایان نمایندگان محترم خالی‌الذهن باشند البته اگر یك مطلب تازه‌ای بود تمام این استدلالی که فرمودند بجا بود ولی همه می‌دانیم که این مطلب هیچ تازگی ندارد الان چندین سال است که مجلس شورای ملی و نمایندگان محترم در این باب مطالعه می‌کنند فعلا دیگر جای مطالعه نیست باید در گرفتن تصمیم تسریع شود وازتوطئه ها وشیطنت‌ها جلوگیری شود تاریشه در آب است امید ثمری هست، تاوقتی که این ریشه قطع نشده است همه قسم مخاطرات برای ملت ایران هست (صحیح است) وقتی که ریشه قطع شد خطر گذشته است (صحیح است) استخوان را بایستی از لای زخم در آورد آن ها که موفق نشدند بهیچ‌عنوان جلوگیری از اصل ملی شدن نفت بکنند حالا میل دارند استخوان در زخم بماند. کار نمایندگان محترم جبهه ملی و نمایندگان محترم بطور کلی فعلا همین است که هر چه‌زود تر قطع ماده فساد را بکنندوقطع امید آن هائی که می خواهند باینوسیله اخلال در امور ما بکنند بشود بنا بر- این ثانیه ای نبایستی تأمل کرد بایستی فوراً این طرح مطرح شود و آقایان انشاءالله رأی بدهندوهمان نام نیکی را که در اثر اتفاق آراء دراصل برای خودشان ذخیره کرده‌اند تأیید بکنندمطالبی همکارمحترم دیگر بنده آقای آشتیانی‌زاده فرمودند که بنظر بنده مثل اینکه درست نبود اول فرمودند که جناب آقای دکتر مصدق درنطق خودشان مجلس راتهدید کردند جناب آقای فرامرزی روشن کردند که چگونه متصور است که آقای دکتر مصدق یاحتی جبهه ملی بتواند مجلس را تهدید بکند هر عرضی از طرف جبهه ملی میشود برای جلب توجه آقایان است و معنی تهدید نمیشود برایش قائل شد این جا چه آقای آشتیانی زاده وچه آقای تیمور تاش اشاره کردند بحوادثی که در خود ایران وقوع یافته معذلك هی اصرار دارند که روشن بکنیم چه حوادثی درعرف تکوین است اگر حوادثی در پشت پرده نیست چه میشود یك هیئت دولتی که طرف توجه مجلس هست ومشغول بکارش هست دریك روز تعطیل مجبور میشود که برود استعفا بدهد (آشتیانی زاده-دراستعفاء نوشته برای اینکه کارهیئت مجریه را مجلس دارد میکند) در استعفاهمه چیز مینویسندولی حقیقت رامردم میفهمند فایده ندارد آقا بنده هرچه ادعا بکنم چیزی برای خودم آن ادعا پوچ است مردم خوب میشناسند که من کی هستم وچه میگویم فایده ندارد حالا درآن استعفا نامه‌هرچه نوشته باشد همه میدانند که این بی جهت نیست اگر دودی رود بی آتشی نیست آتشی هست که ایشان مجبورشدند استعفابدهند (فرامرزی- قرارشد شعر نخوانید) چشم یك مصراع را اجازه بدهید. و بعد فرمودند باینکه این انتخابی که میشودو نمایندگانی که تعیین میشوند این نمایندگان حتماً دست نشانده خواهند بود و کار مملکت خراب میشود بنده درست مخالف این رافکر میکنم بنده میگویم که بسیار نادر است که نماینده مجلس یا نماینده سنا پیدابکنید که خائن بمملکت باشد (صحیح است) بسیار نادر است شما بایستی محیط را مساعد بکنید مردم را روشن بکنید، معتقد بکنید، همه کاررا بنفع مملکت خواهند کرد اگر می بینید مخالفتی ازطرف عده‌ای باعدهٔ دیگر میشود برای خاطر این است که متوجه نیست، برای این است که با او بقدر کافی مذاکره نشده است برای این است که زمینه حاضر نشده است و او صلاح مملکت را در این می‌بیند ولی وقتی که صلاح مملکت را باو نشان دادید خائنی که واقعاً بخواهد خیانت باین مملکت بکند بسیار نادر است (صحیح است) بعد مقصود عرضم این است که اگر خدای نخواسته همچو خائنی بود، اگر هم بود اینجا پیش بینی شده که پیشنهادی که می شود این پیشنهاد بایستی باز ازمجرای کمیسیون نفت بمجلس شورای ملی بیاید و درصورت موافقت کمیسیون نفت آنوقت بیاید به مجلس، کمیسیون نفت شاید در ابتدای تشکیلش همین اشکالات بود شاید خیال می کردند در کمیسیون اشخاصی هستند که ممکن است دررأی دادن بمنافع ایران تردید کنند بنده هیچوقت تردید نمیکردم ولی شاید ممکن بود یك کسی این حرف را بزند ولی دیدیم این آقایانی که تصور میرفت اختلاف نظری دارند در موقعی که برایشان مسلم شد یك امری بنفع مملکت است همه متفقاً رأی دادند، این کمیسیون کسب حیثیت کرده دیگر نمی شود گفت این کمیسیون بضرر مملکت قدمی برخواهد داشت (صحیح است) بنابراین اگرخدای نخواسته بین این دوازده نفری که هستند ۵ نفراز مجلس شورای ملی و ۵ نفر از نمایندگان سنا و دو نفر از طرف دولت یك چیزی برخلاف مصالح مملکت تهیه بشود چیزی که برای بنده محال است قبولش بکنم برفرض هم که بشود کمیسیون اینجا هست که نظارت بکندو بعدازاینکه قبول کرد بیاید بمجلس (یکی از نمایندگان — کمیسیون تاکی هست؟) تا مجلس هست کمیسیون هست، عرض دیگرم این است که اشتباهات ایشان شاید ناشی ازاین باشد که حقوق نخوانده اند، مابرای کار خودمان که معلمی حقوق است بایستی اینجا تبلیغ بکنیم (آشتیانی‌زاده- آقای مکی هم حقوق نخوانده اند) آقای مکی هم نخوانده است ولی بنده که رفیقش هستم خوانده ام در باب این ۲۵ درصد مطالب را بکلی بشکل دیگری برای شما جلوه داده اند مطلب این است که اولا هروقت صحبت ملت ایران در تاریخ بوده صحبت ازاین بوده است که طرفدار حق وعدالت است ما نمیخواهیم بگوئیم که چون فلان دولت نسبت بما صدمات کلی زده است ماهم معامله متقابله می کنیم و حق او رازیر پا می گذاریم، همچو حرفی نمی زنیم می گوئیم اگر او ادعائی کرد برای اینکه اورا ساکت بکنیم و درمحیط بین‌المللی جواب دندان شکنی داده باشیم می گوئیم بر فرض صحت ادعا مابولی را کنار گذاشته ایم که رفع این ایرادرا بکنیم اولا ۲۵ درصد که گفته ایم این است که می تواند تا ۲۵ درصد کنار بگذارد یعنی دعاوی آنهارا می بیند اگر دعاوی آنها طوری است که لازم است تا ۲۵ در صد باشد، ۲۵ درصد والا حق دارد بگوید که این دعاوی که شما می کنید یك در صدهم بیشتر نیست. البته آنوقت این یك درصدر کافی است یافرضاً دو درصد بود تادودرصد کافی است بنابراین یك اختیاری است که بآن هیئت داده می شود میگوید که ما ۲۵ درصدرامیگذاریم کنار درثانی این ۲۵ درصد مال ملت ایران است وبرفرض که خرج نشود مثل ذخایر سابق که خرج نمیشد یك ذخیره ایست که هروقت ملت ایران خواست ازاواستفاده می کند باواقعاً الان کمپانی نفت طلبی درایران دارد یانداردبعقیده بنده ندارد، ولی بعدازرسیدگی بعداز آنکه رسیدگی شد معلوم می‌شود طلبی از ایران دارد یا ندارد. اگر ندارد ضرری ملت ایران نکرده، ذخیره کرده اند آنرا برای روز مبادا، اگردارد باو میدهند تا اندازه‌ای که دارد. دیگر اشتباهی است که در کلمه ادعاو حق کردند (صحیح است) ادعا یك چیز است، حق یك چیز است (صحیح است) کسی نگفته است که شرکت نفت حق دارد، ادعا بهمه کسی می شود گفت، ادعا باندازه ای کلمه عجیبی است که درزبان فارسی وادبیات فارسی، مدعی بمعنی کاذب استعمال شده و مدعی درآن یك ریشه ای ازحرف باطل است، میگویند ادعاست. ادعا با حقیقت ممکن است مخالف باشد، بنا براین نه کسی در اینجا و نه در بعثی که آیت‌الله فرمودند صحبت از حق نکرده اند صحبت ازادعاست. البته میتواند ادعاداشته باشد، چنانکه چندین بار گفته است که من ادعا دارم. صحبت از ادعاست، بعد در درباب آن ترجیحی که برای مشتریهای سابق ما قائل شدیم، آقایان همه میدانند که ملت بایستی طوری رفتار کند که محیط بین‌المللی را بر علیه خودش بر نینگیزد. (صحیح است) ما چه میگوئیم؟ ما میگوئیم حق‌مان را میخواهیم، ما نمیگوئیم که نفت نمیدهیم بفلان دولت یا بفلان دولت، ما همچو نظری نداریم. فرض ما اینست که یك استفاده بیشتری بشود از این منابع به‌نفع مملکت، نفت اینقدری که ما احتیاج داریم برمی‌داریم بقیه‌را بیغرضانه به‌مشتریهای سابق میفروشیم برای اینکه نتوانند در محیط بین‌المللی تبلیغاتی برعلیه ما بکنند که ما نمیخواهیم نفت‌مان را استخراج بکنیم وبا اگر استخراج میکنیم بمخالفین وموافقین میدهیم میگوئیم خیرما همچو نظری نداریم بلکه همان اندازه ای که میبردند ازنفت بقیمت عادله بین‌المللی بآنها میفروشیم برای اینکه شرکت نفت فعلی میگفت که ده قرار داد بسته باشد که یکی از آنها را آقایان نمایندگان اعتراض کردید وبجائی نرسید، قراردادیست که با بحریه انگلستان بسته شده است ما نمیدانیم که به چه قیمت به آنها میدادند البته بآن قیمت نخواهیم ولی برای ما چه اهمیت دارد که به‌بحریه انگلستان نفت بدهیم ولی بقیمت عادله بین‌المللی (آشتیانی زاده - هر کس زیادتر دادباید باو بدهیم) عرض دیگرم راجع باین بود که این قیمت‌عادله بین‌المللی برای آن قسمتی است که سابقه داشته است، سابقه خریدداشته، ماتضمین کرده‌ایم قبول کرده‌ایم اماازاد آنرا، البته درمازاد آن گذاشته‌ایم که همه میتوانندشرکت کنندوهمین نظری که آقای آشتیانی زاده دارند در مازاد ما عمل میکنیم و در مازادالبته هرملتی بیشتر بما پول دادمطابق اصول مزایده باوخواهیم داد (اسلامی- همه اش قانع کننده بود آقا) عرض کنم چون بنده نمیخواهم در مواد وارد بشوم یك مطلب کوچکی دارم که عرض میکنم ومفهوم وآن اینست که غالب بیاناتی که اینجا میشود با وجودظاهر استدلالی قیاس است و اول من قاس الشیطان حیث قال خلقتنی من نار وخلقته من طین قیاس غالباً این شکلی است قیاس استدلال منطقی نیست بخصوص که این قیاس هاهم غالباً قیاس مع‌الفارق است، ملت ایران وقتی که مسلط شده است بر اوضاع نمیشود او را با ملت سابق مقایسه کرد زیاد تعجب نکنید اگر وقتی گفته میشد که کارهائی در مملکت انجام میگیرد و این کارها قطعاً دست انگلیس درش هست وبعد اشخاصی مدعی میشوند که کارهائی در این مملکت میکنیم که دست انگلیس در آن نیست، من میگویم دراین بابت هم تعجب نکنید. ملت ایران بعداز آنکه قدم مثبتی درباب نفت برداشت، ملت سابق ا[illegible]

تفاوت این ملت که یك امر عظیم باین مشکلی را متهورانه انجام داد. باآن ملت سابق تفاوت ملتی است که در تحت قیادت نادرشاه هند را گرفت و آن ملتی که تسلیم افاغنه در تحت سلطه شاه سلطان حسین شد. (آشتیانی زاده - قیاس نفرمائید) قیاس نیست این استدلال است. ملت ایران اینطور است که بایك مختصر پیش آمدی وقتی که از خواب بیدار شد بکلی تغییر ماهیت میدهد. بخدای احدوواحد قسم در بین و کلا اشخاصی بودند که من دلم نمیخواست نگاه در چشمشان بکنم و الان آنهارا مثل برادر صلبی و بطنی خودم میدانم. چرا؟ برای اینکه دیدم آنها درموردی که منافع مملکت پیش آمد همه چیز رافراموش کردندونصب العینشان فقط منفعت مملکت است بنابراین بنده این وکلای امروزرا، این مملکت امروز را و این ملت امروزرا، مملکت وملت و وکلای سابق نمیدانم. بنابراین آن قیاسی که میشود که بله انگلیسها چه کردند. آن قیاس سابق بود، آن قیاس مع‌الفارق است. فعلا ملتی است که بیدارشده است ودلیل بیداریش این انعکاسی است که در تمام جرائد دنیا راجع ببزرگی و بزگواری وشهامت ملت ایران همه میخوانیم (احسنت - احسنت - صحیح است).

نمایندگان - رای - رای

نایب رئیس - رای میگیریم بفوریت دوم طرح آقایان موافقین قیام کنند (اکثر برخاستند) تصویب شد. فوریت سوم مطرح است. مخالفی هست؟

آشتیانی زاده - بنده مخالفم

اسلامی - فوریت سوم حرفی ندارد آقا.

مکی - فوریت سوم مطابق آئین نامه مذاکره ندارد.

آشتیانی زاده - بنده میخواستم از آقای دکتر مصدق استدعا بکنم در صورت جلسه هم ثبت شود که اگر ایشان ضمانت میکنند بقول آقای استاد ضمانت اخلاقی میکنند که بجز این راه برای استیفای حقوق ملت ایران راهی نیست واین اقصرو اسح طرق است، بنده رأی میدهم حتی اگر شفاهاً هم ضمانت بکنند بنده رأی میدهم.

نمایندگان - رای رای

دکتر بقائی - این ضمانت را باامضای خودمان کرده ایم.

آشتیانی زاده - من میخواستم آقای دکتر پیشوای ماهم ضمانت بکند.

نایب رئیس - رای میگیریم بفوریت سوم طرح، آقایان موافقین قیام کنند (اکثر برخاستند) تصویب شد. پیشنهادی رسیده است که جلسه را ختم بکنیم و جلسه را برای ٤ بعد ازظهر قرار بدهیم

نمایندگان - صحیح است

حاذقی - بنده باچهارونیم موافقم

نایب رئیس - آقای امینی بفرمائید

امینی - عرض کنم که همانطور که آقای دکتر شایگان فرمودند هیچ اختلاف نظری بین نمایندگان برای تصویب این طرح نیست (صحیح است) اهم از اینکه مخالفت بشود ازطرف افرادی و یا نشود یك اختلاف سلیقه ای فقط در اول جلسه بود راجع باینکه چه موقع این طرح مطرح شود. یعنی دولتی بیاید و دولتی مطالعه بکند، خوشبختانه طرح کننده واجرا کننده خود آقای دکتر مصدق هستند ورفع این اختلاف شده است واگر بحثی میشود برای روشن شدن مطلب است وبس ولی چون ۹ ماده در این لایحه هست که هر یك از مواد مطابق نظامنامه بایدمطرح بشود و نسبت به هریك صحبت شودوهریك ازمواد هم لابد پیشنهاداتی دارد واین شاید ساعت ها بکشد بنده این پیشنهاد را کردم که چهارونیم بعداز ظهر جلسه راتشکیل بدهیم و فعلا برای اینکه همه بروند برای نهار جلسه را تعطیل کنیم. نسبت باصل موضوع بنظر بنده هم هیچ مخالفی نیست و با این پیشنهادهم تقاضامیکنم مخالفت هم نفرمائید برای اینکه واقعاباشکم گرسنه وخستگی بحث کردن کار مشکلی است.

حاذقی - آقای رئیس بنده با این پیشنهاد مخالفم ولی اگر چهارونیم بعدازظهر باشد من مخالفتم را پس میگیرم

نایب رئیس - آقای دکتر بقائی

دکتر بقائی - آقایان محترم توجه دارند که عمل مثبت همیشه مشکلتر ازعمل منفی است. وقتی انسان میخواهد یك عمل مثبتی را انجام بدهد همیشه باید خودش را مواجه باخطر بکند. فکر اینرا بکند که ممکنست اشتباه بکند برای اینکه کسی که کارمیکند ممکنست اشتباه بکند، کسیکه هیچ کار نمیکند، البته اشتباه هم نمیکند (حاذقی اشتباه بزرگش اینست که کار نمیکند) دراین طرحی که داده شده در ۹ ماده و ما امضاء کردیم و همانطوریکه جناب آقای آشتیانی زاده تعهد میخواستند، بنده هم پشت این تریبون تعهد میکنم که عجالتاً هیچ راهی غیرازاین بنظر مانرسیده والبته ممکنست اشتباهاتی باشد که بعداً رفع خواهد شد. برای آنکه درهمه جای دنیا وقتیکه صنایع راملی کردند درآن ساعت اول نه درخود انگلستان نه درجای دیگر یك طرحی نرسید که کامل باشد و تا آخرش بماند. برای بعضی از صنایع ۱۵ر۲۰ قانون متوالی گذشته که مثلا میگویند قانون شماره ۱ ملی کردن صنایع فولاد، قانون شماره ۲ قانون شماره ۴ همینطور ممکنست توی اینهم یك نواقصی داشته باشد و یك اشتباهاتی باشد. ولی موضوع عجله‌ای که برای گذراندن هست همینطوری که اینجا گفته شدو آقایان خودتان متوجه وضع مملکت هستید که مهمترین دلیلش اینست که دراین مجلس ما الان تقریباً دوسال است که باهمدیگر همکار هستیم دوره گذشته هم درخدمت عده‌ای ازآقایان همکاران بودیم. آقایان کی آمدند تا نیمساعت متوالی در موقع عادی هشتادنفر وکیل بنشینند درجلسه حتی نروند بیرون و یك چائی بخورند و یك سیگار بکشند. این معلومست که همه متوجه اهمیت خطیر موقع هستند (صحیح است) بنده با کمال معذرت فقط یك یادآوری میکنم. این جا علاوه بر کمیسیون نفت که کار خودش را انجام میداد یك عده درخارج هم راجع باین موضوع مطالعه میکردند منجمله خود بنده خواهش کرده بودم ازیك عده دکترهای حقوق و مهندسین عالیمقام این کشور بیایند وراجع به این موضوع مطالعه بکنند. چندین هفته هم راجع باین موضوع کار کردیم وصحبت کردیم. امشب این آقایان دعوت داشتند که بیایند راجع به این طرحی که به کمیسیون داده شده بود مذاکره کنند، که البته صبحش خبررسیده بود که کمیسیون نفت کار خودش را تمام کرده است. البته یکی دونفر ازآقایان بشدت اعتراض کردند که مازحمت کشیدیم چه‌مانعی داشت که ۲٤ ساعت اینکار را بتأخیر بیندازند که ماهم نتیجه کار خودمان را به کمیسیون بدهیم و تصویب کنند. بنده بآن آقایان عرض کردم که وضع مملکت یك وضع عادی نیست البته یکی دونفر حرف مراقبول نکردند. ازساعت شش بعد ازظهر مذاکرات ادامه داشت تاساعت ۹ بعدازظهر به بنده اطلاع رسید که آقای علاء استفاده داده اند یکی از آقایان گفت حوادث غیرمترقبه زمینه اجتماعی لازم دارد. گفتم بفرمائید این زمینه اجتماعی استعفای آقای علاء کجاست؟ یکی ازحضاراز آقای علاء وقت گرفته بود که روزشنبه برود ایشان راملاقات بکند. آقای علاء وقت داده بود چطورشد یکدفعه ساعت هشت ونیم بعد ازظهر روز جمعه رفتند و استعفا دادند و چطور شد نیامدند یك جلسه خصوصی در مجلس تشکیل بدهند و بگویند من این اشکالات را دارم این‌ها دلیل بر اینست که وضع غیر عادیست. این ۹ ماده باید البته مطالعه بشود و بنده یك قضاوتی از آقایان محترم می خواهم و آن اینست که اعضای کمیسیون که مورد اعتماد همه هستند و چندین ماه است راجع باین موضوع زحمت کشیدند کار کردند ومطالعه کردند از یك دسته و جبهه بخصوصی هم نیستند، از تمام مجلس انتخاب شده اند، این ها در تمام مدت این چند ماه قرار دادها را خوانده اند قوانین را خوانده اند در اطراف و جوانب این امر مطالعه کرده اند، بنده خودم را مثال می‌زنم از اینکه بنده سه ساعت اضافه وقت داشته باشم چه چیزی می توانم اضافه کنم بر آن چیزیکه گفتم تحقیق تتبع چندین هفته یك هیأتی است که ما چندین ماه نتیجه کارش را دیدیم و باتفاق آراء بنظر آن آقایان ما رأی دادیم باین جهت بنده از آقایان استدعا میکنم که این زحمتی که تاحال کشیده اند چند ساعت دیگر ادامه بدهند (چند نفر از نمایندگان- ناهار این جا بخوریم) مانعی ندارد ناهار اینجا خورده شود وبعد تشکیل جلسه داده شود. چون راجع بآتیه کشور که هیچ نمی توانیم پیش بینی بکنیم چیزی که هست یك تجربکاتی در کار است و قرائن این تجربکات را می بینیم وحقیقة یك موقعی است که پنجدقیقه‌اش حیاتیست نمی شود تأخیر انداخت، باین جهت بنده استدعا می کنم از آقای امینی که خودشان پس بگیرند.

امینی — بنده حرفی ندارم آقایان روزه میگیرند پس میگیرم.

نایب رئیس — کلیات مطرح است.

اردلان — بنده اجازه خواستم آقا.

نایب رئیس- مخالف و موافق اسم نویسی کرده‌اند

دکتر معظمی —ماده اول را بخوانید

نایب رئیس — کلیات مطرح است.

اردلان-آقا این بگزارش مربوط نیست.

نایب رئیس- آقای کشاورز صدر مخالف هستند این اجازه‌ها مربوط بهمان ۹ ماده است هیچ فرقی ندارد، اسم‌نویسی شده.

کشاورز صدر- بنده بافرمایشاتی که جناب آقای دکتر شایگان و آقایان محترم دیگر فرمودند حاجت نمی بینم که صحبتی بکنم و اظهارمخالتی بشود، اگر بنده در تابلو باسم مخالف اسم نوشته ام مخالف مشروط است. زیرا یکی دونکته بنظر بنده آمد که یکی ضرورت نداشت ماده ٦ باشد ودیگری چند اصلاح عبارتی بود... (در اینموقع عده‌ئی از نمایندگان جلسه را ترك کردند)

(زنك رئیس)

عده‌ئی از نمایندگان-- تنفس بدهید آقا چهار ونیم بعد از ظهر جلسه باشد.

نایب رئیس — ساکت باشید آقا صحبت شان رابکنند، چهار و نیم بعد از ظهر جلسه سناست.

دکتر بقائی --سنا جلسه خصوصی است.

محمدذوالفقاری-هشت بعد از ظهر میآئیم تانصف شب.

حاذقی-دوشنبه جلسه سناست. بعد ازظهر جلسه نیست.

نایب‌رئیس -ساکت باشید آقا تا من بگویم (چندنفر از نمایندگان- تنفس بدهید) پیشنهاد تنفس می دهید؟مخالفی نیست؟(گفته شد - خیر) فعلاتنفس داده می شود جلسه چهار و نیم بعد از ظهر.

(دوساعت‌بعدازظهر جلسه‌بعنوان تنفس تعطیل وساعت شش بعداز ظهر مجدداً بریاست آقای رضا حکمت تشکیل گردید)

رئیس - جلسهٔ صبح چنانکه خاطر آقایان مسبوق است بعنوان تنفس‌ختم‌شد حالا کلیات آن‌طرح مطرح است آقای کشاورز صدر.

کشاورز صدر — بنده صبح وقتی بمجلس آمدم این گزارش کمیسیون رادادند وتابلوراهم گذاشته بودند برای اسم نویسی بنده بعنوان مخالف مشروط اسم نوشتم مخالفت بنده ازاین جهت بود که طرح‌راجع‌بنفت نمی بایستی‌بطورعادی بمجلس بیاید‌بطورعادی‌وغیرفوری‌بیایدمخالفت بنده‌ازاین‌جهت‌بود کمی‌بایستی‌راجع به‌نفت هرتصمیمی که کمیسیون می گیرد مانند ملی شدن نفت باقید فوریت به مجلس بیاید و فی‌المجلس تصویب شود چرا برای اینکه عموم آقایان می‌دانند که این تصمیمی که ملت ایران ومجلس شورای ملی به‌پیروی ازافکار عمومی گرفت‌برای‌حفظ‌بقای‌ایران وحیات‌ملی مابود وشبهه و تردیدی نیست که برای اتخاذ این‌قبیل تصمیمات اگرما سرعت بخرج‌ندهیم اخلال وآنتریك درکار می‌آید وهیچکس تردیدی‌ندارد که ایادی بسیار قوی که سالهای سال مارا از بین برده است اخلال در کار می کنند علت مخالفت بنده که بنام مخالف مشروط اسم نوشتم این‌بود که بایستی بی‌درنك‌وفی‌الفور این تصمیم کمیسیون نفت درمجلس‌مطرح شود وبهمین جهت خود بنده وقتی جناب آقای دکتر مصدق طرح باسه فوریت‌را تنظیم فرمودند دومین نفر یااول‌نفر بودم که ذیل آنرا امضا کردم (فقیه‌زاده - پس نظرآقا تأمین شده) اماچند تذکرداشتم که بالجمله آقایان محترم میخواستم در اینجا یادآور شوم وچون اطمینان‌واعتماد کامل به کمیسیون نفت دارم‌چو آقایان هم ازنظریات بسیار دقیق خودداری‌نکرده‌اند وآنچه مقدور بود مطالعه‌ودقت فرموده‌اند فقط بذکر آن مذاکرات قناعت می کنم اگریکی ازآقایان فرمودند که نظر من تأمین است دیگر آن‌مذاکرات‌راهم پس می گیرم یکی ازمواد این گزارش ماده ٦ است ماده ٦ می گوید برای تبدیل تدریجی متخصصین خارجی بمتخصصین ایرانی هیئت مختلط مکلف است آئین نامهٔ فرستادن عده ای محصل بطریق مسابقه درهرسال‌برای فراگرفتن‌رشته‌های مختلف معلومات وتجربیات مربوط‌بصنایع نفت بکشورهای خارج‌را تدوین وپس از تصویب هیئت‌وزیران‌بوسیلهٔ وزارت‌فرهنك بموقع اجرا گذارد مخارج تحصیل این محصلین ازعواید نفت پرداخته خواهدشد بنده می‌خواستم عرض کنم که این ماده زاید است زیرامطابق قانون اعزام‌محصل باروپا مامیتوانیم‌هرمقدار محصل و برای هرامری درمواردی که دولت لازم می‌داند بخارج برای تکمیل تحصیلات بفرستد (دکترمعظمی-برای‌اعتبارش‌است) ومطلب دیگر اینکه بدیهی است وقتی نیاز دولت ایران بیك مستشارخارجی نباشدمی‌بایستی بی‌درنك آن مستشار خارجی را بخدمتش خاتمه بدهند وازایرانی‌هائی که می‌توانند آن کاررا انجام بدهند بآن کار بگمارند ازاین لحاظ بنده نوشتن ماده ٦ رادراین گزارش لازم وضروری نمی‌دانم (دکتر معظمی - برای تأمین اعتبار است) در اعتبار دولت است ودولت می‌تواند اینکار رابکند اماجناب آقای دکترمعظمی‌حالا یادآور شدند که برای تأمین اعتبار و پرداخت هزینه اعزام محصل‌است که‌آنهم بنظربنده این بود که بنویسند هزینه‌اعزام محصلین باروپا . باری بنده همان‌قسم که عرض کردم اعتماد دارم بکمیسیون و هر تصمیمی که کمیسیون گرفته بصلاح‌مملکت می‌دانم فقط‌این‌نکته‌را لازم‌دیدم متذکر شوم والبته هیئت مختلط در ضمن نوشتن اساسنامه‌یاآئین‌نامه‌هائی که‌واگذار شده‌است باو باید متوجه باشد که همه جا سعی واهتمام بکنند که از متخصصین خارجی‌ما بی نیاز باشیم یعنی در مواردی که احتیاج نداریم‌از متخصصین خارجی استفاده کنیم اینرابنده دراینجا عرض‌میکنم تا انشاءالله بعد از تصویب این طرح و انتخاب هیئت مختلط چه از سناتور های محترم وچه ازآقایان نمایندگان این‌نکته را نصب العین خودشان قرار بدهند . اما مطلب دیگری را که‌لازم میدانستم بعرض آقایان‌محترم برسانم راجع بماده ۲ است که میگوید دولت مکلف است با نظارت هیئت مختلط بلافاصله از شرکت سابق نفت انگلیس وایران خلع‌ید کندوچنانچه شرکت برای تحویل فوری بعذر وجود ادعائی بردولت متعذر شود دولت میتواند تا میزان ۲۵ درصد از عایدات جاری‌نفت رایس‌ازوضع‌مخارج بهره‌برداری برای‌تأمین مدعی‌به‌شرکت در بانکملی‌ایران یا بانك مرضی‌الطرفین‌ودیعه گذاردراین‌موردجناب آقای دکترشایگان توضیحات کافی‌وشافی دادند فرمودند که تاصدی بیست‌وپنج‌است بنده هم قبول کردم ولی یك‌مسئله دیگر هست وآن این‌است که بنده باید دراینجا عرض کنم و آقایان هیئت مختلط هم که انتخاب میشوند این‌را در نظر بگیرند که ماازگذشته وحال مطالبات زیادی‌ازشرکت نفت سابق منحل شده انگلیس در ایران داریم این‌را عرض میکنم این مطالبات‌را داریم وآقایان اقتضادارد که ابتدامطالبات دولت ایران‌را تشخیص بدهند تا چنانچه ادعای شرکت نفت ادعائی بود بصورت تهاترقضیه‌برگذار بشود وبعد اگرطلبکار بودند ما تأمین کنیم‌واگر ما طلبکارشدیم طریق تأمین وصول این‌را درنظر بگیرند (نریمان - درماده سوم اشاره شده)درماده سوم اشاره شده‌است بنده هم توجه دارم ولی مرادم این‌است که‌هیئت ابتدامطالبات ایران را برسد زیرا ما برای‌آنها وثیقه قراردادیم‌واگرآنهاآمدند قبل‌ازرسیدگی مطالبات‌بایك ادعائی‌رضا برایشان‌تشخیص شد که صحیح‌است بگیرند وبروندوبعدما برای وصول طلب خودمان برویم سنك بیندازیم بقلمان باز شود نه ابتدا باید مطالبات ایران معین بشود ومشخص بعد ادعای آنها رسیدگی‌شود وتواماً تشخیص بشود که آیا طلب داریم یابدهکاریم‌اما مطلب دیگر ونکته‌دیگری که تذکرآنرا ضروری میدانم موضوع ماده ۷ است که می گوید کلیه خریداران محصولات معادن استخراجی ازشرکت سابق نفت انگلیس وایران هرمقدار نفتی‌راکه‌از اول‌سال کی تاکی‌خریداری می کرده‌اند ما به آنهاکا اینمقدار بفروشیم بقیمت بین‌المللی وزاید برآنرا بصورت مزایده هر کس زیادتر بخرد بفروشیم حق‌تقدم هم برای‌آنهاشده این نکته‌رامیخواهم عرض کنم که اگریك روزی ماگفتیم این مقدار فرض کنیم سی هزار تن‌نفت میفروشیم واین‌آقای‌شرکت متجاوز نفت دلش نخواست ازما بخرد ما دراینجا گذاشته‌ایم تااین میزان به آنها می‌دهیم باید این‌نکته مشخص ومعین‌باشد که اگر ما عرضه کردیم وآنها نخواستند بخرند حق داریم‌مثل‌شق آخر همین‌ماده بصورت مزایده بدیگران بفروشیم (دکتر کاسمی- درماده‌هم الزامی برای مانیست) بنده هم عرض کردم که ماگفتیم اگرآنها طالب بودند اینمقدار بدهیم من هم تأیید نظرآقا را می کنم که اگر پس از معلوم کردن اینکه ماآنقدرداریم نیامدندبخرند ما می‌توانیم بدیگری بفروشیم میخواهم این تأیید بشود بنده هم مرادم همین بود یکی ازدوستان بنده یادداشتی نوشته‌است وآن راجع باین است که مواد نفتی‌را که کمپانی نفت بصورت قاچاق برده‌است چه میشود ملاحظه فرمودید در اینمطلب بحث زیادی‌شددرجرایدآماری‌دادند که یکمقدار نفت قاچاقی این شرکت متجاوز برده است و بعد از دفاتر خودشان هم کشف شده است آنهم جزء مطالبات ماست و می بایستی محسوب بشود واین زایدبر آن مواد اعتراضیه‌عزیز است که‌بکمپانی نفت داده .

دو موضوع را بنده لازم می بینم در اینجا اضافه شود خود بنده پیشنهاد میکنم یا استدعا میکنم از آقایان دیگر که پیشنهاد بکنند آن دو امر یکی این است که خاطر محترم آقایان نمایندگان مسبوق است که ما یك قانونی راجع به ملی شدن نفت در سراسر ایران تصویب کردیم یعنی در تمام خاك‌هائی که متعلق بکشور ایران است هرچه نفت باشد ملی است ملی اعلام کردیم و این اختصاص به نفت جنوب یانفت‌هائی که در امتیازشرکت سابق نفت انگلیس و ایران بوده نداشت همین‌جا تصریح شد در قانون هم تصریح دارد اجازه بدهید بنا براین دراین مواد پیش بینی هائی که ما کردیم مربوط است (فقیه‌زاده — در مقدمه هست)در مقدمه‌هست ولی این مواد مربوط است به نفت هائی که در امتیاز شرکت سابق نفت انگلیس و ایران بوده‌است بنده میخواهم‌عرض کنم که خود آقایان اعضای محترم کمیسیون یا نمایندگان محترم دیگر پیشنهاد بکنند که نفت‌های دیگر ما چه آنهائی که الان استخراج شده و چه آنهائی که زیرزمین است و عجالة جزء ابوابجمعی امتیاز نفت جنوب نیست آنها را هم مکلف بکنند هیئت مختلط را که درظرف سه‌ماه‌ترتیب بهره‌برداری آن معادن نفت‌را هم بدهند و امیدوارم که جناب آقای‌مکی که‌خودشان در این راه خیلی‌زیاد فداکاری‌وجانفشانی کرده اند و بهتر از من و بیشتر از من مطالعه در این امر کرده‌اند نظر بنده را با توضیحاتی که می‌فرمایند تأمین بکنند و نکتهٔ دیگری که عرض میکنم و به‌عرایضم خاتمه می دهم این است که هیئت مختلط را بموجب یك پیشنهادی بایدمکلف کرد که دردرجهٔ اول تأمین مسکن و بهداشت و رفاه کارگران فعلی را بنمایند چرا برای اینکه عموم‌آقایان می‌دانند که‌مملکت و ملت ایران درمقام استیفای حقوق‌خودش هست و نمایندگان این کشور چه مجلس سنا و چه مجلس شورای ملی وتمام ملت ایران جانفشانی و فداکاری در این کار کرده است .

مانبایستی‌باحوال کارگران‌سهل‌انگاری کنیم تا اسباب‌دست ماجراجویان‌ومغرضین بشوند و آنها را تحریك بکنند که برای حفظ حقوق ملت‌ایران از وجودآنها سوء استفاده کنند.

بنا براین اگر ما الان این تبصره راگذاشتیم ذیل این گزارش که در درجهٔ اول هیئت در ظرف ۳ماه مکلف‌است که تأمین مسکن و بهداشت و حقوق و رفاه کارگران نفت را بکند دیگر کارگران نه تحت تأثیر شرکت منحلهٔ انگلیس و ایران میروند و نه تحت تأثیر [illegible]

که آنهم دلش نمیخواهد نفت ملی بشود عرایض بنده این بود و برای‌اینکه زودتر به تصویب برسد بعرایض‌خودم‌خاتمه‌میدهم (احسنت).

رئیس — آقای مخبر بفرمائید.

مکی (مخبر کمیسیون نفت) — بنده خیلی سعی می کنم که بطور خلاصه برای یکمرتبه ذهن آقایان نمایندگان محترم مجلس شورای ملی را روشن کرده باشم از جریانی که روی‌یکی یکی از این‌مواد اعضای محترم کمیسیون نفت بحث کردند و پس از صرف وقت زیاد باین نتیجه رسیده‌اند .

راجع بمطالبات ایران البته‌آن‌هیئت مختلطی که انتخاب خواهدشد با توجه به مذاکراتی است که‌در کمیسیون مخصوص نفت صورت گرفته است با حضور نمایندهٔ دارائی و طرح ۲۵ ماده اعتراضیه دولت وهمچنین‌ماده یك ۱٤ماده دیگر بعداز۲۵ ماده‌ای یك۱٤ ماده‌ای دیگرهم بشرکت نفت داده شده‌است وتمام‌صورت‌مذاکرات کمیسیون نفت‌هم برای نمایندگان محترم سنا فرستاده شده‌است هم برای‌نمایندگان محترم مجلس شورای ملی اگر آقایان ملاحظه فرموده باشند یك قلم مطالبات ایران‌درحدود ۸۰میلیون تومان‌است که‌فقط عوارض نفت و بنزین و مواد نفتی متفقین در دورهٔ‌جنك می باشد که تاکنون‌شرکت بدولت ایران نپرداخته‌است ودولت ایران مطالبه کرده است و حتی در کمیسیون مذاکره‌شد که دولت بدولت مالیات‌نمیدهد ماگفتیم‌اگر دولت بدولت مالیات نمیدهد بچه مناسبت دولت انگلستان ۲۷ میلیون لیره از بابت مالیات بردرآمد ازملت‌ایران گرفته ولی در اینجا که باید عوارض‌راه و عوارض شهرداری بپردازد متعذر شده است که دولت بدولت مالیات نمی‌دهد از این قبیل اختلافات بین ما وشرکت که‌حق مسلم ملت ایران است زیاد است و البته اگر این هیئت مختلط خواست رسیدگی کند مسلماً بمحاسبین قسم خورده‌از کشور های بی طرف که استخدام خواهد کرد مراجعه خواهد کرد.

زیراوقتی که بخواهندرسیدگی کنند متخصصین خارجی دعوت می‌شوند و آن متخصصین بایستی قسم بخورند که نسبت‌به منافع ملت ایران خیانت نکنند و تمام وقتشان صرف دریافت حقوق حقهٔ ملت ایران باشد و آن مهندسین و متخصصین بایستی‌از کشورهای‌بیطرف استخدام‌شوند پس مطالبات ملت‌ایران بجای‌خودش‌باقی است و اینهم که گفته‌ایم ۲۵ در صد این رزرو است یعنی ذخیره است ذخیرهٔ ملت ایران در بانك ملی ایران است یا یك [illegible] مرضی الطرفین مصرف نمیشود و تحویل آنهاهم نخواهد شد و اما راجع به مادهٔ ٦ اعتراض فرمودند ما خواستیم ضمن تصویب اینقانون اجازهٔ اعزام‌محصل را باروپا گرفته باشیم و وزارت فرهنك و هیئت دولت های وقت مکلف باشند که همه‌ساله یك عده ای محصل در تحت یك شرایط مخصوصی باروپا اعزام بکنند که در ظرف‌چندسال ما بطور کلی‌ازمهندسین و متخصصین خارجی درآستخدام دولت ایران‌وعملیات‌نفت‌جنوب‌است‌بی‌نیازومستغنی باشیم .

پس در اینجا نه تنها ایرادی وارد نیست بلکه پیش‌بینی‌آتیه را هم کرده‌اند که ما در ظرف چند سال بطور کلی بی‌نیاز از استخدام خارجی بشویم مطلب دیگر که آقای کشاورزصدر فرمودندراجع باین موضوع بود که چرا در این‌ماده‌پیش بینی نسبت بسایر قسمت های ایران‌نشده است بطوریکه در مقدمه گزارش ملاحظه میفرمائید اعضای محترم کمیسیون باین نکته متوجه شده‌اند البته هر قانونی یك شأن نزولی دارد شأن‌نزول این‌قانون‌سابقهٔ این قانون‌است که در مقدمه قانون گذاشته شده در مقدمه قانون گفته است فعلانسبت بمعادن مورد بهره برداری شرکت نفت انگلیس وایران باتفاق‌آراء تصمیم گرفت بدیهی است کمیسیون‌هم وقت داردهم می تواند در آتیه نسبت بسایر معادن نفتی سراسر کشور ایران مطالعه کند پرونده‌هایش را ازوزارت دارائی وادارهٔ‌امتیازات نفت بخواهد سوابقش‌را مطالعه کند ویك گزارش جامعی بمجلس شورایملی تقدیم کند ما سلب‌حق نکردیم گفتیم اورا در آتیه تقدیم‌خواهیم کرد درصورت‌مذاکوات مخصوص کمیسیون نفت هم که قریباً چاپ می‌شود و برای تمام آقایان نمایندگان محترم مجلس شورایملی وسنا فرستاده‌می شود تمام این جزئیات در آنجا قید شده است راجع برفاه‌وآسایش کارگران گفتند ما باید یك ماده مخصوص در این قانون پیش بینی کرده باشیم البته‌این بسته است بنظر نمایندگان محترم که هرطوربخواهند قانون‌را وضع کنند ولی‌مطمئن باشندوقتی که هیئت مدیره شرکت نفت ایرانی‌باشد مسلماً برای رفاه وآسایش کارگران که در بهره برداری این‌معادن‌مسلماً سهم‌فراوانی دارند مراقبت‌کافی‌خواهد کرد برای‌تربیت اطفال آنها از لحاظ مسکن و پوشاك و خوراك و سایر وسایل زندگی نهایت مراقبت را خواهد کرد زیرا هیئت مدیره شرکت‌یك هیئتی است ملی وازطرف‌ملت ایران‌انتخاب شده‌است‌ودرحقیقت‌نمایندگان خود آن کارگرانی هستند که آنجا کار می کنند بنابراین‌نمایندگان آن کارگران می‌دانند چه جور موجبات رفاه وآسایش کارگران نفت جنوب را فراهم نمایند. یکی دیگر راجع بمتخصصین خارجی فرمودند بنده خواستم توجه‌آقای کشاورز صدر را جلب‌بکنم که درغالب کشور ها که منابع نفتی خودشان یا کارخانجات خودشان یامنابع تحت‌الارض خودشان‌مثل فولاد را ملی کردند آنجا هم یك مرتبه مهندسین‌خارجی‌را ازخدمت‌بیرون‌نکرده‌اند در خود روسیه پس ازانقلاب اکتبر پس‌از آنکه‌مهندسین کارخانجات‌را بیرون کردند کارخانجات یکمرتبه خوابید مجدداًهمان هیئت مدیره را آوردند سر کار و بمرور تمام آنها را بیرون کردند و از مهندسین جوان ومتخصصین جوانی که تربیت کردند سر جای آنها گذاشتند بنابراین اگر ما متخصصینی از خارجه دعوت میکنیم در کمیسیون مذاکره‌شده است‌حتی‌پیشنهادی هم از طرف آقایان مهندسین به بنده رسیده‌بود که بوسیله بنده‌بکمیسیون تقدیم کردند که آن متخصصینی که در خدمت ایران خواهندبود اولابایستی‌اقدام‌مسلحانه برعلیه ایران نکرده باشندودر توطئه‌ها و تحریکاتی که برعلیه ملت ایران و منافع ایران شده است شرکت‌نکرده باشندثانیاً روزی که اینها وجودشان ضرورت پیدا کردنزدآن کمیسیون مختلط بایستی‌باآئین مذهبی خودشان ۰۰ سوگندیاد کنند که نسبت بمنافع ملت ایران وفا دار باشند پس در حقیقت اگرمایك مهندسینی استخدام کنیم درتحت یك شرایط‌خاص خواهیم کردخاصه این مهندسین ومتخصصین که در شرکت کارمی کنندهمه‌شان‌انگلیسی‌نیستندسوئدی هستند آلمانی هستند ایتالیائی هستند سویسی هستند وتمام اینهائی که هستند بایستی قسم بخورند که بمنافع ملت ایران خیانت نکنند (کشاورزصدر- اختیاراتی نباید داشته‌باشند) اختیاراتی‌هم ندارندفقط از لحاظ کارو تخصص فنی‌شان سر کار فنی خواهند بود یك‌موضوع‌دیگر ایشان فرمودند که چرا ما باید نفتمان را اگر نخریدند بازمجبورباشیم بآنهابفروشیم ما همچوشرطی نکردیم‌ما به‌آقای کشاورز- صدر قول میدهیم که ما نفت را به آنها عرضه خواهیم کردبانرخ‌بین‌المللی که‌قیمت خلیج مکزیك است سابقاًنرخ بین‌المللی‌را دررمانی‌ومکزیك‌تعیین‌میکردندپس‌از جنك مبنای قیمت خلیج رومانی ازبین رفته و مکزیك نرخش تقریباً ثابت است ما طبق نرخ بین‌المللی که آنجا تمام کشورها و تمام مؤسسات که‌احتیاج‌به‌نفت دارندبایستی بروند درخلیج مکزیك که آنجایك‌بازاری است‌درحقیقت یك‌بورس است که قیمت‌نفت آن‌به‌آن ممکن‌است‌ترقی بکند تنزل‌بکند این قیمت بین‌المللی‌را آنروزانسان‌میتواند تحصیل بکند وقتی قیمت بین‌المللی نفت خلیج مکزیك معلوم شد ما به‌آنها اعلام میکنیم تا حدودی که شما سابقاً میبردید میتوانیم بشما بفروشیم مازادش راهم‌اگر آنها نخواهند میتوانیم بهر کشوری که به قیمت بیشتر و بهتر میخرد بفروشیم اما چون ما اینکاررا کردیم از لحاظ این بود که برای ما در اروپا یك اسکاندالی راه نیندازند چون یك مقدار زیادی از نفت ایران‌را دربازارهای‌اروپا بفروش‌میرساندند فرانسه‌وآلمان‌سویس‌سوئد وسایر کشورها از نفت ایران استفاده میکردند حالا برای‌اینکه‌اینها اسکاندال بین‌المللی‌برای ما راه نیندازندکه بگویند ماسابقاً خریدار این نفت بودیم و کارخانجات ما تعطیل میشود ماازحالاداریم بآنها تضمین‌میدهیم که بنرخ‌بین‌المللی‌ما نفت را بشمابفروشیم ولی مازاد را حق داریم‌بهر کس بخواهیم بفروشیم بنده بیشتر ازاین دیگر ضرورت نمی‌بینیم عرض کنم اگر ضرورت پیدا کرد بازعرض میکنم.

رئیس — آقای نبوی

نبوی — بنده باحال کسالت و تب امروز بمجلس آمدم‌آقای دکترطباشاهدند از این نظر که امر مهمی مطرح بود نخواستم طفره‌بروم وبهمین‌جهت‌برای‌اینکه زودتر به‌نتیجه برسد مختصرعرایضی‌میکنم بعضی از آقایان رفقا درجلسه صبح واین جلسه درخارج از جلسه اظهار نگرانی می کردند که ممکن‌است این طرح کافی نباشد یااینکه ممکن است حوادثی اتفاق بیفتد و مارا از مقصودی که داریم‌بازدارد برخلاف‌بنده هیچگونه نگرانی‌ندارم‌آنچه راجع بطرح است هرعمل بی‌سابقه‌ای که ما بخواهیم بکنیم وآنرا بصورت مواد دربیاوریم حتماً یك نواقص خواهدداشت اموری‌هم که درضمن اجرای ملی‌شدن‌نفت پیش میآید منحصر باین موادی که دراین طرح تنظیم شده نیست مجلس شورایملی هم برای همین‌است که‌هروقت‌مورد احتیاج واقع‌شدبیاورندموادی که‌قبلاتنظیم‌شده‌عوض کنندیااگر نواقصی‌بودرفع کنند واگرمواد تازه‌ای بایدتصویب بشوداینجاتصویب‌بکنند پس‌درضمن‌اینکه‌ماقائل‌میشویم که این‌طرح یك نواقص دارد باز جای هیچگونه نگرانی نیست این نواقص در عمل رفع خواهد شد ازاینجهت مطلقاً نباید اهمیت بدهیم مضافاً باینکه اموری که در مجلس مطرح‌میشودآقایان نمایندگان‌نمایندگانی که در کمیسیون‌مربوطه نیستندباعتمادنظر آقایانی رأی‌میدهند که‌درآن کمیسیون‌ها بوده‌اند ودر اطراف قضیه صحبت زیاد کرده‌اند واستاد مربوطه را دیده‌انددراین مورد هم این نظر کاملا صدق میکند برای‌اینکه کمیسیون‌نفت‌چندماه‌است‌دایراست.

جلسات متعدد داشته‌اند که کمتر کمیسیونی آنقدر جلسه داشته است باشخصیصین صحبت کرده‌اند و قطعاً از آنهائی که مثل بنده مطالعاتشان کمتر بوده اطلاعاتشان زیادتر است پس ما از این جهت هم باید برای آن آقایان اعتماد کنیم و طبق نظر آنها عمل کنیم.

در اصل موضوع که صبح بعضی از آقایان اینجا اظهار نگرانی کردند من خواستم خیلی باختصار مطالبی را عرض کنم یکی از آقایان اینطور اظهار نگرانی کردند که در گذشته هم همین تظاهرات در ایران شد و قرارداد دارسی را لغو کردند ولی متأسفانه در عمل دیدیم که یك قراردادی جایگزین اوشد که از آن خیلی بدتر بود خلاصه خواستند نتیجه بگیرند که بعد از آنهمه کارها که مجلس کرده ممکن است آنطور بشود بنده خواستم عرض کنم محال و غیر ممکن است. این کار تمام شده است ما نفت را ملی اعلام کردیم ما مستأجری داشتیم که از این ببعد اورا جواب میکنید نفت را که ملی اعلام کردیم معنایش این است که همهٔ قراردادها را لغو کردیم این را مجلسین تصمیم گرفتند و لغو کردند الان دیگر قراردادی در کشور ما باقی نیست ما خودمان بایستی نفت را اداره کنیم واستخراج کنیم و بفروشیم بنابراین جای نگرانی که بیك صورت بدی دربیاید که در آتیه مارا پشیمان کند بهیچوجه نیست کاری است گذشته و دلیل اینکه عمل ما بسیار صحیح بوده است اینست که در دنیا این عمل را تصدیق کردند (بعضی از نمایندگان — خودشانهم قبول کردند) خودشان هم قبول کردند آقایان شرکت نفت هم قبول کرده این ملی شدن نفت را قبول کرده حالا مذاکراتی که هست در طرز تنظیم خصوصیات آنست که چطور این را اداره کنیم بچه طریق بفروشیم وبچه طریق متخصصین را استخدام کنیم.

بنده همین دیروز از یکی از کارمندان شرکت نفت شنیدم که شرکت نفت بآنها ابلاغ کرده است که ما این مؤسسه را به دولت ایران تحویل خواهیم داد وشما که مستخدمین شرکت هستید می‌خواهید بمانید و با دولت ایران کار کنید و یاخارج شوید و بطوریکه بنده در روزنامه‌ها خواندم و همه آقایان مطلعند این امر امری است خاتمه یافته نگرانی از اینکه بیك صورت بدی ممکن است دربیاید نیست امری است تمام شده است بدولت ایران واگذار خواهد شد و مسلم هم ملی است ما ازخداوند باید بخواهیم که بصورتی اداره کنیم که همه پسندند و مارا ملامت نکنند بنده معتقدم که اقداماتی که مجلس و کمیسیون کرده کاملا بنفع ملت ایران بوده و انشاء الله در آتیه‌هم خواهد بود و ما همانطور که تا حالا خونسرد بوده ایم و با متانت کار کردیم این چندروزدیگرهم بایدهمینطور عمل کنیم روزی که اینکارها بایستی عمل شود و بمرحله اجرا درآید همین کار را خواهیم کرد وبه نتیجه‌مطلوب خواهیم‌رسید (احسنت). فرمایشات آقای کشاورزرا اولا بنحو کافی جناب آقای مکی جواب دادند بنده چیزی عرض نمی کنم در قسمت متخصصین و مثل اینکه ایشان اشکال فرمودند بنده خواستم عرض کنم که این بسیار کارلازمی است الان‌هم ماقانون‌داریم درقراردادهائی هم که‌داشتیم این بود وچون تعداد متخصصین که برای شرکت لازم است خیلی زیاد است ما باید عده زیادی هر سال بفرستیم تا در ظرف این چند سال بتوانیم تمام متخصصین‌را ازایرانی‌ها بگذاریم بنده در جنوب که بودم‌حالا درست بعدیش‌اطمینان ندارم شنیدم سه هزار نفر درشرکت نفت متخصص انگلیسی است (کشاورزصدر — همه‌شان چقال و بقالند آمده‌اند اینجا) از یکنفر متخصص عالیمقام ایرانی که‌درمؤسسات نفت‌شغل‌مهمی‌داشت‌بهمین‌منظوروقتی‌درآنجا بودم تحقیق کردم گفتم بنظرشما مهندس ایرانی دراین شرکت چقدر است بمن گفتند که ممکن است در داخل شرکت دویست نفر داشته باشیم و در خارج از شرکت‌هم صدنفر که مجموعاً میشودسیصد نفر ولی تمام متخصصین انگلیسی شرکت نفت سه هزارنفرند پس ماباید یك کاری بکنیم که هرچه زودتر بجای این سه‌هزار نفر متخصص ایرانی تربیت کنیم راجع بساختن خانه‌وتهیه موجبات رفاه وآسایش کارگران قانون کار داریم این‌هم یك مؤسسه‌ای است مال‌ما همانطورکه الان ما درکارخانجات مازندران وسایر کارخانجات عمل می کنیم باید درآتیه‌هم عمل کنیم‌من تصدیق دارم که بخوبی عمل نکرده‌ایم ولی امیدوارم که در آتیه بتوانیم نسبت بآن‌ها بوضع بهتری عمل کنیم وتمام‌آنچه را که شما فرمودید درآتیه عمل میکنیم بنابراین همانطور که عرض کردم الان که عمل خاتمه یافته و بعد مابتوانیم هرنقص داشته باشد رفع کنیم‌وتقاضا می کنم‌اجازه بفرمائید آقایان زودتر این طرح تصویب شود تازودتر اقدام‌شود در آتیه‌هم اگر نواقصی بود رفع‌میشود.

رئیس — چند پیشنهاد کفایت مذاکرات‌رسیده (اردلان — بنده‌مخالفم) (شوشتری — بنده مخالفم) قرائت می‌شود.

(بشرح زیر قرائت‌شد)

پیشنهاد می کنم بعد از اظهارات یك مخالف ویك موافق بکفایت مذاکرات رأی گرفته شود دکتر طبا — حاذقی صدر زاده — حائری زاده — عباس اسلامی.

رئیس — پیشنهاد آقای دکتر طبا مقدم‌است‌ونوبتشان‌را بآقای‌حائری‌زاده داده‌اند. آقای‌حائری‌زاده

حائری زاده — قضیه نفت یك چیز نمونه‌ای است ومابرای اینکه آن‌را اداره کنیم واستخراج کنیم محتاج‌بقوانینی هستیم که هرروزه‌برای مطالعه‌بیاید‌بمجلس و تصویب شود این یك چیز خیلی مهمی نیست که ما امروز آوردیم آن کار مهم بود که در۲۹ اسفندشد و تمام‌شد و خاتمه یافت ماهرروز اینجور قوانین بایدبیاوریم چراهروقت اسم نفت آوردیم تشنج‌ایجاد می‌شود من‌اینرا یکقدری خارج‌ازموضوع می‌دانم چون‌بایدمجلس این‌را مطالعه کند باین جهت آن کمیسیون تاتماس مستقیم‌با مأمورینی که آنجا دخالت داشتند عمال کمپانی سابق پیدانکنند طرز اجرا وعمل را نمی‌توانندروی کاغذ بیاورند و بعنوان لایحه تقدیم مجلس بکنند تامجلس آن اساس‌را تصویب کند لازم‌بود که هیئتی تماس بگیرد یاماباید بدولت اختیار بدهیم یاخودمان تماس بگیریم من نمی خواهم انتقاد کنم خود شمامی‌دانید اوضاع‌دولت های ماکه متکی بحزب نیستند بااوضاع واحوال‌امروزآن‌قدرت‌قانونی که‌جلو کمپانی که سالها درایران ریشه داشته بایستد و حقوق ایران‌را مطالبه کند همچو قدرت قانونی‌را ندارد یك‌هیئتی ازمجلس شوراو سنا باشرکت دونفر ازاعضاء و مأمورین دولت مأمورمی کنیم که‌بروند تماس‌بگیرند راه حلی که بنظرشان برسد بیاورند بکمیسیون وبعدهم‌بصورت لایحه ازمجلس بگذرد مافعلا مطالعاتی که کردیم فقطدر اطراف این کمپانی نفت جنوب بود هنوز فرصت اینکه راجع بکلیهٔ ایران مطالعه بکنیم اگراشکالاتی دربعضی نقاط دیگر هست بچه ترتیب رفع شود هنوز فرصت نشده‌است شایدبعدها فرصت باشدولوایحی تقدیم مجلس بشود و گزارش هائی از کمیسیون‌بیایدمن‌اینجایك‌وحشت‌واضطرابی می‌بینم آقایان دارند حق دارند برای خارجی‌ها درایران هروقت یك‌مو دیدند یك‌پلاس برای‌ماباافتند برای‌نفت‌آن‌تصمیم آن عمل مهمی که باید انجام شود در روز آخرسال گذشته انجام‌شد خاتمه یافت دنیاهم این‌فکر راقبول کرد، خود انگلیس ها هم حاضر برای اینکار هستند منتهی برای طریقهٔ تحویل و تحولش و طریقهٔ ادارهٔ بعدش ما یك وکالت قطعی به‌یك کمیسیونی‌می‌دهیم وحدود اختیارات آن کمیسیون رامعلوم‌می کنیم که توبااین حدود حق‌داری‌بروی تحقیقات کنی‌لوایحی دراینکار تهیه‌بکنی وتقدیم مجلس بکنی ودراین موضوع بحث‌زیاد بنظر من لازم نیست ومذاکرات کافی‌است و پیشنهادات زیادی‌هم لازم‌نداردهرچه‌باید مطالعه‌بشود دراین مدت شده‌است ماجز اینکه معطل بشویم نتیجهٔ دیگری نداردو نگرانی هم نداردو استدعای بنده این است که خاتمه پیدا کند و بکفایت مذاکرات رأی بدهید.

رئیس — آقای شوشتری

شوشتری — بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم اگر بنابشود روی‌اصول واردبشویم که در لوایح یك‌مخالف ویك موافق باید‌صحبت کنند دراین‌مورد بالخصوص مخالف‌صحبت نکرده است آقای کشاورز صدر مخالف مشروط نوشته بودند وتمام بعنوان موافق صحبت کردندواز آنجائی که بنده‌وآقایان محترم نمی‌خواهیم روزی در روزنامه ها بنویسند یاخودبگوئیم ماآلت فعل‌بوده‌ایم مجبوریم از نظر مملکت خواهی وطن خواهی خدا پرستی نظریاتمان را بدهیم بیاناتی که آقای دکتر شایگان فرمودند آن میزانش که‌اساس قضیه بود که‌مجلسین باتفاق آراء در یك موضوع حیاتی همه رای‌دادند وهیچکس یك‌ذره مخالفت‌نکرد والان آقای حائری‌زاده این‌معنی راتأیید فرمودند همین‌موجب است که مابطورعادی دراطراف‌طرز اجرابحث‌بکنیم بطورعادی نظر بدهیم اگر می‌فرمائید نگرانی‌نیست پیش‌آمد سوئی‌نیست ازاول قبل‌ازتشریف فرمائی آقایان گفتند انگلیس حق‌ندارد ما با کمپانی دارسی معامله کرده‌ایم با دولتی معامله نکرده‌بودیم ما بایك کمپانی معامله کرده‌بودیم حالا اگر آن کمپانی برخلاف اصول تحت حمایت دولت قرار گرفته وشما میگوئید آن دولت هم‌تسلیم شده‌است چه‌مانعی دارد برای‌اینکه کلیهٔ تشنج‌ها ازبین‌میرود افکاری که متزلزل‌است ازتزلزل خارج‌شود یکی‌دونفر که مابیشتر مخالف نیستیم من‌وآقای تیمورتاش بیائیم بگوئیم آقایان اگر بناشد انگلیس باین معنی تسلیم است اگر دولت آنجور میگوید که هیچکس حق ندارد در شئون داخلی مملکت ما مداخله کند تصمیمات راجع بایران منحصر است بنمایندگان مجلسین ایران وبس هیچکس حق ندارد پس ما اگر بگوئیم آنها تسلیمند طبع‌قضیه ملایم‌شده این تشنج معنی ندارد وچه‌مانعی دارد که ما وارد بشویم وبگوئیم تا ۲۵ درصد که بطور امانت می گذاریم دربانك ملی یایك بانك مرضی‌الطرفین یا قسمت های دیگر بایك‌اصولی امروز در مجلس خصوصی گفتم اگر تشنجی نیست آقای حسین علاء چرااستعفا کرد مانعی‌خواهیم علت اورا بپرسیم چندروزقبل جناب‌آقای

دکتر مصدق سلمه الله تعالی وصیت نامهٔ خودشان راآوردند تقدیم مجلس کردند ازیك‌طرف پریروزآن‌مقررات رافرمودند مردم متشنجنددراطراف مملکت‌تعریکاتی میشود اگراین بطبع‌ملایم وبصورت‌عادی حل می‌شود ما بمنطق وعقل حل کنیم که پس‌فردا نگویند در تحت مضیقه وفشار و یا آلت فعل بوده‌ایم ازاین جهت آقایان بگذارند بحالت‌عادی که مخالفین حرفشان رابزنند آنوقت‌هم بتوفیق باری‌تعالی‌هیچ پیش‌آمد سوئی نکند الهی‌هیچوقت پیش آمد سوئی برای مملکت ایران‌نشودالبته البته خداالعنت کندآنکس که ذلت‌ومسکنت وبدبختی ایران رامی‌خواهد بلی‌دعا کنید دعا کنید (نمایندگان — آمین) بلی بلی دعا کنید توکل‌بخدا کنید درست می‌شود ضمناً باید اذاعزمت فتوکل‌علی‌الله‌بتوفیق خداوند وتأیید ملت‌ایران بگذارید بافکر مستقیم این قضیه حل‌شود بگذارید دو تا مخالف حرف‌بزنند همه که رأی‌دادند آقای حائری‌زاده پسرعموی عزیزم الان تقریر کرد قضیه در۲۹ اسفندتمام شده‌است در فروعش چه مانعی دارد ملاحظه بفرمائید ماده ۱۶ را آقا استدعا میکنم توجه بفرمائید.

رئیس — آقا مخالفت با کفایت مذاکرات بفرمائید

شوشتری — آقای مکی مخبر محترم کمیسیون اظهار میکند فذکر ان الذکری تنفعو المؤمنین والله بعضی از اشخاص که‌خارج‌از گودند می‌فهمند‌پهلوانی که درگود کشتی می گیرد نقائص کشتیش چیست بعدازاینهم نگوئید نواقص نواقص آقایان غلط است همه بگوئید نقائص نواقص غلط است نقائص موضوع‌راآنها کدورترند بهترمتوجه می‌شوند مارا کنار گذاشته‌اید روی کاغذ که نمی‌شود حکم کرد یك‌روزی صمصام‌السلطنه گفت‌که کاپیتولاسیون ملغی شود (فقیه‌زاده — می‌آمدید توی کمیسیون کی‌جلوی شمارا گرفت؟) خودآقایان می‌دانید قربانتان بروم ابداً آنهه‌البته بجائی‌نمیرسد ومورد اعتنا نبود ارادتمند آقا بود آقا ولم‌کن خودم‌می‌دانم من‌عقیده‌ندارم دراین‌موضوع حیاتی که دنیابمامتوجه است‌مابصورت‌تندی وبصورت‌حدت وسرعت‌عمل کنیم تازه‌برسد بفردا چه میشود؟ بگذارید دوتا مخالف صحبت کنند مخالف نیست تذکر است بگذارید نمی‌خواهید خودتان می‌دانید بما مربوط نیست

رئیس — یك پیشنهادی از طرف مخبر کمیسیون رسیده اینجا حالا قرائت می‌شود پیشنهاد این است این طرحی که آمده است بعنوان مادهٔ واحده و ۸ جزء [illegible]

(مادهٔ واحدهٔ پیشنهادی آقای مکی بشرح زیر قرائت شد)

مادهٔ واحده — مجلس شورای ملی گزارش شمارهٔ ۶ کمیسیون مخصوص نفت راکه مشتمل بریك ماده و۸ جزء که در تاریخ پنجشنبه ۵ اردیبهشت ماه ۱۳۳۰ بتصویب رسیده‌تصویب‌وبدولت‌اجازهٔ‌اجرای آنرا می‌دهد.

مخبر کمیسیون‌مخصوص نفت — حسین‌مکی

تیمورتاش — هنوزتکلیف کفایت مذاکرات معلوم نشده

دکتر طبا — مخالفی نیست

رئیس — طرز صحبت وعمل‌مجلس اگر این را قبول کنند تغییر میکند اولا پیشنهادات بجای خودش باقی است. اگر مواد باشد باید درهر ماده صحبت کرد.

امامی اهری — اول باید کفایت مذاکرات رارأی بگیرید وقتی‌تصویب شد درپیشنهاد می‌شود صحبت کرد

رئیس — اگر شما بصورت ماده واحده قبول کردید دیگر کلیات ازبین میرود آنوقت درماده واحده باید پیشنهاد کفایت مذاکرات داده شود دیگر اجازهٔ بحث درمواد ازبین‌میرود

بعضی از نمایندگان — اجازه بفرمائید رأی بکفایت مذاکرات گرفته شود.

رئیس — اجازه بدهید آقای مکی صحبت کنند، آقای مکی

مکی — بنده از تقدیم این پیشنهاد قصدم این‌نبود که جلوی‌صحبت مخالفین‌را گرفته باشم (بعضی از نمایندگان — مخالف ندارد) اجازه بدهید آنهائی که می‌خواهند توضیح بدهند (شوشتری — متذکرین بفرمائید کسی‌مخالف نیست) حالاهم درهر پیشنهادی که بدهند می‌توانند عنوان مطلب کنندوتمام مطالب خودشان را بگویند معهذا از نظر اینکه نگویند که نگذاشتند آقایانی که مخالف بودند صحبت کنندومجلس‌وقت نداد بنده که مخبر کمیسیون هستم موافقم که‌آقای آشتیانی‌زاده و آقای تیمورتاش و آقای شوشتری بلندشوند هرچه دارندراطراف این‌موضوع بگویندهر کس میخواهدصحبت کند بکند کی گفته است مخالف صحبت نکند هر کس که می‌خواهد صحبت کند آزاد است آزادی کامل دارد بنده هم گوش می‌دهم اگر مطالب آقایان وارد بود تصدیق می کنم اگرهم واردنبود رد می کنم ومجلس هم که اینجا نشسته‌است از یك‌دسته ازمطلعین و اشخاص فهمیده و شخصیت های مملکت‌هستند نشسته‌اند این طور نیست که‌هرچیزی را تصدیق کنند و هرچیزرا نفی‌بکنند یکدسته از شخصیت های مملکت نمایندگان و برگزیدگان ملت ایران روی این‌صندلی ها نشسته‌اند قضاوت‌باآقایان است آقایان‌مخالفین‌بیانشان را بفرمایند بنده خواستم راه را کوتاه کرده باشم همین ۹ ماده‌ای که‌هست یك موافق ویك مخالف روی هرماده‌اش باید صحبت کنند یك کفایت مذاکرات‌صحبت کنند واین یکقدری طولانی میشد و با تشنجی که‌درمملکت هست وخود آقایان می‌دانند عیب تشنج چیست بنده خواستم راه را کوتاه کنم و آقایان هم می‌توانند روی پیشنهادهایشان‌بیان‌خودشان‌را بکنند پیشنهاد بنده مانع ازپیشنهاد کسی‌هم‌نیست هر پیشنهادی دراین طرح پیشنهادی می توانند بدهند در پیشنهادات هم می‌توانند صحبت کنند

رئیس — باید موافقت مجلس‌دراین قسمت جلب‌شود

شوشتری — بنده با این پیشنهاد مخالفم.

صفائی — برخلاف نظامنامه است این پیشنهاد

امینی — آقای‌رئیس راجع‌بپیشنهاد آقای مکی مخالف نباید صحبت کند؟

رئیس — چرا. آقای مسعودی شما مخالفید؟ (مسعودی — بلی) بفرمائید

محمدعلی مسعودی — بنده عرض می کنم بایداول بکفایت‌مذاکرات در کلیات رأی بگیرید

رئیس — اگر مجلس پیشنهاد را قبول کرد کلیات ازبین میرود مواد هم ازبین میرود فقطدرماده واحده‌صحبت‌میشود مخالفتتان رابفرمائید

محمدعلی‌مسعودی — عرض کنم که یك گزارشی است طرح شده‌در مجلس ودر کلیات هم صحبت‌شده تکلیف کلیات آن اول باید معلوم شود پیشنهاد کفایت مذاکرات هم داده شده آقای حائری زاده هم آمده‌اند صحبت کرده‌اند باید نسبت بآن رأی گرفته‌شود بعد آن ماده واحده‌ای که پیشنهاد کردند مطرح شود والا اگر الان بخواهند مطرح کنند اصلا روی چه‌صحبت کرده‌اند آقای‌حائری زاده ومخالفین پس‌چرا اجازه دادید آقای حائری زاده‌وآقای شوشتری صحبت کنند باید رأی بکفایت مذاکرات اول گرفته شودبعد پیشنهاد آقای‌مکی‌مطرح‌شودپس از آنکه مطرح‌شد راجع بآن صحبت‌شود و مخالف وموافق روی‌آن صحبت کنند والا اینطور برخلاف نظامنامه‌است

رئیس — این گزارش کمیسیون دارای موادی بود وبهمین ترتیب‌فوریتش را تصویب کرده‌اید اگر بخواهید تغییر بدهید باید دو مرتبه یك طرحی باهمان تشریفات بدهید و فوریت‌ها مطرح ورأی بدهید پس رأی گرفته می‌شود بکفایت مذاکرات آقایانیکه موافقند قیام فرمایند (عده زیادی برخاستند) تصویب شد رأی گرفته می‌شود بورود درشور مواد آقایان موافقین‌قیام‌فرمایند(اغلب‌برخاستند)تصویب شد ماده اول‌قرائت می‌شود

(بشرح زیر قرائت‌شد)

ماده ۱ — بمنظور ترتیب اجرای قانون مورخ ۲۴و۲۹ اسفندماه ۱۳۲۹ راجع بملی‌شدن‌صنعت نفت‌درسراسر کشور هیئت مختلطی‌مرکب‌ازپنج‌نفرازنمایندگان مجلس‌سنا وپنج نفر ازنمایندگان مجلس شورای ملی بانتخاب هریك ازمجلسین و وزیر دارائی وقت یا قائم مقام اوویکنفر دیگر بانتخاب دولت تشکیل میشود

رئیس — آقای ملك مدنی درماده اول نظری دارید بفرمائید

ملك‌مدنی — چون ماده اول‌است ودر کلیات می‌شود صحبت کرد باینجهت بنده خواستم توضیح بدهم که یك قدری وضع قانون گزاری ماروشن بشود که یك عملی نکنیم که خدشه‌دار بشود (صحیح است) بنده معتقدم که همانطوریکه اینجا گفته‌شد به پیروی ازافکار عمومی مجلسین قدم مؤثر خودشان را برداشته‌اندواین‌کار مختومه است حالا درنحوهٔ اجرا و عمل کردن آن‌هم باید مراعات حفظ قانون گزاری ونکاتی که در آئین نامه ذکر شده بشود بنده این را خواستم توضیحاً عرض کنم والا بنده فکر نمی کنم کسی ایرانی باشدوبااین نظرموافق نباشد کهماباید حق خودمان را حفظ کنیم وحقوق‌از دست رفته مانرابرگردانیم خوشبختانه‌موفقیت‌هم حاصل‌شده‌است‌این نظرجناب‌آقای مکی که پیشنهادکرده اند که همه اش یکی بشود بنظربنده راهش این است که این یك‌ماده واحده بطورحروف تهجی بشود که درآن صحبت بشود توجه بفرمائید اگر بخواهیم که راهرا کوتاه کنیم همانطور که پیشنهاد کردند مقام ریاست هم‌توجه داشته باشند این کارسابقه‌هم دارد که مخبر کمیسیون پیشنهاد کند وراهرا کوتاه کند که ماده‌باشد منتهی قسمتهای دیگرومواد دیگر که‌بطور حروف تهجی درآن ماده گنجانده شود و رویش صحبت بشود بنده خودم بااین‌نظر موافق هستم وچون ماده اول است روی این کارباید مجلس شورایملی رأی بدهد وموافقت کند درآن طرح پیشنهادی که مواد گزارش هم ضمیمه آن است نه ماده دارد که اگر فی‌الواقع صحبت کنیم ماده باید صحبت بشود پیشنهاد کفایت مذاکرات بشود ورأی گرفته شود و بعد پیشنهادات مطرح بشود یکقدری طولانی می‌شود اگربخواهیم راهرا کوتاه کنیم‌باید

آن پیشنهادتان رابااینصورت اصلاح کنید که بترتیب حروف تهجی باشد بعدازماده نوشته شود اول الف بعد ب وبهمین کیفیت شش یا هفت ماده که هست این عمل سابقه هم دارد وبعقیدهٔ بنده این عمل را بکنیم هم بنتیجه میرسیم هم صورت قانونگزاری را حفظ کرده ایم.

شوشتری - بنده اخطار نظامنامه دارم.

رئیس - طبق چه ماده‌ای؟

شوشتری - طبق ماده ۱۱۳ و تبصرهٔ آن.

رئیس - بفرمائید بنشینید حالا دیگر این اخطار مورد ندارد بنده گفتم مثل اول جریان پیدا کند آقای اسلامی.

اسلامی - بعقیدهٔ بنده ازنظر ملت ایران ومملکت ایران تصمیم قبلی مجلسین واین تصمیمی که امروز مجلس شورای ملی باید تاآخروقت اینجا بنشینند واتخاذ کند بقدری اهمیت دارد که بنده یعنی بنده‌ایکه ازیازده نفرامضا کنندگان ابتدائی این طرح بودم عرض می کنم که فعلا مثل اینکه در خواب هستم اغراق نگفته ام نه ازاینجهت بنده این عرض را می کنم که این تصمیم غیرقابل انجام بود بلکه از نظر اهمیتی که برای ملت ایران دارد بنده عرض می کنم که درخواب هستم یك چیزی براین هرایضم اضافه می کنم وآن نظریات و احتراماتی است که دنیای خارج یعنی کشورهای همسایه و سایر مردم دنیا نسبت بتصمیم مجلسین دارند یعنی بقدری احترام وشخصیت برای ملت ایران که همیشه شخصیت داشته قائلند که اگر آقایان در خارج مسافرت کرده باشند باین عرض بنده گواهی خواهند فرمود اما موافقت بنده با اینماده برای ذکر یکمطلب بود در اینمورد بحث و مذاکره باندازهٔ کافی شده بنده یك پیشنهادی کرده بودم چون دیدم پیشنهادات خیلی زیادی شده واگراین پیشنهادات یکی یکی مطرح بشود ومخالف وموافق صحبت کنند آن نظری که نمایندگان ملت برای تسریع درتصویب این قانون دارند عملی نخواهد شد این بود که بنده پیشنهاد کردم که پیشنهادات آقایان نمایندگان محترم برود در کمیسیون نفت درآنجا مورد رسیدگی قرار بگیرد ولی جناب آقای رئیس استناد باماده‌ای فرمودند که بموجب آن ماده نمیتوان چنین پیشنهادی کرد این بود که بنده بعنوان مراقبت با اینماده این تذکر را خدمت آقایان عرض می کنم اینمواد نه گانه طوری است که هیئت تصفیه‌ای که تعیین شده است بموجب همین مادهٔ اول [illegible] خواهد کرد وآقایان نمایندگان محترم میتوانند پیشنهادات خود را بهمین کمیسیون مربوطه تقدیم بکنند وآنجاتوضیحات لازم را بدهند بعد هم هیچ نگرانی نخواهد بود چون هرتصمیمی که کمیسیون نفت بگیرد باز به مجلسین خواهد آمد یعنی در جلسه علنی پارلمان بازهم صحبت خواهد شد وآقایان اگر ببینند آن نگرانیهائی که آقای آشتیانی زاده یادیگران داشتند دراینجا باشد ما در مجلس بتوانیم رفع کنیم نگرانی که ایشان داشتند و یك مقایسه ای فرمودند البته آقای دکتر شایگان وآقای فرامرزی آنچه که باید بگویند فرموده‌اند دیگرجای بحث برای بنده نیست ولی اگردر زمان گذشته یك تشریفاتی شده بود وآن تشریفات اولیه بنفع ملت ایران بود و اگر بعداً بواسطه تمدید مدت قیام برعلیه منافع ملت ایران شده همین نمایندگان مجلس بودند که آنرا از بین بردند وفردا هم اگر تصمیم مخالفی گرفته شود من وشما نبایدرأی بدهیم ونخواهیم داد این است برای ادامه مذاکرات پیشنهادات زیاد چرا بکنیم که وقت مملکت تلف می‌شود وتشنجات شدید تربشود من تعجب می کنم اصلا دولت نیست ما ازکی باید بپرسیم که دریك ساعتی که دولت استعفا می کند درهمان ساعت انبارمهمات درشیراز محترق می شود ومن تعجب می کنم بچه مناسبت تمام اسلحه‌های خریداری درشیراز بودما ازکی سؤال بکنیم ووظیفه نمایندگان ملت این است که در این مورد از معاون وزارت جنك ازآن اشخاصی که امروز بجای وزرای سابق خدمت می کنند و گویا امروزهم شرفیاب شده‌اند بحضور اعلیحضرت همایونی سؤال بشود ببایند وما را روشن بکنند که مطلب ازچه قرار است این است که بنده تقاضا می کنم ازآقایان نمایندگان محترم پیشنهادات خودشانرا مسترد بکنند که این پیشنهادات برود بکمیسیون بعداً بازبمجلس شورای ملی خواهد آمد

رئیس — پیشنهاد کفایت مذاکره درماده اول رسیده (جمعی ازنمایندگان - مخالفی نیست) چون این طرح سه فوری است مذاکره پیشنهاد کفایت مذاکرات از پنج دقیقه بیشتر نباید بشود (عده‌ای از نمایندگان - مخالفی نیست) آقای حاذقی شما اگر توضیحی دارید بدهید

حاذقی - اگر مخالفی نیست توضیحی ندارم

رئیس — بهرحال اگر مخالف هم نداشته باشد شما توضیحاترا بدهید معلوم می‌شود پیشنهاد قرائت می‌شود

(بشرح زیر قرائت شد)

پیشنهاد می کنم درماده اول مذاکرات کافی است وپیشنهاد آقای مکی رأی گرفته شود - (حاذقی ، فرامرزی این دوپیشنهاد است)

حاذقی — درجلسه صبح امروز موقعی که رأی بفوریت این طرح سه فوری گرفته می‌شد من دوبار اجازه خواستم ومقصودم این بود که نکته‌ئی بعرض آقایان همکاران محترم برسانم وآن نکته این است که در اینجا یك بیانات متضاد ومتناقضی می‌شود گاهی از آقایان وضع مملکت را بی‌اندازه وخیم ومتشنج معرفی می کنند وبعضی هم - کاران اساساً منکر وجود همه گونه وضع غیرعادی هستند وملاحظه می‌فرمائید که این بیانات با همدیگر وفق نمی‌دهد من خواستم عرض کنم اعم از اینکه وضع مملکت غیر- عادی باشد ومتشنج یا هیچگونه وضع غیر عادی درمملکت وجود نداشته باشد تکلیف ووظیفهٔ اولیهٔ ما این است که با کمال حسن نیت ودرهین خونسردی بنشینیم اینجا نسبت باین موضوع اظهار نظر بکنیم (صحیح است) بنا براین ما چکار داریم که این خوشش می‌آید یا اینکار یا بدش می‌آید ، انگلستان موافق است یا مخالف است اشخاصی تحریك می کنند یا نمی کنند در حالیکه خود من معتقد هستم که شاید ۹۹۹ در هزار مردم انگلستان هم با این تصمیم ملت ایران ومجلسین موافق هستند برای اینکه ما یك کارغیرعادی نمی‌خواهیم بکنیم می خواهیم بگوئیم که یك ملتی بودیم که ۵۰ سال حقوق ما را برده‌اند وخورده‌اند امروزما حالت تشخص وتعقل بخود گرفته - ایم و می فهمیم که حقمانرا نباید بگذاریم دیگران ببرند می گوئیم که ما می خواهیم حق ملت ایران را برای خودش حفظ بکنیم واین پیشنهادهائی که داده شده است درآن کمیسیون نفت مطالعه شده است آقایان محترم این ۹ ماده محصول مطالعه ۱۸ نفرازآقایان همکاران شماست که نشسته‌اند چهل روزدر کمیسیون مخصوص نفت واین را تنظیم کرده‌اند مرتب کرده اند وبا در نظر گرفتن جهات مختلف آورده‌اند بمجلس شورایملی بنا براین ما اگر بدون مطالعه یك پیشنهاد هائی بدهیم ممکن است که نقض غرض شده باشد بنا براین صلاح در این است که بحث در کلیات کافی باشد وحتی من معتقدهستم پیشنهاد همکارمحترم آقای مکی مخبرمحترم کمیسیون منطقی تراست که بجای اینکه برای هریك ازمواد جدا - گانه مخالف و موافق صحبت بکنند و پیشنهادهائی احیاناً بدون مطالعه داده بشود ما بنشینیم برای اینکه یك کارشسته ورفته مرتبی محصول فکر امروزمجلس باشد باین ۹ ماده رأی بدهیم بصورت ماده واحده و هرگونه تناقصی بقول همکارمحترم در کار دیده شد بعدها فرصت ووقت هست که رفع بکنیم نفت مال ماست مجلس شورای ملی ایران همیشه و در هرحال اظهار نظر در مصالح مملکتی را دارد یك نکته‌ئی هم خواستم عرض کنم که بعضی‌ها مارامیترسانند که اوضاع چنین است من می‌خواهم عرض کنم آقایان آدم شجاع درزندگی یکبار می‌میرد ولی آدم ترسو هزار بار می‌میرد ما کاری نمی‌خواهیم بکنیم ازکی می‌ترسیم هرملتی دردنیا حافظ وضع خودش است ما هم حافظ منافع خودمان هستیم نه زور می گوئیم نه تحریك می کنیم نه باکسی جنك می کنیم رشد پیدا کردیم حق خودمان را می‌خواهیم حمزه سیدالشهداعموی پیغمبر صلی‌الله علیه وسلم درموقعی که جوان بود وقتی می رفت بجنك زره می پوشید وقتی که پیر شد دیگر زره نمی پوشید و بدون اسلحه میرفت بجنك چون دیگر ازکشته شدن نمی‌ترسید ودرقرآن هست ولاتلقوا بایدیکم الی التهلکه میگفت درصورتیکه برای من این تهلکه باشد حذر ندارم مولوی این را بشعر درآورده و چون هرکس اینجا یك شعری خواند منهم خوبست که در پایان هرایضم این شعررا بخوانم

آنکه مردن پیش نفسش تهلکه است
نهی لاتلقو انگیر داو بدست

و آنکه مردن پیش او شد فتح باب
سارعوا آید مر او را در خطاب

سارعوا الی مغفرة من ربکم و جنة
عرضها السموات و الارض اعدت للمتقین ،

بگذارید ما این تصمیم را بگیریم و رأی خودمان را بدهیم هر کاری می‌شود ما تا آخرش قبول داریم

رئیس — آقای کشاورز صدر مخالفید ؟

کشاورزصدر — بنده علت اینکه با کفایت مذاکرات مخالفت کردم مرادم این نبود که مذاکره کافی نیست غرضم این بود که بعرض آقایان برسانم که پیشنهاد آقای مکی را بنده باین صورت اصلاح کردم که تمام این گزارش دوماده بشود وهر ماده چهار جزء باشد و باجناب آقای رئیس هم دقت کردیم موافق نظامنامه است ومخالفتی با آن ندارد خواستم عرض بکنم اول رأی بآن بگیریم بعد بکفایت مذاکره مادهٔ اول که گفتگو شده است بعد وارد ماده دوم بشویم غرض من گوتاه کردن کار بودنه مخالفت با کفایت مذاکره حالا اگر با نظر بنده موافقت بفرمائید جناب آقای رئیس آن پیشنهاد بنده را دستور بفرمائید قبل از رأی بکفایت مذاکرات اینجا قرائت بشود ووارد ماده دوم بشویم یاچهار جزء (دکتر بقائی - اجازه بدهید سیرطبیعی اش رابکنند).

رئیس — این نظرهم مخالف ماده ۱۱۳ است

کشاورزصدر - بنده مخالفتم را پس گرفتم

رئیس — معهذا باید رأی گرفت رأی گرفته می‌شود به کفایت مذاکرات در ماده اول آقایانی که موافقند قیام فرمایند

(عده زیادی از نمایندگان برخاستند) تصویب شد یك پیشنهاد رسیده در ماده اول که قرائت می‌شود

(بشرح زیر قرائت شد)

پیشنهاد می کنم ماده اول بدین طریق اصلاح شود بجای وزیردارائی (الخ) و پنجنفر بانتخاب دولت نوشته شود

جمال امامی خوئی

رئیس — آقای جمال امامی بفرمائید

جمال امامی - آقایان محترم اگر اجازه بفرمائید که من یك جمله قبل از پیشنهادم عرض می کنم و آن این است که من امروز صبح یك پیشنهادی دادم که طرح گزارش کمیسیون مجالتاً مسکوت بماند برای اینکه آقایان درست توجه بفرمایند دلیل این پیشنهاد من چه بود توضیح عرض می کنم من منظورم این بود یك مسئولیتی را بر عهده خود می دیدم آن این بود که به پیشنهاد من شما لطف فرمودید آمدید رأی تمایل به آقای دکتر مصدق دادید (صحیح است) (اردلان - خودمان هم علاقه داشتیم) بله عرض می کنم که این یك مسئولیتی است که من بنظرم رسید (فرهودی - دورهٔ چهاردهم هم رأی دادیم) خوب البته همیشه باید رأی بدهید بنده یك مسئولیت شخصی داشتم (اسلامی - نفوذ کلام آقا بود) حالا البته صحبت ازنفوذ کلام نیست لطف آقایان بود ووجههٔ خود آقای دکتر مصدق حالا بنده وسیله اولیش شدم عرض می کنم وقتی شما یك رئیس دولتی را معین می کنید قاعدتاً باید دست او را آزاد بگذارید بنده منظور اصلیم این بود که دست ایشان را مقید نکنیم که برود کارش را انجام بدهد بعد هم بیایند این قضیه را انجام بدهد حالا متوجه نشدید یا ایشان خودشان نخواستند من نمی دانم بنده اصلا برای این بحث زیاد اهمیت قائل نیستم ما آمده ایم کار اساسیمان را کرده‌ایم آن تکلیفی را که مجلس بعهده داشته است انجام داده این ملی شدن نفت است آنهم گذشته رفته حالا ما در طرز عملی کردن و اجرای این صحبت می کنیم این همه هیاهو ندارد و من تعجب می کنم از بعضی آقایان که خودم می‌شناسم که آنها یك وقتی صحبت از ملی شدن نفت که می‌شد تنشان می‌لرزید حالا می خواهند بر همدیگر سبقت بجویند بلکه عقب نیفتند (دکتر شایگان - کار خدائی است) خوب الحمدالله حال اینکه مهم آن بود این دیگر اهمیتی ندارد که الفرا بردارو جایش را جیم بگذار حالا این پیشنهاد بنده که در کمیسیون نفت هم عرض کردم حالا هم عرض میکنم اگر مملکت ما یك دمکراسی بشکل سایر دموکراسی‌ها بود اصلا این بحثهای ما پیش نمی آمد چون این کار را کما کرده بودیم قانونی را که گذرانده بودیم می دادیم دست دولت و او آن را اجرا می کرد اگر شما یك مملکت دیگری یك دمکراسی دیگری را پیدا کردید که اینطور که ما عمل می کنیم عمل بکند اینجور اصلا سابقه ندارد این برای این است که ما اصلا دمکراسی نمی دانیم که چیست حالا باید گفت که دولتهای ما اینطوراست دولت هم شبیهٔ دمکراسی ما است شبیه مجلس ماست همه ازیك قماشیم آنهارا که از مریخ نیاورده اند بهترین اشخاص را امروز شما انتخاب می کنید بعنوان دولت (زیرمان ما انتخاب نمی کنیم) حالا خیال کردیم بهترین اشخاصمان آقای - دکتر مصدق است بعنوان دولت انتخاب کردیم حالا نباید بگوئیم چون دولت شده خرابست نه خراب نیست اینطور نیست نه علائش خرابست نه دکتر مصدقش خراب است هیچکدام . عرض کنم که حالا ما آمدیم این را دادیم بدست دولت که اجرا بکند گفتیم یك کمیسیون مختلط از مجلسین انتخاب شود دیگر انصاف نیست که دولت رادخالت ندهیم این که نقض غرض است در کمیسیون هم پیشنهاد شد پیشنهادهائی داده شد بود که پنجنفر هم ازطرف دولت باشد اقلا بدولت حق تساوی بایکی ازمجلسین بدهید آخراوقوه مجریه است شما آخرمی خواهید منویات شمارا برود اجرا بکند پس چرا خودش را دخالت نمی‌دهد ؟ این که مسخره است این که مضحکه است آقادنیا بما میخندد (امینی - منازعه نیست که پنج نفر ازآنها بیایند) بنده پیشنهاد کردم که اقلا آن قوه مجریه راهم بقدر نصف قوه مقننه شما عضو بهش بدهید بگذارید پنج نفرهم ازاوانتخاب بشود که بروند بنشینند نحوه اجرای این عمل راتهیه بکنند بیاورند برای ما والا یك نفرازدولت وده نفر از مجلسین آن یکنفر میاید چکار بکند (کشاورز صدر - امر مجلسین را اجرا بکند) پس چرا اصلا بیاید اینهم میشود که تشریف نیاورد شما امر بکنید او اجرا بکند اصلا شما چرا دولت انتخاب میکنید هم قوه مجریه باشید هم قوه مقننه من نمی‌فهمم این دولتی که این واقبول بکند کیست ؟ (یکی از نمایندگان - دولت دکتر مصدق) خوب بود خود مجلس برود اجرا بکند حالا هم که دولت ، دولت دکتر مصدق است اقلا دست خودواورا بازبگذارید

کشاورزصدر - خودشان نظرشان این است

رئیس - آقای مخبر کمیسیون

مکی - چون هیئت دولت دارای یك فکر و عقیده هستند و مسائل اقتصادی و مالی درهیئت دولت بحث میشود تصمیمی که اتخاذ کردند وزیر دارائی نماینده هیئت دولت دراین کمیسیون مختلط هست اوبافائم مقام او ازطرف هیئت دولت اظهار نظر می کند مایکنفرهم اضافه گذاشتیم بعلاوه مگر با این قضیه ملی شدن دولتهای ما موافق بودند مجلس شورای ملی ایران و ملت ایران مبارزه کرد و نفت را ملی کرد

جمال امامی — این ربطی بلین ندارد آن مرحله قانونی بود این مرحله اجرائی است

مکی - دولتهای ما در راه اجرای این ملی شدن سد بزرگی بودندومابرای اینکه درآتیه سد بزرگی در اجرای ملی شدن صنعت نفت نباشند به نماینده شان اکتفا کردیم کما اینکه در کمیسیون هائیکه در مجلس شورایملی وسناتشکیل می‌شود فقط نمایندهٔ دولت حضور پیدا میکند تمام وزراءدر کمیسیونهای خارجه یادارائی حضور پیدا نمی کنندایا است ۱۶ نفرازآقایان که دیشب در کمیسیون بودندپنجنفر راموافقت نکردند (جمال امامی - آنجاحق رأی ندارند ولی اینجا دارند) اجازهٔ بفرمائید آقای امامی شما که خودتان یکفرد دمکراتی هستید بیاناتتان را فرمودید بنده ساکت بودم عرایض بنده رابشنوید اگرفرمایشی دارید بفرمائید پیشنهادشمارا هم کمیسیون موافقت نکرد روی همین دلیل و دلایل دیگری که درصورتجلسه قید شده است بنابراین جز یکنفر وزیردارائی و یکنفر نماینده هیئت دولت کمیسیون موافقت نکرد حالابسته بنظر آقایان نمایندگان است

رئیس - آقای اردلان

اردلان — بنده در ماده دوم اجازه خواسته‌ام حالا عرضی ندارم (دکتر شایگان - بنده جواب عرض میکنم

رئیس - آقای دکتر شایگان

دکتر شایگان — نظر جناب آقای جمال امامی این بود که دست رئیس دولت باز باشد ودرهر تصمیمی که گرفته می شود با موافقت نمایندگان شرکت کند درصورتیکه خود رئیس دولت می گوید من این اجازه را نمی خواهم رئیس دولت می گوید میل دارم نمایندگان مجلس حرف خودشان را بزنند و تصمیم خودشان را بگیرند من عین آن مطلب را اجرا می کنم یا میروم کنار در اینصورت دیگر لازم نیست که ما چنین دلسوزی را درباره ایشان بکنیم ایشان می گویند با سوابق واحوالی که من دارم باوضع مزاجی که فعلا دارم با اینکه بایستی من درمجلس باشم ولیدر اقلیت باشم ازهمه اینها صرف نظر کردم وصرفنظر می کنم (احسنت) مشروط باینکه امروز مجلس شورای ملی رأی خودش را در باب نفت قطعاً بدهد اعتمادی که امروز بشکل تمایل البته این تمایل دلیل براعتماداست والبته رأی اعتماد نیست (دکتر بقائی - مجلس سنا را هم اضافه بفرمائید) (شوشتری - مجلس سنا فردا) این رأی تمایلی که داده شده است باید این معنی را داشته باشد که اولین حرف رئیس دولت را لا اقل این مجلس زمین نگذارد او می گوید من این کار را بهمین نحو قبول کردم ونحو دیگری را نمی پسندم وقبول نخواهم کرد آقای جمال امامی فرمودند که دمکراسی اقتضای این را دارد که قوهٔ مقننه قانون وضع کند و برای اجرا دست قوه مجریه را بازبگذارد همهٔ ما همین آرزو را داشتیم واین آرزو را داریم (جمال امامی — انشاءالله بگور نبرید) انرهمت کنید بگور نمی‌بریم ولی بی همتی همین کار را خواهد کرد البته مجلس شورای ملی کارش باید فقط وضع قوانین باشد وهمینکه اظهاراعتمادمی کند بدولت آندولت برود و این اقدامات را بکند ولی اینکه منصرف شدند ازاینراه بدلیل این است که قوای حاکمه ما تا این اوقات در چنگال بعضی قوای مرموز بوده است (صحیح است) فعلا مصلحت این ملت این است که آنهائی که نماینده ملت هستند بیش از اینکه درمجالس مقننه عادی توجه می شود بکار مملکت توجه بکنند در موقعی که طفلی مریض نیست به آن غذای عادی می‌خورانند ولی اگر مریض باشد برای خاطر اینکه بتواند این مرض را دفع بکند باو دوا میدهند این توجهی که ظاهراً بنظر بعضی خلاف وضع دمکراسی آمده است اینقدر توجه از طرف مجلس شورایملی فعلا بمنزلهٔ آن دواست میدانیم که قوای حاکمه ما را مریض کرده‌اند بایستی که ازخارج کمکی باین مریض برسد تاسریا بایستد سریا که ایشاءالله همان دمکراسی را که آقای جمال امامی می‌خواهند بتمام معنی عملی خواهیم کرد همه این ناراحتی را داشتند که دولتها وضعشان متزلزل است دراین مملکت دولتها رامی بینیم یك دولتی که طرف توجه همهٔ آقایان بود یکمرتبه سالم و صحیح صبح میرود منزل و شب سکته می کند (غلامرضا فولادوند - طرف توجه همه بود) طرف توجه همه نبود طرف توجه اکثریت که بود (صحیح است) این پیش آمدها بما می گوید که دولت های ما تزلزل دارند ولی این تزلزل بعون‌الله در کار قوهٔ مقننه نیست می‌خواهند که باشد ولی بحمدالله قانون اساسی سخت جلواین تزلزل را گرفته بنابراین مصلحت این بود وبحث هم شد که قوه مقننه در این کار نظارت کند وبرای اینکه این اشکال هم پیش نیاید یکی از دوستان ما البته

در کمال صمیمیت همین خدشه و خلجان فکری برایش پیدا شده بود برای اینکه این حرف هم زده نشود که شما دخالت در قوهٔ مجریه می کنید همه این موادتنظیمی اینطور است که دولت اقدام می کند بانظارت این هیئت بنا براین دیگر جای بحثی در این قسمت نمیماند اما در باب پیشنهادی که فرمودند غیرلازم بودن آن پیشنهادازهمین کلیاتی که بنده گفتم عرض کردم خوب روشن می‌شود وبعلاوه این مطلب در کمیسیون بحث شد آنجا استدلال شد که اعضای کمیسیونی که ازطرف مجلسین انتخاب می‌شوند هر کدام افراد مستقل الفکری هستند ومیکن است که آنها هر یك فکر علیحده‌ای داشته باشند درصورتی که پنج نفر اگر برای دولت قائل شویم پنج نفرشان چون مأمورند معذور هستند آن پنج نفر حکم واحد را دارند وآن پنج نفر ممکن است خدای نخواسته تحت نفوذی واقع بشوند ویك مطلبی را پیش‌بینی بکنند که صحیح نباشد برای خاطر اینکه اکثریت با نمایندگان ملت باشد وآن پنج‌نفری قطعاً نمی‌توانند رأی های مختلفی داشته باشند چون نماینده دولت هستند آن پنج نفر مجبورند یك نوع رأی بدهند اغلب ممکن است اتفاق بیفتد که آن پنج نفر بادو نفر از اعضای کمیسیون که ممکن است مستقل‌الفکر نباشند یا اینکه واقعاً با آنها تمایل داشته باشند همیشه اکثریت رادولت ببرد و تأمین نظر نمایندگان مجلس شورایملی و مجلس سنا نشود این استدلال بسیار صحیحی که آنجا شد طرف توجه واقع شد وآن آقایانی هم که مخالف بودند راجع بدونفر آن آقایان هم مخالفتشان را پس گرفتند و این دو نفر باقی ماندند بنظر بنده اگر آقایان بهمین ترتیب باین ماده رأی بدهند رعایت جوانب کار شده است و آنطوریکه مجلس میخواسته است بماده رأی داده

رئیس — رأی گرفته میشود به پیشنهاد آقای جمال امامی آقایانی که موافقند قیام فرمایند(عده قلیلی برخاستند) تصویب نشد.

جمال امامی- بهتر

رئیس- پیشنهاد آقای ارباب قرائت می‌شود

مهدی ارباب- پیشنهاد بنده‌است؟ پس می گیرم

رئیس - یك پیشنهاد دیگر قرائت می‌شود.

پیشنهاد می کنم در ماده اول بعد از وزیر دارائی وقت یا قائم‌مقام او نوشته شود وحدونفر دیگر بانتخاب دولت تشکیل میشود

غلامرضا فولادوند

رئیس- آقای فولادوند بفرمائید

غلامرضا فولادوند - عده‌ایکه تعیین شده‌است پنج نفراز مجلس شورای ملی است وپنج نفر از مجلس سنا دو نفر از طرف دولت یعنی وزیردارائی و یك نفر دیگر این میشود ۱۲ نفر اگر اینها نصفشان یك نظر بگیرند و نصف دیگر نظر دیگری اینها عده‌شان چون مساویست قابل اجرا نیست بنده یك نفر اضافه پیشنهاد کردم که همیشه هفت در مقابل ۶ باشد (دکتر بقائی — ۱۳ نحس است) نحس البته این از حرف های خاله کلثوم ننه واینها است اینجا مجلس است وما باید قانون وضع کنیم نحس چیست ؟ عرض میکنم برای اینکه اکثریت حاصل بشود محکمه جنائی هم همیشه ازپنج نفر تشکیل میشود برای اینکه نمیشود شش نفر باشد سه نفر می گویند متهم را بایداعدام کرد سه نفر می گویند نه همیشه باید حکم اعضاء محکمه اکثریت داشته باشد

مکی — اجازه بفرمائید توضیحی عرض کنم

رئیس - بفرمائید

مکی — عرض کنم این بحث در کمیسیون شدخود آقای فولادوند هم عضو هیئت رئیسه مجلس هستند میدانند وقتی در کمیسیونهای مجلس شورایملی یك موضوعی مطرح میشود ورأی نصف ونصف میشود وقتی رئیس مجلس بهرطرفی تمایل داشته باشد آنطرف اکثریت دارد بنابراین در اینجا هم رئیس کمیسیون می تواند اینکار را بکند رئیس کمیسیون با هر طرف بشود قاطع است.

اسلامی- برای اینکه نظر ایشان تأمین بشود یك نفر را کم کنید یازده نفر بشود همان وزیر دارائی کافیست

فولادوند — پس ذکر کنید که رئیس با هرطرف که باشد قاطع است.

مکی - آئین نامه نوشته نظر شما تأمین است

رئیس — آقای اسلامی مخالفید؟ بفرمائید

اسلامی— عرض کنم که وقتی که یك پیشنهاد مهمی مطرح است(چند نفر از نمایندگان — پس گرفتند)(فولادوند- نخیر پس نگرفتم) مملکت در آتش است آقا مجلس شوخی بردار نیست با مسخره بازی که نمی‌شود یك پیشنهادی وقتی داده شد ورد شد دیگر مشابهش نباید مطرح بشود (صحیح است) بنده الان پانصد پیشنهاد مثل آقای فولادوند میدهم بکنفر دونفر چهارنفر صدنفر چهار صد نفر همه مطرح میشود وقتی پیشنهاد آقای امامی رأی گرفتندوتصویب نشد دیگر نباید گفت سه نفرآن منظوری که ایشان دارند اتفاقاً بنده هم متوجه شدم برای اینکه آن منظوری که ایشان دارند تأمین بشود نوشته وزیر دارائی ویك نفر دیگر آن یك نفر دیگر راحذف بکنیم بشود یازده نفر تا شش نفر اکثریت را ببر د بنده عقیده‌ام این است (مکی — رئیس بهرطرف تمایل داشته باشد آن طرف اکثریت رامیبرد) خوب حالا اگراین راقبول می کنند بد نیست بسیار استدلال خوبی کردند کی بود اینجا که گفت پنج نفر هم اگر نماینده دولت باشد کی دیدید که دوجورحرف بزنند هر پنج نفر یك جورحرف خواهندزد بنابراین بعقیده بنده دونفرهم زائد است پیشنهادهم میکنم که یکنفر باشد

رئیس — رای گرفته میشود به پیشنهاد آقای فولادوند آقایانی که موافقند قیام فرمایند (عده قلیلی بر خاستند) تصویب نشد پیشنهاد دیگر قرائت میشود

(بشرح زیر قرائت شد)

پیشنهاد می کنم ماده اول پس از کلمه در سراسر کشور بطریق ذیل اصلاح شود هیئتی ازطرف دولت بانظر کمیسیون مخصوص نفت تشکیل میشود- تیمورتاش

رئیس -آقای تیمورتاش

تیمورتاش — بنده می‌دانم که آنچه البته بجائی نرسد فریاد است ولی استدعا میکنم بعرایضم توجه فرمائید اگر بعداز چندین سال ملت ایران و نمایندگان محترم مجلس شورایملی توانستند که قرارداد منحوس ۱۹۳۳ را پاره بکنند وملت ایران را ازقید این اسارت خارج بکنند برای این بود که یك مفری ما پیدا کردیم ومفر حقیقی هم بود مبنی بر اینکه ملت ایران مخیر نبوده‌است دررأی خودش ومخصوصاً مبنی براینکه مجلس ایران نمیتوانسته‌است رأی ملت ایران باشد وبنابراین ما ملت ایران این‌را قبول نداریم اینجادر یکی از مواد تصور میکنم که ماده هشتم باشد وجود کمیسیون نفت‌را تا آخر دوره تثبیت کرده بنده هم عرضی ندارم صحیح است تثبیت بشود ولکن آقایان نمایندگان شما را بخدا تصور امکان اشتباه‌را هم بکنید تصور بکنید که ممکن است یك روز این التهاب وآتشی که امروزشما نشان میدهید خدای نکرده خدای نکرده بضرر ملت ایران باشد یك‌راه مفری بگذارید آقایان من استدعا می کنم ازشما تمنی می کنم از شما این ماده اول بترتیبی که تهیه شده است دولت ایران مجلس شورای ملی ایران ومجلس سنای ایران رادراین جریانات دخیل کرده‌است ودراین جریانات مسئول قرار داده‌شمارا بخدا آقایان تصورامکان اشتباه را بکنید واینکه کمیسیون نفت تا تا حالا اینقدر اظهار وجود کرده است اینقدر سعی وعمل بخرج داده است وطبق ماده هشتم گزارش قرار این است تاآخر دوره هم بماند این هیئت مختلطی‌را که‌می خواهید تعیین بکنید هیئتی باشد که دولت با تصویب کمیسیون نفت انتخاب بکند و مجلسین را شمارا بخدا از این مسئولیت عظیم تا اندازه‌ای مبری بدارید بگذارید که احیاناً اگر یکروزی صدای ملت ایران بخواهد دربیاید ازاینجاها دربیاید(اسلامی- پس برویم توی خانه‌هایمان به‌نشینیم اینجا چرا آمدیم ؟) اگر شما تااین حد نمی توانستید این رابه بینید و بطور صحیح و روشن قضاوت بکنید که بسود ملت ایران هم هست من حرفی نداشتم عرض کردم امکان اشتباه را هم درنظر بگیرید وبعداً هم یك توضیح کوچکی داشتم که اگر ممکن است باین توضیح بنده آقای مخبر جواب بفرمایند درصورتی که پیشنهاد بنده رد شد میخواهم سؤال کنم که اگر این اگرهم ندارد مسلماً این هیئت مختلط تا پایان دوره‌هم خواهد بود و این پنج نفر نمایندگان مجلس (چند نفر ازنمایندگان- مدتش ۳ ماه است) فقط سه‌ماه است وبعد از سه‌ماه این دیگر چه میشود(دکتر بقائی- ماده رابخوانید روشن میشود)

رئیس — مدت سه ماه است و طبق این ماده تمدیدهم می توانند بکنند

تیمورتاش - تمدید هم‌داشته باشد دیگر عرضی ندارم

مکی - اجازه بفرمائید توضیح بدهم

رئیس — بگذارید رأی گرفته شود چون یکدفعه مخبر صحبت بکند یك دفعه‌هم مخالف(رأی رأی)آقای کشاورز صدر مخالفید؟

کشاورز صدر - آقایان میگویند رأی دستور بفرمائید پیشنهاد مجدداً قرائت بشود

(پیشنهاد مجدداً قرائت شد)

مکی - اجازه بفرمائید بنده مختصر توضیحی عرض کنم

رئیس - بفرمائید

مکی — خیلی تعجب میکنم بعد ازاین همه مباحثاتی که شد فلسفه این که چرا اینکاررا کردند وچرا این هیئت را انتخاب کردند وچرا اختیار بمجلسین دادند وبعرض مجلس شورایملی رسیدباز آقایان این مطالب‌را میفرمایند (صحیح است) بنده خیلی‌خیلی تا حالا امساك کردم یك عرضی‌را بکنم ولی ناچار هستم که عرض بکنم یکی از علل سقوط ناگهانی دولت این بود که سیاست خارجی فشارآورد که مجلس را منحل بکند شما بایك چنین دولت هائی مواجه‌هستید بایك همچوسیاستی آن وقت اجازه میدهید باین دولتها

آشتیانی زاده - کی اینحرف رازده واقعاً این‌راست است؟

تیمورتاش - جناب آقای رئیس اجازه بدهید توضیح بدهم

رئیس- آقای ملك‌مدنی

ملك‌مدنی- بنده خواستم توضیح بدهم که کمیسیون منتخب مجلس است هیچوقت کمیسیون نمی‌تواند قائم مقام مجلس بشود پیشنهاد جنابعالی برخلاف اصول است (صحیح‌است) این آقایان اعضای کمیسیون وظیفه‌شان را هم بخوبی انجام داده اند ما انتخابشان کرده ایم ولی همیشه باید اصول را مراعات بکنیم این پیشنهاد جنابعالی بهیچوجه وارد نیست هرجریانی هست کمیسیون باید بمجلس پیشنهاد بکند ومجلس هم تصویب بکند این بود که بنده خواستم این موضوع را یادآوری کنم.

تیمورتاش- اجازه بدهید توضیح بدهم.

رئیس- توضیح یکدفعه‌دادید

تیمورتاش- اگر اصراری دارید که توضیح ندهم عرضی نمیکنم.

رئیس- اصرار آئین نامه دارد که شما یکدفعه بیشتر توضیح ندهید من چه اصراری‌دارم حالا هرقدرمیخواهید توضیح بدهید، صحبتانرا بکنید.

تیمورتاش - اگر عصبانی هستید عرضی نمی کنم

رئیس- نه خیر بفرمائید

تیمورتاش- بنده همین جا عرض میکنم وخیلی مختصر، بیده بهیچوجه من الوجوه عرض نکردم که دولت را دراینکار مداخله بدهیم بنده عرض کردم که دولت یك هیئتی انتخاب بکند وآن هیئت باتوافق وتصویب کمیسیون نفت که تا مدتی خواهد بود اقدام بکند.

رئیس- باتوجه به توضیحی که دادند آقایانی که باپیشنهاد ایشان موافقند قیام فرمایند (عده کمی برخاستند) تصویب نشد (خندهٔ نمایندگان) یکدفعه دیگر عرض کردم پیشنهاد است یا قبول میشود یا رد میشود ازاین خنده من خیلی بدم می‌آید یاقبول میشود یارد از طرف نمایندگان اقتضا ندارد اینکاررا بکنند پیشنهاد آقای ملك‌مدنی قرائت میشود

(بشرح زیر قرائت شد)

پیشنهاد می‌نمایم برای اینکه طبق اصول باشد یکنفر وزیر دارائی یاقائم‌مقام اوفقط باشد که عده یازده نفر باشد.

ملك مدنی

رئیس- آقای ملك مدنی

ملك مدنی - بنده با تأیید بیانات آقای مکی عرض می کنم راجع به اینکه متأسفانه دولتهای ما چون دولتهای حزبی نیستند متکی بحزب وجمعیت نیستند و همیشه بامجلس فاصله دارند هروقت هم نشاری پیدا شد آنها پیشتر از مجلس تحت تأثیر واقع شده‌اند سابقه هم نشان دادهٔ خیلی هم موارد زیادی دارد ومحتاج نیست که این بحث را بنده درمجلس بکنم باینجهت عرض کردم که ما باید اصول را رعایت کنیم وباید عده طاق باشد این اصل قضائی واصل اکثریت است محکمه هم همانطوری که گفتند از پنج نفر تشکیل میشود بنده پیشنهاد کردم که فقط وزیر دارائی باشد که عده یازده نفر باشد (یاقائم مقام او) وزیر مالیه یاقائم مقام او که در موقع اخذ آراء آن کمیسیون بمشکلات برنخورد رئیس آن جمعیت یا کمیسیون هم هیچ رأیش بارأی دیگری فرق ندارد الان اینجا آقایان حقوق دانان واساتید ماهمه نشسته اند او هم مثل سایر افراد میماند یامشارکت در رأی می کند رأیش مساویست بارأی دیگری یا مشارکت نمی کند وقتی که سایرین رأیشان را داده اند باینجهت رأی رئیس آن هیئت دائر قضائی وقانونی زیادتری ندارد بنده پیشنهاد کردم که یا وزیر دارائی ویا قائم مقام او حضور پیدا کند که عده یازده نفر باشد.

مکی - بنده قبول می کنم پیشنهاد ایشان را

رئیس- آقایانی که با این پیشنهاد موافقند قیام فرمایند (عده‌زیادی برخاستند) تصویب شد درماده اول دیگر پیشنهادی نیست رأی گرفته میشود بماده اول با اصلاحاتی که شده آقایانی که موافقند قیام فرمایند (عدهٔ قریب باتفاق برخاستند) تصویب شد ماده دوم مطرح است قرائت میشود

(بشرح زیر خوانده شد)

ماده ۲ — دولت مکلف است بانظارت هیئت مختلط بلافاصله از شرکت سهامی نفت انگلیس وایران خلع ید کند وچنانچه شرکت برای تحویل فوری و عذر وجود ادعائی بر دولت متعذر شود دولت میتواند تا میزان ۲۵ درصد از عایدات جاری نفت را پس از وضع مخارج بهره برداری برای تأمین مدعی به شرکت در بانك ملی ایران یا بانك مرضی الطرفین دیگر ودیعه گذارد

آشتیانی زاده — بنده یك عرضی داشتم این طرح است یا گزارش کمیسیون است ؟

رئیس — طرح است .

آشتیانی زاده — اگر طرح است آقای مخبر کمیسیون باید بروند سر جای خودشان بنشینند.

رئیس — گزارش کمیسیون است ولی بصورت طرح

اردلان — بنده درماده دوم یك عرایضی داشتم و از جناب آقای مخبر محترم کمیسیون و از نمایندگان استدعا میکنم که بعرایض بنده توجه بفرمایند ماده‌دوم هم با ماده سوم تقریباً یك مطلب است و این ناشی از دعاوی است که ممکن است که شرکت سابق نفت داشته باشد بنده خواستم یك مطلبی را در اینخصوص عرض بکنم که تمام اساس این گزارش کمیسیون ممکن است قسمت مهمش مربوط به همین ماده باشد برای اینکه ما در جرایدانگلستان هم اگر آقایان مطالعه فرموده باشند مخصوصاً آقایان اگر روزنامه دیلی ورگر را خوانده باشند می‌دانند که تمام با ملی شدن صنعت نفت موافقت کامل کرده‌اند و وقتی که خود انگلیس‌هاهم منابع خودشان را ملی کرده‌اند نمی‌توانند غیرازاین حرف بزنند ولی مطلبی که در همه جا گفتند ، گفتند که ما یك هزینه‌هائی کردیم و یك دعاوی برای خودشان قائل شدند درجرایدخودشان و در این گزارش هم اشاره شده امروزهم آقایان نمایندگان جبهه ملی توضیح فرمودند که مجلس شورای ملی در این خصوص یك نظر عادلانه‌ای گرفته است که در دنیای متمدن نگویند که ما ایرانی ها می‌خواهیم حرف ناحسابی بزنیم البته تا اینجایش صحیح است .

ولی بنده یك مطلبی را می خواستم عرض کنم و آن این نکته بود که بموجب قرارداد دارسی آنچه مؤسسات شرکت نفت درسراسر حوزه نفتی ایران بوجود آورده بموجب قرارداد بلا عوض مال ایران است بدون اینکه ما دیناری ازآن بابت بدهیم بعدهم قرارداد ۱۹۳۳ آمد که این قرارداد ۱۹۳۳ را جناب آقای تقی‌زاده بطلان آن را اعتراف کردند و جناب آقای دکتر شایگان با یك بیانات فصیحی که متکی بر دلایل قضائی بود در همین مجلس استدلال فرمودند که اصلا این قرارداد باطل است .

بنابراین تنهامدرکی که برای شرکت هست آن قرارداد دارسی است درقرارداد دارسی که ده سال دیگر موعدش منقضی میشود تمام مؤسساتی که شرکت سابق نفت در جنوب و در خوزستان دارد بلا عوض مال ایران است اگر امروز شرکت نفت بیاید بگوید که یك قیمتی روی آن ها بگذاریم وباین هیئت مختلطی که‌ما اختیار دادیم که اینموضوع را رسیدگی بکند و بعد بمجلس گزارش بدهد بنده‌روی صحبتم با آقایان نمایندگان منتخبین است به آن هیئت مختلط است برای اینکه‌در گزارشی که آنها بمجلس می‌دهند ممکن است که اساس مذاکرات‌واضح نشود این است که بنده از آقایان نمایندگان که انتخاب می شوند از حالا اینموضوع را گوشزد می کنم که توجه باینموضوع مهم داشته باشند که تمام این اثاثیه و آنچه که در خوزستان و در نقاط دیگر شرکت نفت دارد بموجب قرارداد در ده‌سال دیگر بلا عوض مال‌ماست وقتی که اینطور شد آن وقت فقط اینها می‌توانند بگویند که‌خیلی خوب ده‌سال دیگر مال شماست ولی‌امروز ممکنست بگویند که مال شما نیست یك کرایه ای ممکن است برای مدت دهسال ادعابکنند که ما می‌توانیم روی این قسمت صحبت بکنیم والا بهیچوجه‌من الوجوه نسبت باصل این لوله‌های نفت یامؤسساتی که‌دارند نمیتوانند اظهاری بکنند اینست که بنده‌خواستم آقایان اعضای کمیسیون مختلط یك توجهی باین امر بفرمایند (یکی از نمایندگان- ممکن است انشاءالله خودتان هم انتخاب بشوید) خیلی تشکر میکنم ولی هر گزارشی که‌این کمیسیون مختلط بمجلس شورای ملی بدهد باید این مذاکراتیکه در مجلس میشود اساس آن گزارش بشود والا حالا بیست‌وپنج درصد پیشنهاد کرده‌اند که برای مطالبات آنها دریك بانك مرضی الطرفین ودیعه بگذاریم چون این بیست‌وپنج درصداگر چه بنظر بنده زیاد میآید ولی چون تامیزان بیست‌وپنج درصداست وبعداً هم این همیشه محفوظ است یعنی در واقع این پولی که جمع میشود حق آنها نخواهد بود بنده دراینکه این مبلغ دراینجا جمع بشودنگرانی ندارم نگرانی من از این است که مبادا از حالا کمیسیون مختلط خدای نکرده توجهی باینموضوع نکند که این مؤسسات در ده سال دیگر بلاعوض مال‌ماست در امتیازنامه دارسی آقایان اگر توجه داشته باشند تمام این مؤسسات از عوارض گمرك معاف بوده‌اند بنابراین اگر یك لوله‌هائی آورده‌اند درمسجد سلیمان گذاشتند تا آبادان که پنجاه‌فرسخ است اگر عوارض گمرك داده بودند توجه بفرمائید درسی سال پیش یك پول گمرکی بااین میزان چقدر برای ما نفع داشت اگرما امروز بموجب قرارداد دارسی آنهارا از مالیات معاف کردیم برای این بود که درماده بعدش قید شده در آخر مدت امتیاز تمام اثاثیه و اموال بلاعوض مال خودمانست باین لحاظ ما اینها را از گمرك معاف کردیم درظرف اینمدت سی‌سالیکه این مؤسسات را آنها تأسیس کردند قوای انتظامی ایران که از کیسه ملت ایران اداره میشود این مؤسسات را حفاظت میکرده ما تمام این پولها را از کیسه ملت‌ایران پرداختیم از گمرك آنها راامعاف کردیم‌و گمرك نگرفتیم‌برای‌اینکه میدانستیم در انقضای قرارداددارسی اینها مال ماست‌بنابراین آن اموالی که‌شرکت امروزه‌دراینجادارد نبایست که ماخذادهای شرکت واقع بشود اینها بعد از دهسال دیگر متعلق بملت ایرانست حالا ممکن است یك چنددرصدی‌بعنوان کرایه‌تادهسال از ادعای آنهاقبول کنیم و این قسمت و

هیئت مختلط بکمیسیون نفت گزارش بدهد بنده فقط تذکرم در همین قسمت بود واین عرایض هم که در اینجا کردم ودرصورتمجلس ثبت خواهد شد قطعاً یك نسخه‌اش را هم وقتی که هیئت انتخاب شد برایشان میفرستم که این هیئت اینمطالب را موردنظر قرار بدهند واینکه اینها در روزنامه‌های عراق وجاهای دیگر دعاوئی درحدود چند صد میلیون لیره واین صحبتها را کرده‌اند بهیچوجه من‌الوجود این ادعا ها طرف توجه ملت ایران نیست (صحیح است) (امینی-قسمت اعظم تمام این مؤسسات دراین چند سال استهلاك شده ودر گزارش هم هست) بنده میدانم که کمیسیون نفت و کمیسیون مختلط باینموضوع توجه دارند معهذا من محض اینکه خیالم راحت باشد خواستم این تذکر را عرض بکنم.

مکی — اجازه بفرمائید توضیح بدهم.

رئیس — بفرمائید.

مکی — بنده برای اطلاع آقایان عرض میکنم که طبق بیاناتی که آقای وزیر دارائی در یکی از جلسات کمیسیون نفت کردند دو سوم کلیه تأسیساتی که شرکت نفت در ایران دارد استهلاك شده روزی که ایشان این بیان را کردند بنده گفتم یکسوم بقیه هم بیست درصدش متعلق بملت ایرانست بنابراین من بآقای اردلان اطمینان میدهم که حق ملت ایران، حقوق ملت ایران بیش از تأسیساتیست که در ایران دارند مقدارش رانمیتوانم تعیین کنم ولی مطمئناً بدانند که ما خیلی بیشتر ازآنها طلبکار خواهیم شد.

رئیس — آقای اسلامی باماده ۲ موافقید؟

اسلامی — بنده در ماده ۲ عرضی ندارم.

رئیس — بسیارخوب کسی دیگر اجازه نخواسته بعنوان موافق صحبت کند پیشنهادات ماده قرائت میشود

(بشرح زیرقرائت شد)

پیشنهاد میکنم در ماده ۲ بجای جمله بانظارت، جمله باتصویب ونظارت گذاشته شود - صفائی

رئیس — آقای صفائی

صفائی — آقایان محترم توجه دارند که نظارت دو نوع است، یك نظارت استصوابی است، یك نظارت استطلاعی در اینجا ودر این کلمه ذکر نشده که منظور از نظارت چه نوع نظارتیست (حائری‌زاده - نظارت استصوابی است) وچون در موقع عمل ممکنست ایراد بربخوریم که آیا واقعاً از نظارت منظور اینست که عملیات دولت و کمیسیون فقط مطلع بشود یا اینکه نظر استصوابی داشته باشد از فحوای کلمات اینطور معلوم میشود که نظر استصوابیست (صحیح است) برای آنکه دولتها را ثابت نمی‌دانند یا تحت تأثیر فرض می کنند و باینجهت عده راهم طوری تعیین کرده که اکثریت همیشه با نمایندگان مجلسین باشد، بنده برای اینکه این موضوع مشتبه از بین برود و در موقع عمل تردیدی پیدا نشود جمله را باینطور تصحیح کردم که در ماده دوم اینطور نوشته شود که دولت مکلف است باتصویب ونظارت هیئت مختلط بلافاصله ازشرکت الخ .. زیرا بانظارت مطلق چون دوجور ممکنست تفسیر شود ومنظور واقعی مجلس شورای ملی را ازلحاظ نظارت استصوابی تأمین نمی کند. برای رفع شبهه بنده این پیشنهاد را کردم وتصور میکنم که آقای مخبر هم موافقت بفرمایند.

رئیس — آقای حاذقی

حاذقی — بدون تردید ما نظر همکاران محترم‌مان را احترام می گذاریم و میل داریم که اگر پیشنهادی داده می‌شود، آن پیشنهاد به نتیجه برسد. ولی همانطوری که از مجموع مذاکراتی که دراین دوسه جلسه پیش آمده است ما برایمان روشن شده است تهیه این لایحه یعنی در قسمت این ۹ ماده بایك مطالعات دقیق فنی صورت گرفته، برای صحبت کردن همیشه مجال هست ومی‌شود راجع بهرموضوعی صحبت کرد وچون وقت ما دراین مورد خیلی ذیقیمت است و احتیاج مبرمی داریم (صفائی - آقای حاذقی این چه فرمایشی است شما می‌فرمائید چون این مطالعه شده ما بحث نکنیم ماهم نظر داریم) بفرمائید یك قدری آب خوردن برای آقای صفائی بیاورند. عرض کنم مطلبی که بود مامیل داشتیم که با پیشنهاداتی که آقایان می‌دهند وقت ضایع نشود، ما اطمینان می‌دهیم به آقای صفائی که هریك ازآقایان دیگر که نظیر این پیشنهادات را بدهند باین پیشنهادات بدون مطالعه رأی داده نمی‌شود. برای آنکه همانطوری که عرض شد پیشنهادهای خلق‌الساعه که درباره یك مسئله خیلی حساسی داده می‌شود، ما هیچوقت حاضر نیستیم بطور چشم و گوش بسته به آن رأی بدهیم بنابراین وقت ما تلف می‌شود و کارما بتعویق می‌افتد. اگر آقایان علاقمند هستید وحسن نیت هم دارید لطف کنید و پیشنهاداتی که فعلا موردی ندارد لطف نکنید تااینکه کارما انجام بگیرد و بعد نظری دارید به آن کمیسیون بدهید و باکمال احترام موردمطالعه قراربگیرد

رئیس - آقای مخبر

مکی - این پیشنهاد را نمی‌شود قبول کرد. بدلیل آنکه اینجاراجع بخلع ید صحبت می کند. می گوید دولت مکلف است بانظارت هیئت مختلط بلافاصله ازشرکت خلع یدنماید (اسلامی - دولت باید بکند) وتصویب آنهارا لازم‌ندارد، اگر آنطور بشود، اگر آنها تصویب نکنند نباید خلع ید بکنند؟ استدعا می کنم این را پس بگیرید برای اینکه اینجا یك سوسه ایست اگر این سوسه گذاشته شود، ممکنست خلع ید نشود.

صفائی - بنده پیشنهادم را پس می گیرم.

رئیس - پیشنهاد دیگر قرائت می‌شود.

(بشرح زیرقرائت شد)

پیشنهاد می کنم در آخر ماده ۲ عبارت زیر اصلاح شود: پس ازوضع مخارج بهره برداری برای تأمین مدعی به دعاوی احتمالی شرکت الی آخر..

مهدی ارباب

رئیس - آقای مهدی ارباب

نمایندگان - پس گرفتند - پس گرفتند.

رئیس - بفرمائید توضیح تان را بدهید.

ارباب - نمی گذارند، بنده اینجا پس ازعبارت (مدعی به شرکت) اضافه کردم دعاوی احتمالی، حالا اگر آقایان موافقند که موافقند، اگر مخالفند بنده پس می گیرم.

مخبر - اجازه بفرمائید بنده توضیح عرض کنم

رئیس - پس گرفتند پیشنهاد دیگر قرائت می‌شود.

(بشرح زیرقرائت شد)

مقام محترم ریاست مجلس شورای ملی شیدالله ارکانه - پیشنهاد می کنم - بجای ماده دوم پیشنهاد کمیسیون نفت به‌ترتیب ذیل نوشته شود:

ماده دوم - دولت مکلف است حد اکثر درفاصله دوروز ازتصویب این قانون بانظارت هیئت مختلط تمام تأسیسات کمپانی نفت جنوب ودفاتر ومحاسبات آنرا تصرف کند.

آشتیانی زاده

رئیس - آقای آشتیانی‌زاده

آشتیانی‌زاده - عرض شود که اگر مدت تحویل اثاثیه و تأسیسات کمپانی سابق معین نشود موجب خواهد شد که بعدها مسئولین تحویل گرفتن این تأسیسات واین انستالاسیونها ازانجام وظیفه طفره وتعلل کنند (چند نفرازنمایندگان - مدت دارد نوشته است بلافاصله) بنابراین بعقیدهٔ بنده باید مدت معین شود و دیگر اینکه تصویب ماده ای که بدون ذکر مدت دولت را مکلف باجرای نظریات مجلس کرده باشد مثل یك اختیار تام ودادن یك سفید مهره‌ایست بدست دولت که تاهروقت وتا هراندازه‌ای که دولت صلاح دانست این مدت را بکشد و شاید هیچوقت تحویل نگیرد هرروزبیاید اینجا بگوید باین علت این علت فنی یا قضائی یا سیاسی تحویل نگرفتم بنده عرض نمی کنم که حتماً باین رأی بدهید من عقیده ام را عرض می کنم می‌خواهید رأی بدهید می خواهید رأی ندهید والبته اگرما مدت را معلوم بکنیم وتکلیف دولت را ازنظرمدت معلوم بکنیم قضیه ازنظرملت ایران برای بعد ها حل است مسلم است که درفلان تاریخ مؤسسات کمپانی تحویل ملت ایران خواهد شد اما راجع بتذکر احتمالی دعاوی نا حق، آقای دانشمند رفیق عزیزخودم آقای دکتر فرمودند چون حقوق نمی‌دانی فضولی نکن خوب بنده نمی‌دانم آقایان بنده را روشن کنید (یکی از نمایندگان - خیر اینطور نگفتند) نه خیر گفتند نمی‌فهمید بنده حقوق نخوانده‌ام واستدعا می کنم از علمای علم حقوق که بنده هرجا اشتباهی می کنم با نورعلم خودشان بنده را روشن کنند این اشکالی ندارد ودیگر اینکه این بیست و پنج درصد که ما اینجا گذاشتیم برای کمپانی برای اینکه اگریکروزی کمپانی ادعائی کرد یا حقی برای خودش قائل شد ازاین وجه ما حق اوبا ادعای او را تأمین کنیم بعقیدهٔ بنده این برخلاف اصل است چرا؟ ما برای کمپانی نفت جنوب هیچ حقی قائل نیستیم اگر کمپانی نفت ازملت ایران طلبکار است ازدولت طلبکاراست چه فرقی دارد ازنظرحقوقی با سایر طلبکاران ازدولت که ما بیائیم برای این یك امتیازی قائل شویم که قبلا دولت ایران ۲۵ درصد از منافع خالص را کنار بگذارد که اگر کمپانی حق داشت وحق پیدا کرد وادعای خودش را بکرسی نشاند این حقش را بگیرد اگر کمپانی حقی دارد این محاکم صالحه عدلیه یااین دادگستری مابرود آنجا (فرامرزی - می گوئیم برود جزء طلبکار های حاجی ربابه) احسنت اگراین طور بشود چه عیبی دارد! مگرطلبکارهای حاجی ربابه گناهی کرده اند؟ کمپانی هم برود در آنجا محاکمه بکند هروقت محاکمه را برد البته دولت ایران هم پول را بهش می‌دهد وبنده بعقیدهٔ خودم خلاف منطق است که مجلس شورای ملی ایران برای کمپانی تمایزی قائل بشود وقایل بشود که کمپانی تفاوتی داشته باشد با سایرشرکتها که در داخل ایران ثبت شده اند ابداً بنده معتقدم که کمپانی باسایر شرکتها در یك عرض است واگر ادعائی دارد، این دادگستری، اینهمه محاکم صالحه عدلیه هم که درزمان وزارت آقای امیرعلائی اصلاح شده میرود آنجا

رئیس - آقای مخبر

مخبر - موضوع حقوق ملت ایران

از شرکت سابق نفت جنوب منحصر به تأسیساتش درایران نیست. شرکت نفت جنوب ایران در ۲۳۷ شرکت درشرکتهای مختلف دنیا صاحب سهم است درنفت عراق درنفت بصره در نفت موصل درخیلی از شرکتهای بحر پیمائی وحمل و نقل سهم دارد این سهام بیست درصدش متعلق بملت ایرانست ما برای یك مختصری که بایستی اگراینها یك وقتی ادعائی داشته باشند از نظر بین‌المللی نیائیم تأمین نکنیم نظر اینها را نباید که تمام حقوق ما در ۲۳۷ شرکت ازبین برود.

آشتیانی زاده — من کی عرض کردم! من گفتم صد دینارهم بآنها ندهید شما می‌فرمائید بیست وپنج درصد بهش بدهیم بنده عرض میکنم که هیچ ندهیم

رئیس - آقای کشاورزصدر

کشاورز صدر - جناب آقای آشتیانی‌زاده جنابعالی فرمودید در ظرف ده روز وحال آنکه دراین ماده ذکرشده است که بلافاصله یعنی بعدازانجام تشریفات قانونی درمجلس وبلافاصله که از ۱۰ روز زودتراست یعنی همان آنی که قانون قابل اجراشد، مکلف بشوند که آنها بروند برای خلع یدشرکت نفت سابق اقدام بکنند (آشتیانی‌زاده - درظرف ۲۴ ساعت بنده پیشنهادم را باین ترتیب اصلاح می کنم) این که نظر جنابعالی را بهتر تأمین می کند بلافاصله ازهرمدتی ولو دوساعت هم اگر شما بگوئید زودتر است این را بلا فاصله گذاشته‌اند که این بحث دیگر نباشد واستدعا می کنم از جناب عالی که پس بگیرید.

آشتیانی‌زاده - بنده پیشنهادم را ۲۴ ساعت می کنم

رئیس - رای گرفته می‌شود به پیشنهاد آقای آشتیانی‌زاده، البته باعنوان ۲۴ ساعت نه ۱۰ روز، آقایانی که موافقند قیام بفرمایند (عده کمی برخاستند) تصویب نشد پیشنهاد دیگری قرائت میشود

(بشرح زیرقرائت شد)

هیئت مختلط مکلف است نسبت بهره برداری سایر معادن سراسر کشور پیشنهادات لازمه بمجلس درظرف مدت مقرر تقدیم دارد- کشاورزصدر

اردلان — این پیشنهاد وارد نیست آقای رئیس

رئیس — آقای کشاورز پیشنهاد شما وارد نیست چون مربوط باین گزارش نیست

کشاورزصدر- توضیح هم ندهم آقای رئیس؟

مکی — آقای کشاورزصدر در مقدمه قانون نظر شما تأمین شده

رئیس — سابقه پیدامیشود دیگران هم اینطور پیشنهادها می‌دهند

کشاورزصدر — اگر مربوط به ماده دیگری است بنده میروم مینشینم سرآن ماده میآیم

دکترطبا - وقتی وارد نیست درماده دیگر هم وارد نیست

کشاورزصدر- آقای دکترطبا شما از پهلوی بنده پاشوید کار مملکت است، باید انجام وظیفه بکنیم اگر این غیروارد است بفرمائید آنجا بگوئید چرا وارد نیست

اردلان - فداکاری کنید آقا

کشاورزصدر- پیشنهاد بنده این است. خواهش می کنم توجه بفرمائید هیأت مختلط مکلف است نسبت به بهره برداری سایر معادن سراسر کشور پیشنهادات لازمه بمجلس درظرف مدت مقرره که سه ماه است تقدیم دارد.

ازنظر بنده اجرای این پیشنهاد هیچ اشکالی ندارد چون ما وقتی که تصویب کردیم، کم کم بنده را دارید با آقای آشتیانی زاده هم‌عقیده می کنید (یکی ازنمایندگان خدانکند) شما قانونی تصویب کردید و نفت را درسرتا سر کشور ملی کردید وهر جا یك چاهی زده شده باشد درشمال یاجنوب درخاك ایران باشد باید جزوهمین بگذارید نهایت بنده حال دست وپای مجلس و کمیسیون را توی پوست گردو نمیگذارم، می گویم مطالعه بکند وپیشنهاد لازم رابدهد ما که غیراز مصالح مملکت نظری نداریم بنده اگر نظرم تامین بشود واگر بدانم در یك گوشه‌ئی از مملکت دریك نقطه‌ای تضییع حق ماشده است. تأمین میشود که اصراری ندارم باینکار (صالح - جزعوظایف کمیسیون نفت است) نظر بنده این بود، بنده چون جناب آقای دکتر شایگان مرقوم فرمودند که درمقدمه ما تصریح کرده‌ایم ودر صورت مذاکرات کمیسیون نفت هم نوشتیم بنده پس میگیرم

رئیس- یك پیشنهاد دیگر هم از آقای کشاورزصدر رسیده است که وارد نیست قرائت می‌شود

(بشرح زیر قرائت شد)

پیشنهاد می کنم تبصره زیر بماده ۶ اضافه شود هیأت مختلط مکلف است بلافاصله پس از خلع یدشرکت نفت نسبت بمسکن وبهداشت و بالنتیجه رفاه کارگران و عائله آنان اقدام نماید کشاورزصدر

کشاورزصدر - پس گرفتم

رئیس — پیشنهاد دیگر قرائت می‌شود

(بشرح زیرقرائت شد)!

پیشنهاد می کنم ماده دوم طرح تااین جا که عبارت خلع ید تمام می‌شود مورد شور و بحث و تصویب قرار گیرد و بقیه مطلب وعبارات ماده دوم حذف شود- مکرم

رئیس - آقای مکرم پیشنهاد حذف نمیشود کرد، پیشنهاد تجزیه بکنید هر وقت که نسبت بماده رأی گرفته میشود. بفرمائید توضیحتان را بدهید.

مکرم - عرض کنم که باوجود جناب آقای دکتر مصدق و سایر آقایان دکتر ها واساتید حقوق در کمیسیون نفت قطعاً بنده نبایستی هیچگونه اظهار عقیده‌ای در اطراف این طرح یا لایحه بکنم (صحیح است) امااز نظراینکه آقایان هم تصدیق دارند که این طرح روی صلاح اندیشی که اعضای کمیسیون فرموده بودند، خیلی با عجله تنظیم شده و تقدیم گردیده بنده لازم دانستم آنچه بنظر خودم رسیده در این باب بعرض مجلس برسانم اول ماده دوم را با اجازه آقایان قرائت میکنم که تا آنجا که بنده عرض کردم مورد شور قرار بگیرد و بقیه تجزیه بشود و یاحذف شود.

ماده دوم- «دولت مکلف است بانظارت هیئت مختلط بلافاصله از شرکت سابق نفت انگلیس و ایران خلع ید کند» این تمام شد. قانون هم بنظر بنده همینطور بطور قاطع بایستی تهیه شود. دیگر اگر شرط وچنانچه ویك پیش بینی‌های دیگری اگر وارد قانون بشود، صورت قانون پیدانخواهد کرد حالا دراینجا این عبارتیست که عرض میکنم تجزیه بشود «و چنانچه شرکت برای تحویل فوری بعذروجودادعائی بردولت متعذر بشود، دولت میتواند تا میزان بیست و پنج در صد از عایدات جاری نفت را پس از وضع مخارج بهره برداری برای تامین مدعی به شرکت در بانك ملی ایران یا بانك مرضی الطرفین دیگر ودیعه گذارد» همانطور که اول عرض کردم موادی باینصورت را نباید وارد قانون کرد. این یکی (مکی - آن اصلاح عبارتی خودتان را هم بفرمائید) عرض کردم تا آنجا که خلع ید کنند از شرکت سابق نفت صحیح است، اگر فرض کنیم که شرکت سابق یك ادعائی دارد بنده تصور نمیکنم در هیچیك از قوانین حقوقی دنیا چنین ماده‌ای باشد که برای فرضی که ما میکنیم برای مدعی علیه یا مدعی خودمان ما یك مبلغی نقد بگذاریم در بانك مخصوصاً که در ماده سوم هم این نظر کاملا تامین شده اینجا ماده سوم را هم میخوانم بعد نظر خودم را هم عرض میکنم» دولت مکلف است با نظر هیئت مختلط . . .

رئیس - ماده سوم مطرح نیست؛

مکرم- این مورد استناد بنده است جزء دلایل بنده است «دولت مکلف است با نظارت هیئت مختلط بمطالبات و دعاوی حقه دولت و همچنین بدعاوی حقه شرکت رسیدگی نموده نظریات خود را بمجلسین گزارش دهد که پس از تصویب مجلسین بموقع اجرا گذاشته شود» (صحیح است) وقتیکه این هیأت رسیدگی کرد اگر مطالباتی بود بمجلس گزارش میدهد، مجلس اگر تصویب کرد پرداخته میشود بنا براین قبلا یك بیست و پنج در صد امانت گذاشتن در بانك هیچ معنی ندارد اما بازهم اگرفرض کنیم مجلس شورای ملی مصلحت بداند این قسمت را تصویب کند چه مانعی دارد که برای ادعاهای ملت ایران هم که مسلماً خیلی بیش از ادعای آنهاست یك بیست و پنج در صدی هم فرضاً قائل شویم که اگر ماهم مطالباتی داشتیم یا ادعائی داشتیم بیست وپنج در صد هم آنها بدهند (شوشتری - کی بگذارد) آنها هم بگذارند یك بیست و پنج در صد هم آنها بدهند وقتی میگویند خلع ید بکند ماده سوم هم صراحت دارد من از جناب آقای مکی استدعا میکنم باین مطلب توجه بفرمایند اگر این عرضی که من میکنم تامین کند منظور کمیسیون نفت ومنظور جنابعالی را موافقت بفرمائید جناب آقای فروزان هم موافقت بفرمائید.

اسلامی - بنده اخطار نظامنامه‌ای دارم.

رئیس - طبق چه ماده‌ای؟

اسلامی — طبق همان ماده تجزیه

رئیس — بله می‌دانم صحبت ندارد پیشنهاد تجزیه. آقای دکتر شایگان

دکتر شایگان- تمام سعی کمیسیون دراین بوده‌است که حرفی را که مامیزنیم این حرف دنیا پسند باشد. (صحیح است) وقتی به یك شرکتی می گوئید بواسطه اینکه مجلس شورای ملی ایران و مجلس سنا مصلحت دیده‌است، صنعت نفت را ملی کند (صحیح است) وبایدبروی این هیچ ایرادی نمی‌تواند بکند هیچ حرفی در مقابل این حرف مانمیتواند بزند جز یکی. آن یك عبارت از اینست که می گوید آقا من ادعا هائی دارم این را ممکن است بگوید. جز این حرف دیگر هیچگونه ایرادی نمیتواند بکند (صحیح است) این ایرادات رامی تواند بکند میتواند بگوید که آقا بهر عنوانی هست بله قرارداد ملغی بوده است بله من اینجا غاصب بوده‌ام، تمام این صحبتها هم قبول ولی من مقدار معتنابهی از سرمایه‌ام را اینجا گذاشته‌ام بنده عرض می کنم سرمایه‌ای ندارد، بنده عرض می کنم درمقابل منافع بی‌پایانی که ازاین نفت برده است دولت انگلستان قادر نیست که رفع خسارت از ملت ایران بکند. اما این را بنده میگویم آقا نه شرکت نفت، شرکت نفت غیرازاین ممکن است بگوید. می گوید آقا من بهر عنوانی بوده‌است اینجا بوده‌ام ولو بعنوان

غاصب اینجا آمده‌ام ومؤسساتی دارم منافعی دارم ، شما که می گوئید که مصلحت ملت ایران دراینست که نفتش را خودش اداره بکند ، بااین مصلحت من مخالف نیستم ولی شما که نمیخواهید که حق مرا ازبین ببرید این حرف منطقی است که میتواند بزند ، درمقابل این حرف ما آمدیم این مطلب را گفتیم که اگر متعذر شد باین عذر ما می‌گوئیم بسیارخوب وبدعاوی شما رسیدگی می کنیم اگر که دعاوی شما پایه‌ای داشت ولویك پایه متزلزلی هم داشت به نسبت آن دعوی که کرده‌اید این هیأت مختلط قبول کرده به نسبت او تابیست وپنج درصد برای شما تأمین می گذاریم وآن مال خودماست درهرحال بنده دراینجاوقت رامغتنم میشمارم وعرض می کنم که بنده در اینجا به آقای آشتیانی‌زاده هیچ مطلبی که نسبت بایشان اهانت آور باشد عرض نکردم اگر یك کسی بمن بگوید که آقا تو شیعی نمیدانی بسیارخوب بنده شیعی نمی‌دانم این مطلبی نیست ، ایشان ظاهراً اینست که مدعی حقوقدانی نیستند و بنده هم عرض کردم چون مدعی حقوق دانی نیستند این را که گفتم شما باید بدانید معنیش چه چیزاست والابنده که درفهم ودرایت ایشان تردیدی نمی کنم (آشتیانی‌زاده — بنده هم بجنابعالی ارادت دارم) ولی عرض بنده اینست که این مطلبی را که ما گذاشتیم همه توجه‌ما روی این قضیه بوده‌است که کسی نتواند در محیط بین‌المللی بما بگوید که شماچرا زورمیگوئید وبابودن این مطلب اینجا هیچ ایرادی متوجه‌ما نیست اما اینجا یك غلط املائی شده‌است ، یعنی در چاپ اشتباه شده‌است (وعذر) (بعذر) بایدبشود استدعا می کنم اینرا اصلاح بفرمائید بعد هم یك غلط املائی دیگری هست و البته غلط املائی بتمام معنی نیست و آن مدعی به‌است برای اینکه بایش پنجم است وبعد هم بخصوص بکلمهٔ دیگری هم وصل شده اولی واحق اینست که با(الف) نوشته‌شود نه (ی) ، خیلی معذرت میخواهم ازاین ملا مکتبی بودن

مکرم — چون ازنظراصول آقایان نسبت به پیشنهاد بنده تردیدی نفرمودند بلکه واردهم دانستند پیشنهاد بنده‌راولی چون فرمودنداز نظربین‌المللی یك اشکالاتی موجود بود، بنده پیشنهادم رایس می گیریم

رئیس — پیشنهاد دیگر قرائت می‌شود .

(بشرح زیر قرائت‌شد)

دولت مکلف است بانظارت هیئت مختلط بلافاصله‌از شرکت نفت تقاضای خلع ید نماید که در ظرف یکماه کلیهٔ تأسیسات مربوط‌بشرکت نفت‌را تحویل نمایندگان دولت‌ایران نمایندالخ . غلامرضافولادوند

رئیس — آقای فولادوند

غلامرضافولادوند- البته آقایان تصدیق دارند که ما امشب مشغول انجام یك امری هستیم که ممکنست این مملکت را بعد اعلای ترقی برساندوممکن هم‌هست خدای نکرده یك صدماتی هم دربرداشته باشد البته ملت ایستادگی خواهد کرد . بنده یك پیشنهادی قبلا کرده بودم که علاوه براینکه آقایان اظهارلطف نفرمودند و رأی ندادند به بنده حمله کردند وعین آن پیشنهاد را آقای ملك کردند تصویب شد عین آن پیشنهاد ها در پیشنهاد بنده است .

رئیس — شما یکی علاوه کردید شد ۱۳ تا. ایشان یکی کم کردند

فولادوند — پیشنهادبنده اینست که قرائت میکنم این ماده را خواهش‌می کنم آقایان‌توجه‌بفرمائیدمخصوصاآقایانی که حقوق می‌دانند ملاحظه بفرمایندقسمت اول و دوم این ماده چقدر نامربوط است می گوید دولت مکلف‌است بانظارت‌هیأت مختلط بلا فاصله از شرکت سابق نفت انگلیس‌و ایران خلع ید کند این تمام‌شد بعد می گوید وچنانچه شرکت‌برای‌تحویل فوری وعذر وجود ادعائی بر دولت‌متعذر شود دولت می تواند تا میزان ۲۵درصد ازعایدات جاری‌نفت را پس‌از وضع‌مخارج بهره‌برداری برای تأمین مدعا به شرکت دربانك‌ملی‌ایران یایك‌بانك‌مرضی‌الطرفین ودیعه گذارد . بنده می گویم‌دولت بایداین را خلع‌ید بکند ، و اگر خلع ید نکرد آنوقت‌باز عایداتش را بگذارددر بانك ملی؟ پس خلع ید بایدبشود واخذعایدات فرع برتصرف است این یکی (کشاورز صدر- تمام میشودخلع‌ید) آقااجازه‌بدهید وقت کنید و الا فردا ممکن است‌بمجلس ایران‌بخندند که‌این‌جورقوانین‌رامیگذراند دولت مکلف است که این خانه‌راازدست این شخص بگیرد ومال الاجاره اش راهم بگیردواما اگرنداد آنوقت مال‌الاجاره‌اش را میگذارد توی بانك؟ مال الاجاره اش دست دولت نیست که بگذارد توی بانك این یکی اجازه بفرمائید این موادی را که یك شب بنشینید بنویسیدوفرداپیاورید تصویب کنیدچه جوری آقا ممکن است این برود در یك محاکم بین المللی ما رامسخره می کنند . این یك‌عرض من . عرض دوم پیشنهادی که من کردم برای‌این بود که این‌ترضیح رابدهم‌می گوید «دولت مکلف‌است با نظارت هیأت‌مختلط‌بلافاصله از شرکت سابق نفت انگلیس و ایران خلع‌ید کند» شمائی کمی نشینیدرأی‌میدهید که یك کسی دکانش راازش بگیرندیك ده روزفرصتش‌نمی‌دهید؟ آخریك‌تأسیساتی که صدهزار نفر کارگر دارد، بایدبهش یك اخطاریه ای بفرستید باین موسسه‌یك فرجه‌ای بدهید که آقا ۱۵روزه‌تحویل‌بده آقا این ماده اصلا خرابست. بنده استدعا می کنم که یك‌فرجه ای‌بدهید کمسیون‌یك مطالعه ای بکند والبته‌من‌ازاشخاصی‌هستم که دوره پیش و این دوره با تصویب‌این قانون موافق بودم امانه اینکه اگررفتند ازما شکایت کردند این شرکت بگوید آقا سی سال رفتم‌توی مملکتشان خدمت کردم‌حالا که می‌خواهم‌بروم آمدند کاسه وکوزه مرا ریختند‌بهمدیگر بایدیك‌مهلتی بهش بدهید، ۱۵ روز اقلا فرجه بدهید که اسبابش را بردارد برود. باضافه این ماده صدر و ذیلش‌با هم مخالفست‌حالامی خواهید تصویب بفرمائید ، می خواهید تصویب نفرمائید

رئیس — آقای نبوی

نبوی — بنده‌تصدیق می کنم‌که تنظیم عبارت خیلی‌خوب نیست ، عبارتی که باید در قانون نوشته شود ممکن بود بهتر از این باشد در این قسمت...

محمد علی مسعودی — دو قسمتش بکنید ، قسمت آخرماده بصورت تبصره باشد همه هم‌موافقند

نبوی — در این قسمت با جناب آقای فولادوند بنده هم موافقم که میشد خیلی بهتر از این نوشت ، گمان می کنم اگر درموقع اخذ رأی عبارتش رااصلاح کنیم خوبست اگر موافقت بکنند هیچ اشکالی ندارد ولی در اصل موضوع بنده خیال میکنم بهمین طریقی که نوشته‌اند با اینکه عبارتش ناقص است باز هم نظر ایشان را تأمین میکند . راست است‌که تودیع بیست وپنج درصد غیر از خلع ید است‌در اینجا نوشته شده که از شرکت باید بلافاصله خلع یدشود، دولت باید بلا فاصله خلع ید کند و اگر شرکت عذری داشت هیئت باید بیست و پنج در صد را ذخیره کند وتودیع کند ولی نوشته است که اگر عذری داشت پس با داشتن عذر هم باز خلع‌ید حتماً بایدبشود وآن‌بیست وپنج در صد تودیع بشود . برای اینکه عمل خلع ید حتمی و الزامی است، اگر خلع یدنمیکردعواید دردست هیئت‌مختلط نبود که بتواند تودیع‌بکند پس اینهم‌در آن مستتراست آنهم یك استتار واضح‌نامبهم. دولت باید خلع ید بکندو عواید رو هم بگیردعوائد که بدستش آمد، هرگاه‌هیأت مختلط عواید بدستش آمد شرکت عذری داشت وادعای طلب کرد تا ۲۵ درصدش را تودیع می کند بنابراین من تصورمیکنم که رفع اشکال ایشان شده، دراین ماده اگر این را بدو قسمت بکنیم قسمت اول مربوط بخلع ید باشد قسمت دوم بشکل تبصره‌ای برای تودیع ۲۵ درصد اشکالی درکار پیدانخواهد شد

غلامرضا فولادوند — بنده خواستم که عیب ماده‌را عرض کنم و چون ممکنست که نگذارند پیشنهادبنده تصویب شود، پس‌می گیرم

رئیس — پیشنهاد دیگر قرائت می‌شود .

(بشرح زیرقرائت شد)

پیشنهاد می‌نمایم در ماده ۲ بعد از کلمه مدعا به کلمه احتمالی اضافه شود

دکتر کیان

رئیس- آقای‌دکتر کیان

دکتر کیان - پیشنهاد بنده دیگر ارزش اینکه تا اینجا بیایم نداردعرض‌بنده فقط یك توضیح‌عبارتی است‌عبارت‌طوری نوشته شده است مثل اینکه ادعا ومدعی به یك چیز منجز ومسلمی‌است وچون این بطوریکه قسمت اول عبارت‌هم‌میرساندااین مدعابه هم‌یك چیز احتمالی وفرضی است که پیش‌بینی شده بنده استدعا می کنم که این را آقای مخبر قبول بفرمایند

مخبر- قبول می کنم

امینی- هر ادعائی احتمالی‌است

رئیس- رأی گرفته میشود به همین پیشنهاد اصلاحی آقایانی که موافقند قیام فرمایند (اکثر برخاستند) تصویب شد پیشنهادی درماده دوم‌نیست ؟

اسلامی — راجع بآن‌پیشنهادیکه آقای فولادوند دادند بنده پیشنهاد کردم که عبارت رسا بشودقرائت بفرمائید

رئیس- پیشنهادآقای‌اسلامی‌قرائت می‌شود .

(بشرح زیرقرائت شد)

پیشنهاد می کنم در ماده دوم پس از جمله وجودادعائی بردولت متعذرشودجملهٔ برای خلع ید اضافه شود .

اسلامی —

رئیس- آقای اسلامی

اسلامی- اگر چه بنظر بنده این ماده دوم کاملا رساست ولی بطوری که آقای فولادوند فرمودند به عقیدهٔ بنده تا حدی می‌شود القاء شبهه بشود بنده برای اینکه این ماده بجای خودش باشد کلمه بنظرم رسید اگراضافه شودمنظور ایشان وآقایان تأمین‌میشود

دکتر کاسمی- اصلاًغلط میکند ماده را.

اسلامی — ایشان منظورشان این است که اگر دولت خواست خلع‌یدبکند نشد بچه مناسبت بیست وپنج درصدودیعه گذاشته شود بنده این جمله ایکه عرض کردم گذاشته شود اینجا نشان میدهد که اگر خلع یدشد ودیعه گذاشته شود دولت مکلف است‌بانظارت هیئت مختلط‌بلافاصله از شرکت سابق نفت انگلیس و ایران

خلع ید کند وچنانچه شرکت برای‌تحویل فوری بعذر وجود ادعائی بر دولت متعذر شود (کشاورز صدر — غلط است ، غلط است، مضراست، اضافه نکنید برای خلع ید مضر است) برای خلع یددولت‌میتواند تامیزان ۲۵ درصد تودیع کند حالامخالفید آقای مکی ؟

مکی- بله مخالفم

اسلامی- پس گرفتم

رئیس — راجع بماده دوم دیگر پیشنهادی نیست؟ پیشنهاددیگری‌الان‌رسید که قرائت می‌شود

(بشرح زیرقرائت شد)

پیشنهاد می کنم درماده ۲ جمله (و چنانچه شرکت برای تحویل فوری وعذر وجود ادعائی بردولت متعذر شود) حذف گردد وقبل از کلمه دولت « واو » اضافه شود- صفائی

رئیس- گفتم که پیشنهادحذف‌نمی‌شود کرد وتوضیح ندارد

صفائی — حذف نیست اضافه است .

رئیس — بفرمائید توضیحتان را بدهید .

صفائی - نظر آقای فولاد وند بسیار صحیح بود وباحذف دوسه کلمه هم منظور کمیسیون تأمین‌می شودوهم‌محظور عبارتی ازبین میرود برای‌آنکه بیانی که آقای فولادوند کردندبراینکه‌اگر تحویل داده نشود چطورتودیع‌میشوداین‌موضوع بکلی ازبین میرود اصلا این جملهٔ زائد است عبارت‌ماده دوم‌اینطورمیشود «دولت مکلف‌است بانظارت هیئت‌مختلط بلافاصله از شرکت سابق‌نفت انگلیس‌وایران‌خلع یدبکند ودولت می‌تواند تا میزان‌بیست و پنج درصدازعایدات‌جاری‌نفت‌راپس‌ازوضع مخارج بهره برداری برای تأمین مدعی‌به شرکت دربانك ملی‌ایران یابانك‌مرضی‌الطرفین‌دیگرودیعه گذارد» ازطرفی آن سه چهار کلمه زائد است و هیچ لزوم ندارد،با این پیشنهاد منظور نظرآقای فولادوند هم تأمین می‌شودومحظورعبارتی هم ازبین میرود واگر آقایان‌یکدقیقهٔ‌توجه بفرمایند ملاحظه می‌فرمایند اصلا درماده تأثیر ندارند بنده استدعا میکنم ملاحظه بفرمائید هیچ تأثیری ندارد

دکتر کاسمی — اگر شرکت ادعا نکند اصلا بیست و پنج درصد نمی گذارند

صفائی — صحیح نیست ملاحظه بفرمائید دولت مکلف است خلع یدبکند وبرای فرض ادعا بیست وپنج در صد را بگذارد شرکت ادعاکرد بیست‌و پنج در صد هست اگر نکرد که خوب نکرده ملاحظه بفرمائید جمله‌وچنانچه‌شرکت‌برای تحویل تامتعذرشودبرداشته‌شودآن‌محظوری که آقای فولادوند فرمودند بابر داشتن این جمله مرتفع‌می‌شود وبنظور کمیسیون نفت هم کوچکترین خللی واردنمی‌شودو ماده هم‌سرراست میشود

اسلامی — بنده‌اخطار نظامنامه داشتم

مخبر — بنده مخالفم با این پیشنهاد

رئیس - این قبیل پیشنهادات که می‌شود جز بعنوان تجزیه نمیشود کرد و توضیح هم ندارد

کشاورزصدر - آقا این مضر است بنده مخالفم ایشان‌توضیح‌دادند باید جواب داده شود

اسلامی - دراین قبیل پیشنهادات حذف نه موافق ونه‌مخالف هیچکس حق ندارد صحبت بکندفقط بایدتجزیه بشوددر موقع رأی

مخبر — اجازه‌بفرمائید من‌توضیح بدهم

رئیس - بفرمائید

مخبر - خلع ید کردن از شرکت مسلم است برای اینکه دولت مکلف‌است که‌بلافاصله خلع ید بکندا گرادعائی کرد تابیست وپنج‌درصد تودیع می کند اگر نکرد دیگر نمی‌پردازد معهذا بنده‌باپیشنهاد آقای صفائی مخالفتی ندارم‌چنانچه‌نظامنامه اجازه بدهد که‌بتواند درشوردرموادتجزیه اش بکنند بنده موافقم

کشاورز صدر - آقای رئیس بنده مخالفم اجازه بفرمائید توضیح بدهم

رئیس — اصلا این پیشنهاددقت که بکنید باخود ماده تطبیق نمیکند و اگر بخواهیم‌رای‌بگیریم بایدبعنوان‌تجزیه‌رأی بگیریم

کشاورز صدر -این‌اگررانباید برداریم

رئیس - اصلا عبارت راازبین‌میبرد غلط است

صفائی - بنده پس گرفتم

رئیس - رأی گرفته می‌شود بماده دوم آقایانیکه‌موافقند قیام بفرمایند (اکثر برخاستند) تصویب شد ماده سوم قرائت می شود

(بشرح زیرقرائت شد)

ماده۳- دولت مکلف است بانظارت هیئت مختلط بمطالبات ودعاوی حقه‌دولت وهمچنین بدعاوی حقه شرکت رسیدگی نموده نظریات خودرا به‌مجلسین گزارش دهد که پس‌ازتصویب‌مجلسین بموقع اجرا گذاشته شود

رئیس — درماده سوم کسی‌اجازه نخواسته

اسلامی - آقای شوشتری‌مخالفند

نمایندگان — کسی مخالف نیست .

رئیس - پیشنهادات‌خوانده‌می‌شود پیشنهادآقای فولادوند

(بشرح زیرقرائت‌شد)

پیشنهاد می کنم ماده سوم بطریق ذیل اصلاح شود : دولت مکلف است با نظارت هیئت مختلط مطالبات ودعاوی‌حقه دولت رسیدگی نموده نظریات خود رابه مجلسین گزارش دهد که پس‌از تصویب مجلسین بموقع اجرا گذاشته شود

قاسم فولادوند

رئیس — آقای فولادوند

قاسم‌فولادوند - مجلس مجلس ایرانست ما وکیل ملت ومملکت ایرانیم واین عده هم که‌ده نفر یازده نفر تعیین میشوند ومیروندبرای‌تحویل گرفتن‌شرکت نفت وکیل ملت ایران هستند نمی‌توانند برای شرکت ایجاد دعوابکنند بنظربنده اینها بایدبروندعاویکه‌ملت ودولت‌ایران ازشرکت نفت دارد آنها را رسیدگی کنند وگزارش بدهند واگرشرکت نفت دعوائی‌برملت ایران دارد بایدطبق قوانین این مملکت در محاکم برود وآنجا ثابت بکند ومخصوصاً که درماده دوم‌مابرای این قسمت‌هم بیست وپنج درصدتعیین کرده‌ایم چه لزومی دارد که نمایندگان ملت ایران ایجاد دعوا یا حق برای شرکت انگلیس بکنند بنظرمن این هیئت اگر برای ملت ایران‌حقی‌می‌بینند اگردعوائی‌ملت‌ایران‌و کمپانی دارد آنهارا تهیه بکنند وگزارش بدهدآنها اگرحق دارندبروند بمحاکم

رئیس — آقای دکترشایگان

دکترشایگان — عمل‌شرکت‌سابق نفت درایران عمل واحدی نیست که‌بشود گفت آقا این هیئتی که ما تعیین کردیم برود آنجا در باب این عمل واحد نظری بدهد وبرگردد درحقیقت این هیئت‌وظیفه تصفیه دارد (صحیح است) و کسی که میرود این کار را بکند باو می گویند یك حقی که ما داریم بایستی در آنجا اقامه کنی و دنبال کنی واگر آنهاهم دعاوی حقی دارند تو قبول کن در همین وکالت های عادی هم که موکلی بوکیل می‌دهدآدم عادی‌هم اینطورو کالت میدهد می گویدآقا من اینقدرازاوطلبکارم اگر اوهم ادعائی‌داشت اگراسنادی ازمن‌نشان داد توآنراهم قبول کن آدم‌منصف اینطور وکالت می دهد من از این قبیل موکلین داشته‌ام آقا صحبت کردند که ما هیئتی را مأمور کردیم که‌برود دعوا برای‌اینها‌ایجاد کنداین صحبت‌نیست بنده عرض کردم ما می‌خواهیم حرفی‌بزنیم که‌مثل حرف‌سابقی که‌زدیم مثل آن اصلی که بصورت قانون درآوردیم دنیا پسندباشدملاحظه فرمودید چون‌آن حرف حق بود مخالفی دردنیای متمدن پیدا نکرد جزیك عده مغرضی که مأموریت ازطرف شرکت‌داشتندومامور‌یت آنها معین بود کسی‌منکرآن اصل نشد و حالا هم ما هر حرفی می‌زنیم بایداز این قبیل باشد حرفی بزنیم که‌دنیا پسند باشد می گوئیم این‌هیئت‌مختلط بایدبرودبدعاوی حقه ایران رسیدگی بکند وهمچنین اگر آنهاهم دعوای حقی‌داشتند آنهارا بشنود بایستی که‌جواب آنهارا هم بگوید واگر حرف حقی‌بزنند بآنهم تسلیم بشود درهر حال‌بعد ازآنکه‌آن هیئت‌رفت وقبول کرد دعوای آنها را دیمرحله دیگرباقی است مرحله اول آن‌این است که کمیسیون هم بایستی‌آن دعوارا قبول کندمرحله دومش این است که‌خودآقایان هم که‌اینجا حاضر هستند باید قبول کنند اگراین دریکی از این دومرحله‌رد شدبازهم رد شده‌است بنا براین عرض کردم برای‌همین عنوان حق‌گوئی وحق جوئی ملت ایران این ماده بهمین نحوی که هست استدعا دارم مورد رأی واقع شود

قاسم فولادوند — بنده پیشنهاد خودم‌را پس گرفتم

رئیس — پیشنهاد دیگری قرائت می شود

(بشرح زیرقرائت‌شد)

مقام محترم ریاست مجلس‌شورای‌ملی درماده ۳ پیشنهاد می کنم درسطراول کلمه بمطالعات مبدل‌بمطالبات شود — صفوی

عده‌ای ازنمایندگان- اشتباه‌چاپی‌است

رئیس — اشتباه چاپی است اصلاح شده پیشنهاد دیگری در این ماده نیست رأی گرفته می‌شود بماده سوم آقایانی که موافقند قیام فرمایند (اکثر- برخاستند) تصویب شدماده چهارم قرائت‌می‌شود

(بشرح زیرقرائت شد)

ماده٤- چون از تاریخ ۲۹ اسفند ماه ۲۹ که ملی شدن صنعت نفت بتصویب مجلس‌سنا نیزرسیده‌است کلیه درآمد نفت ومحصولات نفتی حق مسلم ملت ایرانست دولت مکلف‌است با نظارت هیئت مختلط بحساب شرکت رسیدگی کند ونیز هیئت مختلط باید ازتاریخ اجرای این قانون‌تا تعیین هیئت عامله در امور بهره برداری دقیقاً نظارت نماید

رئیس — آقای اسلامی‌مخالفید ؟

اسلامی — بلی

رئیس — بفرمائید

اسلامی — خدمت‌آقایان عرض کنم اینجا بعضی آقایان فرمودند که‌ازنظر این که‌ببعضی از دولتهای گذشته اعتمادی نبود این بود که این هیئت مختلط از مجلسین

انتخاب شد و از اعضای دولت کسر شد اتفاقاً بنده در ماده سوم بحث داشتم و پیشنهادی داشتم که متأسفانه متذکر نبودم وگذشت بنده نظرم این بود که جمله « دولت مکلف است با نظارت هیئت مختلط» تبدیل شود به « هیئت مختلط مکلف است باکمك دولت بحساب شرکت برسد »

مکی — این عمل اجرائی است

اسلامی — اینجا در متن ماده ٤ قسمت آخرش درسطر سوم بازمتذکر است که بحساب شرکت رسیدگی بکند دولت با نظارت هیئت اولا بنده نمی‌دانم چگونه می‌خواهند یك موضوع خیلی مهمی ظرف ۳ ماه رسیدگی بکنند (کشاورزصدر — اگر خواستند تمدید میکنند) ملاحظه بفرمائید استخراج یکی ازچیزهائی است که بایستی بوسیلهٔ کارشناسان فنی و کارشناسانی که ازدول بیطرف ازامریکا یاازجای دیگر استخدام میشود بروند تشخیص بدهند که در سالهای گذشته چقدر استخراج شده بنده یکی ازاشخاصی هستم که اینجا ادعامیکنم که آنچه شرکت سابق صورت داده بیلان داده راجع بمیزان استخراج بنده عرض میکنم مدعی هستم غلط بوده ومیزان استخراج بیشتر بوده حالا بچه وسیله شما میخواهید این را تحقیق بکنید وتطبیق کنید بادفاتر شرکت که اینقدر استخراج شده و اثبات کنید که حرفتان هم صحیح است این آقا یك کارشناس‌های خیلی بصیر میخواهد که از دول دیگر استخدام بشوند برای ٤ ماه ٥ ماه ٦ ماه بیایند اینرا رسیدگی کنند یکی هم راجع بتأسیساتی است که درخارج از ایران دارند این را هم تقاضا دارم آقای مکی بیایند یك توضیحاتی بدهند یك موضوع دیگر که ندای وجدانی اینرا سؤال میکند که بنده سؤال میکنم البته ممکنست که در خارج هم بنده توضیح بدهند وآن اینست که ما نفت جنوب را که ملی می کنیم یك شرکتهای باصطلاح بچه بوده آن شرکتهای بچه یا نوزاد درآن شرکتها آن سهمی که ما خواهیم داشت بیست درصد چقدر بود (مکی-مختلف است) ۲۰ درصد یا ده درصد بود، حالا بعدآجزء آن منافعی که مادرآن شرکتها داریم بعداً دیگر نخواهیم داشت، آیا میزان درآمد مایس از انتزاع آن شرکتها از میزانیکه بعداً بدست ما خواهدآمد تقلیل فاحشی در بهره برداری ما حاصل میشود یانمیشود؟ (آزاد- نه خیر آنها حسابهای خارجشان را بحساب نیاورده‌اند) اینست که بنده باتوضیحی هم که درخارج میدهید قانع میشوم بنده این اظهار را ازآن نظر کردم که این رادیوی لندن را آقایان شبها گوش نمیکنند یابعضی ازاین اخبار خارجی را گوش نمیکنند بقدری صحبتهای مختلف میشود (کشاورز- صدر- دروغ است میخواهند اذهان را مشوب کنند) ممکن است برای مشوب اذهان مردم این کشور باشد چنانکه خود بنده هم یك خرده بشك وتردید افتاده‌ام هردفعه یك چیزهای عجیب وغریب میگویند، گفتند چند شب پیش ونوشته بودند وگفته‌اند که اگر این شرکتهای نوزاد از ما منتزع بشود هواید ما خیلی تقلیل خواهد یافت، اینرا بنده تحقیق کردم از بعضی اشخاص گفتند اینطور نیست دروغ است اگر یك چهارم آنچه که بدست ما می‌آید ما استخراج کنیم وبگذارند بفروشیم باز بیش از میزانی که حالا میگیریم عایدات ما خواهد شد برای اینست که خواهش میکنم ما را روشن بکنید بنده حقیر را دراینقسمت روشن بکنید عرضم برای همین قسمت بود.

رئیس — آقای مخبر

مخبر — سؤالی که آقای اسلامی نماینده محترم فرمودند بنده در دوسه جمله خلاصه جواب عرض میکنم، فرض بفرمائید که استخراج معادن نفت ایران درسال بیشتر از ده میلیون تن نشود همان ده میلیون تن مطابق قیمت بین‌المللی درخلیج فارس که قیمت حمل ونقل بمدیترانه ازآن کسر شود باز بیش از عایدات فعلی وشاید دوبرابر عایدات فعلیست که شرکت بحساب ملت ایران میگذارد بنا براین اگر فرض کنیم که میزان استخراج پائین بیاید وبه یك سوم یا یك چهارم تنزل بکند معهذا عایدات ملت ایران دو برابر مقداریست که الان شرکت نفت بحساب ملت ایران میگذارد" (آزاد- نفت را تنی چهار لیره میخرند) چهار لیره وچند شلیك قیمت خلیج فارس است واین قسمتی را که الان عرض می کنم طبق سؤالی که جناب آقای دکتر مصدق از وزیر دارائی وقت کردند وایشان ساکت شدند معلوم شده است که قیمت نفت بحریه انگلیس را بحساب شرکت واردنمیکردند ودرحقیقت بحریه انگلستان نفت مجانی از ایران حمل میکرده است با این ترتیب آقای اسلامی اطمینان داشته باشند که عایدات ملت ایران زیادتر خواهد بود بعلاوه از شرکتهای تابعه که فرمودند درشرکت ها سهام شرکت سابق نفت انگلیس و ایران مختلف است دریك شرکت دوازده درصد است در یك شرکت صدبیست است دریك شرکت صدبیست وپنج است همین طور درشرکتهای مختلفه سهام دارد واز این سهام هم صدی بیست آن متعلق بملت ایرانست واما فرمودند که چرا اینجا دولت را گفته‌اند بانظارت هیئت مختلط وبهیئت مختلط اجازه نداده‌اند این بحث در کمیسیون نفت پیش آمد ، یکی از آقایان حقوق دانها استدلال کرد ، گفت همانطور که دخالت قوه مجریه درقوه مقننه صحیح نیست دخالت قوه مقننه هم درقوه مجریهٔ صحیح نیست ودولت باید خودش رسیدگی کند وکمیسیون مختلط هم نظارت خواهد کرد که اگر انحرافی پیدا کرد انحرافش را تذکر بدهد وانحرافی روی ندهد

رئیس — پیشنهادی هم در این ماده نرسیده آقای اردلان فرمایشی دارید؟

اردلان - بنده عرضی ندارم

رئیس — آقای نبوی فرمایشی دارید ؟

نبوی - عرضی ندارم

رئیس — پیشنهادی نیست کسی هم اجازه صحبت نخواسته ، بنابراین رأی گرفته میشود بماده چهارم آقایانی که موافقند قیام فرمایند (اکثر برخاستند) تصویب شد ماده پنجم قرائت میشود

(بشرح زیر قرائت شد)

ماده ٥ — هیئت مختلط بایدهرچه زودتر اساسنامه شرکت ملی نفت را که در آن هیئت عامله وهیئت نظارتی ازمتخصصین پیش بینی شده باشد تهیه وبرای تصویب بمجلسین پیشنهاد کند

رئیس - آقای اسلامی

اسلامی - بنده مسئولیتم در این مورد بیشتر است برای اینکه بنده یکی از اشخاصی بودم که این طرح را امضاء کردم وهم علاقمندم که این طرح همین امشب بگذرد واین لایحه هم امروز صبح بدست بنده رسیده است بنابر این بنده بایستی که روشن بشوم وهمیشه توضیحاتم اصولی است وینجدقیقه بیشتر نیست اینست که بنده ازماده ٥ هیچ چیز نمی‌فهمم نوشته هیئت مختلط باید هرچه زودتر اساسنامه شرکت ملی نفت را مثل اینکه یك شرکت تشکیل خواهدشد من نمی‌فهم وقتی که نفت ملی شد خوددولت مثل فرض بفرمائید این بیمه علیه ماعلیه یا بانك کشاورزی یاهرچیز دیگر شرکت تشکیل خواهدداد خوب آقایان خیلی بودار میشود یك توضیحی بفرمائید که بنده قانع شوم

رئیس - آقای مخبر

مخبر - بنده برای اطلاع آقای اسلامی عرض می کنم که این شرکت یك ده هزارمش هم متعلق بکسی نیست همه‌اش متعلق بملت ایرانست و سرمایه اش هم متعلق بملت ایرانست ، مثل بانك ملی ، مثل شرکت بیمه ، مثل سایر شرکتها . ولی برای اداره این الان یك سرمایه‌ای لازم دارد ، فرض بفرمائید صدمیلیون تومان سرمایهٔ لازم دارد این صد میلیون را باید دست یك هیئتی داد که آن هیئت عامله است ویك اساسنامه ای هم باید تهیه کرد بنا براین آقایان مطمئن باشند که در کمیسیون این مذاکرات شده ویك سهم از این سهام هم بکسی جز ملت ایران داده نخواهد شد.

رئیس - آقای نبوی موافقید ؟

اسلامی — اصلا بنده مخالفتم را پس گرفتم .

نبوی - نمی شود آقا ذکر کلمه شرکت لازم است برای اینکه اگر این کار را نکنیم لازم می آید که قانون محاسبات عمومی براین حکومت کند و ممکن نیست که با این ترتیب نفت را استخراج کرد وفروخت و کارهائی که لازم است انجام داد مثل شرکتهای دیگری که الان ضمیمهٔ سازمان برنامه است یا مثل بانکملی اما وقتی شرکت شد بصورت تجاری مشغول عمل می‌شود وعمل استخراج وفروش نفت صورت تجاری بخود میگیرد و باید یك هیئت مدیره ومدیر عامل تجاری باشند که بتوانند اینکار را انجام بدهند بنابراین ذکر کلمهٔ شرکت ملی بسیارمفید ولازم بوده است

اسلامی — بنده متوجه بودم می خواستم سوء استفاده نشود

رئیس- حالا پیشنهادات باید قرائت شود ، پیشنهاد آقای آشتیانی زاده قرائت می شود .

(بشرح زیر قرائت شد)

پیشنهاد می کنم بجای ماده پنج پیشنهادی کمیسیون نفت مادهٔ ٥ بترتیب ذیل نوشته وتصویب شود:

مادهٔ ٥ — هیئت مختلط باید حد اکثر درمدت دوماه اساسنامهٔ شرکت ملی نفت را تنظیم و برای تصویب بمجلس پیشنهاد کند.

رئیس- آقای آشتیانی‌زاده

آشتیانی‌زاده - اولا دو موضوع را آقایان اینجا تکرار می کنند ، یکی این کلمهٔ بین‌المللی است ویکی کلمهٔ دنیا پسند می خواهم بدانم ملل کدامها هستند ودنیا کجاست ، دنیا کجاست ؟ امریکاست وانگلیس ، آمریکا و انگلیس یعنی دنیا ملل هم یعنی امریکا و انگلیس ، عقیده بنده این است ، نمی گویم عقیده آقایان عقیده بنده اینست ، ملل یعنی انگلیس و آمریکا ، دنیا هم یعنی انگلیس وامریکا عقیده بنده اینست ، عرض شود که بنده پیشنهاد کردم هیئت مختلطی یعنی هیئتی که از طرف مجلسین انتخاب می شوند بطور نظارت در اداره شرکت ملی نفت ایران در مدت دوماه ، حداقل مدت دوماه اساسنامهٔ شرکت نفت را تنظیم کند و بمجلس بیاورد وچون این آقایان نمایندگانی که از طرف مجلسین برای شرکت در آن هیئت مختلط انتخاب میشوند هیچکدامشان هم دارای صلاحیت فنی نیستند ، صلاحیت فنی برای بهره‌برداری ازنفت را

ندارند پس حتماً در ظرف مدت هرچه کوتاهتر بایستی اشخاص فنی صلاحیتدار بطور تنظیم وتدوین اساسنامه شرکت نفت ملی ایران معین شوند وموضوع نفت هم موضوع بهره‌برداری است چون موضوع نفت فقط عبارت از این نیست که ما رأی بدهیم و ملی شود و به به ، ماشاءالله ، بحمدالله مبارکست، هر کس هم یك کلمه حرف بزند بگوئیم توخائنی، نه، موضوع ملی کردن نفت بیشتر عبارت از بهره‌برداری نفت، حمل نفت وپیدا کردن بازار فروش برای نفت است، توجه کردید والا خوب آن رأی را که دادیم دفعه اولش هم رأی دادیم وخیلی هم خوب رأیی بود ولی حالا اهم مطالب عبارت از قسمتهای فنی اداره این موضوع است که آنهم اولش بهره برداری ودوم حمل ونقل نفت و در مرحله سوم پیدا کردن بازار در دنیاست حالا آن دنیا همان دنیای آقایان است یا دنیای دیگر، نمی‌دانم، اینست که بنده با این نظری که از طرف کمیسیون محترم نفت پیشنهاد شده مخالفم، که دراساسنامه قید بشود که هیئت مختلط از ایرانی و خارجی انتخاب بشوند (مکی- کجا نوشته است خارجی؟ خارجی تویش ندارد) ولی اینها می‌آیند توی میدان، بانك صنعتی را همه آقایان میدانند ملی بود ولی اگر شما از اول تأسیس بانك صنعتی تا آخر بانك صنعتی به بنده گفتند که این اکسیدوزنك یکی فروخته شد؟ از اول تاآخرش بانك صنعتی ایران ملی بود ولی میخواهم ببینم محصول اکسیدوزنك (یکنفر از نمایندگان- اکسیدوفر) ببخشید ، اکسیدوفر بانك صنعتی ایران، خاك سرخ، اکسیدوفر از اول تاآخر فقط بیك کمپانی فروخته شده هر کس آمده بیست شلینك زیادی داده، دولیره زیادی داده باز بهمان فروخته اند، آخر اینها را ما میدانیم این جریانات را ما وارد هستیم ، بقول آقای دکتر شفق ما که نمی‌خواهیم فقط صورت ظاهرش را درست کنیم آقای دکتر شفق در مجلس مؤسسان مرقومودند آقایان بیائید اقلا صورت ظاهر کار را درست کنیم ما اینجا میخواهیم باطنش را درست کنیم اگر باطنش درست نیست باملت ایران نباید خدعه کرد این عقیدهٔ بنده است والا اگر میگوئید این تهدید است، اگر می گوئید من خائنم من رأی سفیدم را اینجا میدهم ومیروم والا این انصاف نیست که هرچه شما آورده‌اید ما قبول کنیم، اینکه نمی‌شود، این نفت که مال من وشما نیست حالا الان جای گلوله گرم است، پرویا کاند شده، تبلیغ برای اینکار نفت شده، دنیا داد میزند ، آنها می گویند ما قبول داریم علاء فحش میدهد بانگلیسها انگلیسها جواب نمی دهند من گیج شده‌ام، والله من گیجم من نمی فهمم چرا اینقدر ما قوی شده ایم ؟ امریکا و انگلیس را داریم در ظرف مدت هرچه کوتاهتر بایستی اشخاص فنی صلاحیتدار بطور تنظیم وتدوین اساسنامه شرکت نفت ملی ایران معین شوند وموضوع نفت هم موضوع بهره‌برداری است چون موضوع نفت فقط عبارت از این نیست که ما رأی بدهیم و ملی شود و به به ، ماشاءالله ، بحمدالله مبارکست، هر کس هم یك کلمه حرف بزند بگوئیم توخائنی، نه، موضوع ملی کردن نفت بیشتر عبارت از بهره‌برداری نفت، حمل نفت وپیدا کردن بازار فروش برای نفت است، توجه کردید والا خوب آن رأی را که دادیم دفعه اولش هم رأی دادیم وخیلی هم خوب رأیی بود ولی حالا اهم مطالب عبارت از قسمتهای فنی اداره این موضوع است که آنهم اولش بهره برداری ودوم حمل ونقل نفت و در مرحله سوم پیدا کردن بازار در دنیاست حالا آن دنیا همان دنیای آقایان است یا دنیای دیگر، نمی‌دانم، اینست که بنده با این نظری که از طرف کمیسیون محترم نفت پیشنهاد شده مخالفم، که دراساسنامه قید بشود که هیئت مختلط از ایرانی و خارجی انتخاب بشوند (مکی- کجا نوشته است خارجی؟ خارجی تویش ندارد) ولی اینها می‌آیند توی میدان، بانك صنعتی را همه آقایان میدانند ملی بود ولی اگر شما از اول تأسیس بانك صنعتی تا آخر بانك صنعتی به بنده گفتند که این اکسیدوزنك یکی فروخته شد؟ از اول تاآخرش بانك صنعتی ایران ملی بود ولی میخواهم ببینم محصول اکسیدوزنك (یکنفر از نمایندگان- اکسیدوفر) ببخشید ، اکسیدوفر بانك صنعتی ایران، خاك سرخ، اکسیدوفر از اول تاآخر فقط بیك کمپانی فروخته شده هر کس آمده بیست شلینك زیادی داده، دولیره زیادی داده باز بهمان فروخته اند، آخر اینها را ما میدانیم این جریانات را ما وارد هستیم ، بقول آقای دکتر شفق ما که نمی‌خواهیم فقط صورت ظاهرش را درست کنیم آقای دکتر شفق در مجلس مؤسسان مرقومودند آقایان بیائید اقلا صورت ظاهر کار را درست کنیم ما اینجا میخواهیم باطنش را درست کنیم اگر باطنش درست نیست باملت ایران نباید خدعه کرد این عقیدهٔ بنده است والا اگر میگوئید این تهدید است، اگر می گوئید من خائنم من رأی سفیدم را اینجا میدهم ومیروم والا این انصاف نیست که هرچه شما آورده‌اید ما قبول کنیم، اینکه نمی‌شود، این نفت که مال من وشما نیست حالا الان جای گلوله گرم است، پرویا کاند شده، تبلیغ برای اینکار نفت شده، دنیا داد میزند ، آنها می گویند ما قبول داریم علاء فحش میدهد بانگلیسها انگلیسها جواب نمی دهند من گیج شده‌ام، والله من گیجم من نمی فهمم چرا اینقدر ما قوی شده ایم ؟ امریکا و انگلیس را داریم من‌مالانیم بزمین ؟ من نمی‌فهمم. در هرصورت دراین ماده بایستی حتما مدت تنظیم اساسنامه منظور بشود که بعدها از نظر بهره برداری وحمل و نقل وفروش نفت باشکال برنخورد، چون اگر وقت بود بنده یك مقدماتی ازتاریخ نفت در شرق میانه ورقابتهائی که بین ترست های نفت دردنیا شده درهمین ایران وموصل وممالك سعودی و کودتا هائی که شده و گلوله هائی که از لوله های تفنك دررفته ومیزانسن‌هائی که کرده‌اند وتئاترهائی که بازی کرده‌ند اینهارا بنده مطرح می کردم ولی وقت نیست ، می گویند امروز اگر کار تمام نشود دنیا آتش می گیرد منهم میروم اینجا می‌نشینم چون مردم توی سر ما می زنند می گویند ای خائن، ای نوکر کمپانی تو نگذاشتی اینکار بنفع ملت ایران تمام بشود ، ما می‌نشینیم اینجا تا صبح من که دار ودسته ندارم ، بنده که دستگاه ندارم، بنده که حزب ندارم ، بنده که روزنامه ندارم که از بنده حمایت بکند حرفهای بنده را بزرك بکند از بنده دفاع بکند ، بنده یك شخصی هستم آدم خرد وضعیف وکوچکی هم قد آقای علاء با این تفاوت که بمب اتمی هم نیستم ، با تمام هیئت حاکمه هم مبارزه می کنم. بنده حالا می‌بینم که ابروبادو مه وخورشید وفلك مه باهمدیگر متحد شده‌اند که اینکار را در اقصر زمان و در کوتاه‌ترین مدت تمام کنند ، من نمی‌فهمم من گیجم ، در هر صورت بنده معتقدم که حداکثر در دوماه بایستی دراینماده برای هیئت مختلط فرجه قائل بشوند که درظرف دوماه اساسنامه شرکت ملی نفت ایران را تنظیم کند و بیاورد اینجا که بعد ما روی موادش بحث کنیم.

رئیس — آقای مخبر

مکی — بنده خیلی متأسفم که آقای آشتیانی زاده بیانی می کنند و تشریف می برند بیرون ولی برای اینکه سوءتفاهمی نشده باشد بنده مجبورم عرض بکنم که ما اینقدرها قوی نیستیم و موقعیت جغرافیا و سیاسی ایران طوریست که اگر بخواهند با فشار بیاورند ، صلح عمومی ، صلح دنیا را بهم می‌زنند ما ازموقعیت بین‌المللی و از موقعیت جغرافیائی و سیاسی خودمان داریم استفاده میکنیم و از حق حاکمیت ملی ایران طبق منشور ملل متفق که میگوید مواد خام هر ملتی متعلق بهمان ملت است ازآن داریم استفاده میکنیم.

بنابراین بیانات جناب آقای آشتیانی زاده یك سفسطه‌ای بیش نیست و بیشتر به تعارف و بکفرانداختن وقت و این چیز هامثل اینکه شبیه است و اما اینکه مدت را دوماه پیشنهاد کرده‌اند خوب یك کار باین مهمی بایستی بشود ، یك هیئت عامله‌ای هم آنجا پیش بینی شده اینها یعنی با متخصصین فنی مشورت کنند اساسنامه را تهیه کنند و اینکه چطور باید اداره بکنند بنویسند.

از این گذشته می گویند بازارفروش باید در دنیا پیدا بکنند ، آقا جان سی و یك میلیون تن حداقل است ، اگر تقلبی در بیلان شرکت نباشد سی ویك میلیون تن استخراج معادن نفتی ایران بوده سی و یك میلیون تن یك مقداری نیست که دنیای امروز بتواند ازآن صرف نظر بکند فابریکاسیون ، کارخانجات دنیا نمیتوانند از این رقم صرفنظر بکنند اگر ما هم وسایل نداشته باشیم تمام دنیا بما کمك می کنند برای اینکه بقوهٔ تولید کارخانجات دنیا لطمه‌ای نخورد اظهاراین نگرانی‌ها فقط برای مشوب کردن ذهن آقایان است و خواستم روشن بشوند.

رئیس — باید رأی بگیریم (دکتر طباء- پیشنهاد دهنده که نیست) بهرحال باید رأی گرفته بشود ایشان آمد حرفش را هم زد باید رأی گرفته شود (آقای آشتیانی زاده- واردمجلس شدند) خودشان هم آمدند رأی گرفته میشود به پیشنهاد آقای آشتیانی زاده آقایانی که موافقند قیام کنند (عده کمی برخاستند) تصویب نشد.

پیشنهاد آقای محمدعلی مسعودی قرائت می‌شود.

(بشرح زیر قرائت شد)

پیشنهاد می کنم در ماده پنجم نوشته شود شرکت ملی نفت ایران که کلیه سرمایه آن متعلق به دولت و ملت ایران است .

رئیس - آقای محمدعلی مسعودی

مسعودی - عرض کنم که علت این پیشنهاد بنده این بود که هرروز ماخبرهای مختلفی در روزنامه‌ها میخوانیم البته این خبرها را ما می‌دانیم که منابعش کجاست و چیست ولی لازم است که این خبرها منتشر بشود در جراید و همه اذهان متوجه بشود که چه افکاری الان در دنیا وجود دارد و چه نیاتی هست و چه نقشه هائی کشیده شده است بنده بیزه خبرهائی که در روزنامه‌ها چندروز پیش خواندم دیدم که نظریاتی محافل انگلیسی دارند برای تشکیل شرکت مختلط ایران وانگلیس عرض کنم که در اینجا نوشته شده اساسنامه شرکت ملی نفت بنده پیشنهاد کردم که نوشته بشود اساسنامه شرکت ملی نفت ایران که کلیه سهام آن متعلق بملت ایران است آن دولتش را هم حذف می کنیم دولت و ملت اولا فرقی ندارند وعلت اینکه بنده نوشتم دولت و ملت برای اینست که یك مقدار سهامش مال دولت است و یك مقدار دیگرش را مردم میخرند اما اینجا بنویسیم ملت ایران (دکتر بقائی- بنویسید دولت ایران) بلی مقصود بنده اینست که مالی ایران باشد حالا خواه دولت باشد خواه ملت فرق نمیکند نظر بنده تامین بشود دولتش را قبول میکنم بنویسید دولت ایران که مال ایرانی باشد خواه دولت باشد خواه ملت دولت ایران را قبول میکنم

مکی - اجازه بفرمائید یك توضیحی عرض کنم پس میگیرید.

رئیس - بفرمائید .

مخبر - اگر نیم درصد سهامش هم متعلق بدیگران باشد این برخلاف اصل ملی شدن است اگر کس دیگر سهم داشته باشد ملی نشده .

رئیس- آقای ملك مدنی .

ملك‌مدنی - آقای مسعودی از نقطه نظر علاقمندی و احساساتی که دارند این بیانات را کردند و الا قوانین کشوری ما اجازه نمیدهد که شرکت دیگری در شرکتهای ملی و دولتی ما مداخلاتی داشته باشد قوانین را اگر مطالعه بفرمائید این نظر از جنبه مالی تامین است ولی اینجا بخصوص بطوریکه توضیح داده شد اساس نامه شرکت ملی نفت ایران مربوط بدولت و ملت ایرانست اینهم که گفته شد دولت صحیح است برای خاطر اینکه ما این را ملی کردیم صنعت ملی نفت یعنی دراختیار دولت که در واقع سرمایه و سهامش مال دولت است و افراد حق مداخله ندارند این توضیح را بنده عرض کردم که رفع شبهه از جنابعالی بشود و این ماده بسیار خوب تهیه شده و دقت هم شده است

مسعودی- بااین توضیحی که داده شد بنده نظرم تامین شده است و پس می گیرم (احسنت)

رئیس - در ماده ٥ دیگر پیشنهادی نیست آقایانیکه موافقند قیام کنند (اکثر برخاستند) تصویب شد ماده ششم مطرح است وقرائت میشود

(بشرح زیر قرائت شد)

ماده ٦- برای تبدیل تدریجی متخصصین خارجی بمتخصصین ایرانی هیئت مختلط مکلف است آئین نامه فرستادن عده‌ای محصل بطریق مسابقه درهرسال برای فرا گرفتن رشته‌های مختلف معلومات وتجربیات مربوط بصنایع نفت بکشورهای خارج را تدوین وپس از تصویب هیئت وزیران بوسیلهٔ وزارت فرهنگ بموقع اجرا گذارد -مخارج تحصیل این محصلین ازعوائد نفت پرداخته خواهد شد

رئیس - درماده ششم کسی اجازه نخواسته فقط یك پیشنهاد رسیده از آقای محمدعلی مسعودی که قرائت می‌شود

(بشرح زیر قرائت شد)

پیشنهاد می کنم مادهٔ ششم بطریق زیر اصلاح شود ، برای تبدیل تدریجی متخصصین خارجی بمتخصصین ایرانی هیئت

مختلط مکلف است با نظر وزارت فرهنگ هر سال دانشجو بفرستد تا حصل که دانشکده تهیه می‌شود متوسطه داشته باشند تا کشور از محل عواید نفت برای تحصیل در دانشگاه‌های اختراع و اکتشاف و تصفیه و سایر قسمتهای مربوط صنایع نفت بکشورهای خارج اعزام نماید.

رئیس — آقای مسعودی

محمد علی مسعودی — عرض کنم که بنظر بنده یکی از موارد بسیار مهم این گزارش ماده ۳ است ما اگر می‌خواهیم تمام کارهای کلیه مملکت را بدست اهل ایران اداره بشود با یستی کوشش بکنیم در وهله اول افراد ایرانی بهترین نمونه‌ای که داریم از این عمل، عملی است که در دورهٔ گذشته شده و یکی از بهترین کارمندان اعزامی محصل باروپا بوده جناب آقای دکتر کلایگان که استاد فرهنگ بوده‌اند در دانشکده حقوقی بوده‌اند و از مفاخر حقوقی ایران هستند و محصلین اعزامی هستند. آقای دکتر کلایگان همینطور جناب آقای دکتر کیان و یک عده دیگر از جوانهای بسیار خوب ما که حقیقة بخوبی هم تحصیل کرده‌اند آقای دکتر طبا آقای دکتر هدایتی آقای دکتر مظفری در این مجلس زیاد تذکر داده نمی‌شود که یکی یکی بگویم بنظر بنده یکی از مواد بسیار خوب اینست که اگر حقیقة بخواهیم منابع ما بدست خودمان اداره بشود با یستی از افراد این مملکت از جوانها استفاده بکنیم و اینها را برای تحصیلات بکشورهای اروپا و کشورهای امریکا بفرستیم بسویس و ممالک دیگر اعزام بکنیم که بتوانیم در ظرف ۲ سال سه سال متخصصین داشته باشیم و شروع بکنیم (حبیب بنائی — کم است آقا) البته حداش ممکن است کم باشد قبول بکنید هزار نفر در هر حال بنظر بنده باید تعدادش تعیین بشود و با کنکوری هم باشد که اصول بازی بازی شروع نشود که در این شرکت نفت ایرانی هم هر کس عضو بود قوم و خویشهایش را بیاورد آنجا و باید اصول مسابقه برقرار بشود و حداقل تحصیلات هم شش متوسطه باشد که حداقل وقتی میروند و برمیگردند زبان مادری و اخلاق و رفتار ایرانی یادشان نرفته باشد چون اگر کمتر بگذارید مسلماً از آن افرادی خواهند شد که ببرد مملکت ما نمی‌خورند افرادی که در سن کمتر رفته‌اند فرنگ و برگشته‌اند اصلا زبان مادریشان را نمی‌دانستند که بتوانند آن رشته‌ای را که تحصیل کرده‌اند روش عمل بکنند. بنابراین بنده تقاضا می‌کنم این قسمت را روشن بکنند تعداد محصلین را هم معین بکنند (کشاورز صدر — مهندس حسیبی رابنکتبه) البته بنده که نمیتوانم همه را اسم ببرم بنده چون جلو چشم آقای دکتر شایگان استادم بودند در مدرسه آمدم ذکر کردم.

رئیس — با آقای دکتر شایگان.

دکتر شایگان — این حقالبحث که اینجا اظهار فرمودند همه کاملا مطیع است دو اصلاح فرمودند که در آن که اصلاح یکی پیش بینی شده و توجه نفرمودند آن موضوع مسابقه بود که در این ماده مسابقه گنجانیده شده (صحیح است) پس این نظر جنابعالی تأمین شده است و آمادر باب عدد نظر بایستی ما اطلاع کامل نداریم از مقدار احتیاجات خودمان را بنابمیت. وقت این هیئت را باز گذاشتیم که مقدار لازم که اصلاح دانستند و با توجه آقایان را جلب می‌کنم که باید این آئین نامه و این تغییرها نوشته بشود و بنظر آقایان برسد و در آتوقت است که عدد تعیین می‌شود و بنابراین اگر عدد معین نشود اولی است و حتی آن شرطی که فرمودند آن شرط ششم متوسطه را هم که گذاشته‌اند آن شرط هم لازم نیست بدلیل آنکه توجه آقای مسعودی بیشتر باین بود که جوانهائی که فرستاده می‌شوند برای کارهای مهمی اینها بایستی که زبانهای مادری را بدانند و بروند تحصیل کنند ولی فکر این را نکردند که ممکنست عده‌ای الان در شرکت نفت مشغول کار باشند که جوان نباشند، چهل ساله ۵۰ ساله باشند ولی اینها را تشخیص می‌دهد هیئت عامله که این آقا اگر یکسال برود در فلان کارخانه در خارج تحصیل بکند این بعد از یکسال بدرد می‌خورد همه این اشخاصی که میروند خارج برای این نمیروند که مهندس برگردند صد قسم کار مختلف است شاید فرض کنید برای همان سوهانکاری هم بهتر است که یک کسی برود دو سال در خارج بماند (صحیح است) بنابراین این سمه اختیار بهتر است که برای آنها محفوظ باشد.

مسعودی — چون آقای دکتر شایگان توضیح فرمودند بنده پس می‌گیرم.

رئیس — یک پیشنهاد دیگر از آقای صفائی است که قرائت می‌شود.

(بشرح زیر قرائت شد)

پیشنهاد می‌کنم تبصرهٔ زیر بماده ۶ قبل از کلمه تدوین جمله «با جلب نظر شورایعالی فرهنگ» اضافه گردد.

رئیس — آقای صفائی.

صفائی — آقا این هیئت مختلط در تمام فنون که تخصص ندارد (یکنفر از نمایندگان — آئین نامه تنظیم میکند) آئین نامه را خودش نمی‌تواند در تمام فنون تدوین کند در هر قسمت یکعده متخصص هست. آئین نامه اعزام محصل باروپا را باید شورایعالی فرهنگ تدوین کند بالاقل این هیئت مختلط با جلب نظر شورایعالی فرهنگ تدوین بکند و چیز مهمی نیست قضیه خیلی کوچک است بنده پیشنهاد کردم که قبل از کلمه تدوین جمله با جلب نظر شورای عالی فرهنگ آئین نامه اعزام محصل بفرنگ را تنظیم بکنند این خیلی مهم نیست واشکالی هم ندارد ولی موجب این می‌شود که خصوصیاتی که لازم است برای اعزام محصل بفرنگ و مسلماً شورای عالی فرهنگ بهتر می‌تواند تشخیص بدهد در آئین نامه در نظر می‌گیرند این کاری هم که ندارد فقط با جلب نظر شورای عالی فرهنگ است.

رئیس — آقای ملک مدنی.

ملک مدنی — نظر آقای صفائی تصور می‌کنم که اینجا تأمین شده است اگر بماده توجه بفرمائید کاملا منظور جنابعالی تأمین است اینجا نوشته شده است که بوسیله وزارت فرهنگ بموقع اجرا گذارد ووزارت فرهنگ را مشارکت داده در این ماده (صحیح است) وقاعده و اصل هم همین است بنظر بنده نظرتان تأمین شده واحتیاجی ندارد زیرا وقتی نوشته بوسیله وزارت فرهنگ طبعاً وزارت فرهنگ اگر لازم دید نظر شورایعالی فرهنگ را جلب می‌کند و گمان می‌کنم ضرورت نداشته باشد سابقاً هم همینطور بوده ماهم دفعهٔ اول نیست که محصل باروپا فرستادیم خوشبختانه عده ای درمجلس شورایملی حاضرند این آقای دکتر مظفری وهمینطور سایر آقایان ازهمان محصلینی بودند که خوشبختانه بنده افتخار داشتم که درمجلس بودم ورأی دادم واین آقایان رفتند و حالا در مجلس از بهترین نمایندگان مجلس هستند بنابراین نظر جنابعالی تأمین است.

صفائی — بنده پس می‌گیرم.

رئیس — یک پیشنهاد دیگر هست که جایش اینجا نیست مال آقای موقر است قرائت می‌شود.

(بشرح زیر قرائت شد)

پیشنهاد می‌کنم تبصرهٔ زیر بمادهٔ ۶ اضافه شود — دولت مکلف است برای تربیت متخصصین فنی و هنرستان صنعتی بهره‌برداری نفت دانشکده فنی در خوزستان تأسیس کند.

رئیس — آقای موقر

موقر — بنده این پیشنهاد را کردم چون بهره‌برداری نفت جنبه های مختلف دارد متخصصین فنی لازم دارد، فیزیسین میخواهد، الکتریسین می‌خواهد. مکانیک می‌خواهد، زمین شناس میخواهد وممدن شناس میخواهد و فرستادن شاگرد بخارج برای تهیه اینهمه متخصصین مخارج زیادی لازم دارد و عده زیادی لازم دارد. الان در آبادان یک مدرسهٔ کوچکی هست برای تهیه کارمندهای جزء و ممکن است که همان مدرسه را توسعه بدهند و بشکل دانشکده در بیاورند، دانشکده فنی درست کنند و بنده پیشنهاد کردم برای تربیت جوانانی که آنجا آماده برای خدمت هستند یک همچو دانشکده‌ای تأسیس بکنند

رئیس — آقای مکی

مخبر — برای هنرستانش الان هم گویا در خوزستان یک هنرستانهائی باشد ولی دانشکده غیر ممکن است برای اینکه این لااقل دوازده دانشکده مختلف میخواهد درقسمت ژئولوژی میخواهد در قسمت معدن می‌خواهد، در قسمت فیزیک می‌خواهد. در قسمت شیمی میخواهد وآنوقت خوزستان هم در سال آن اندازه محصل دیپلمه تربیت نمی کند که بتواند این دانشکده را اداره بکند (فرهودی — از سایر ولایات می آیند) ممکن است پیشنهاد کرد که شعبه‌ای در دانشکده فنی بنام شعبهٔ نفت یا شعبهٔ فیزیک و اینها تأسیس بشود بنابر این این پیشنهاد ایشان غیر عملی است.

رئیس — آقای اسلامی

اسلامی — بنده مخالفتم از اینجهت است که می خواهم عرض کنم آقایان نمایندگان محترم اینقدر اظهار خوشبینی نسبت بمحصلین اعزامی نفرمایند البته این آقایان نمایندگان محترم که اینجا هستند استادبنده هستند ولی برای اینکه روشن بشود اکثر اشخاصی که در خارج تحصیل می کنند از چه قماشند یک سؤالی بنده کردم که بفرمایند که دولت صورت اسامی اشخاصی که بعنوان تحصیل در خارج از ایران هستند بیاورد، اینجا بخواند تا معلوم بشود که اکثر این اشخاص آنجا تحصیل نمیکنند یک کارهای دیگری می کنند این است که آقایان اینقدر شتاب نکنند اما راجع به پیشنهاد آقای موقر، منظور از این طرح و قانون این بود که زودتر اینکه در سر منزل مقصود برسد ما بگوئیم آنجا مدرسه بسازند بنده می توانم پیشنهاد بکنم در بابل یک دانشگاهی درست بکنند که پس فردا که میخواهیم نفت را استخراج بکنیم چطور بشود اینها تمام درست خواهند شد، حقوق کارگران تأمین خواهد شد، تمام اینها خواهد شد اما تا آنجائی که بنده اطلاع دارم تا آنمقدار که مهندس و کمک مهندس بتوان تربیت کرد در جنوب هست، اما آنهائی که میروند در خارج آن چیزها در آنجا نیست ومقدورهم نیست که استادهایی از خارج بیاورند واستخدام بکنند و آن نظری را که آقا دارید تأمین بکنند حالا آقا موافقت بفرمائید انشاءالله این کار تصویب بشود بعد هم یک دانشگاه خیلی عظیمی برای این کار برقرار خواهد شد.

رئیس — رأی گرفته می‌شود به پیشنهاد آقای موقر آقایانی که موافقند قیام بفرمایند (عده کمی برخاستند) تصویب نشد دیگر پیشنهادی در این ماده ۶ نیست آقایانی که با ماده ششم موافقند قیام کنند

(اکثر برخاستند) تصویب شد ماده هفتم قرائت می‌شود.

(بشرح زیر قرائت شد)

ماده ۷ — کلیه خریداران محصولات معادن انتزاعی از شرکت سابق نفت انگلیس و ایران هر مقدار نفتی را که از اول سال مسیحی ۱۹۴۸ تا تاریخ ۲۹ اسفند ماه ۱۳۲۹ (۲۰ مارس ۱۹۵۱) از آن شرکت سالیانه خریداری کرده‌اند می‌توانند از این ببند هم بشرح عادله بین المللی همان مقدار را سالیانه خریداری نمایند و برای مازاد آن مقادیر در صورت تساوی شرایط در خرید حق تقدم خواهند داشت.

رئیس — آقای اسلامی

اسلامی — بنده مخالفتم با ماده ۷ از این نظر است که در اینجا میگوید که شرکت می‌تواند بآن مشتریانی که از سال ۱۹۴۸ تا ۱۹۵۱ مشتری بوده‌اند آنها می‌توانند الی الابد بتوانند با ما معامله بکنند البته قیمت ماده ۱ این صحیح است. بنده یک پیشنهادی کردم این را قبول دارم منتهی یک جمله را پیشنهاد کردم که اضافه بشود پس از تصویب هیئت عامله آن شرکتی که تعیین خواهد شد و تشکیل خواهد شد قطعاً یک هیئت مدیره دائمی خواهد داشت ما یکدفعه دیگر که با تصویب آنها میتوانند خارجی ها بقیمت عادله نفت بخرند ولی بشرط اینکه این هیئت عامله تصویب بکند این را منتها از اینجهت عرض می کنم که یک وقتی ممکنست از نظر سیاسی یا از نظر دیگری کم ممکنست پیش بیاید ما با آنکه با آن خریدار از ۱۹۴۸ تا ۱۹۵۱ معامله می کنیم ولو بقیمت عادلهٔ روز باشد میتوانیم معامله کنیم اینست که می گذاریم باختیار و تصویب هیئت عامله چرا برای اینکه اگر خارجی ها آمدند باین ماده استناد کردند ما نظر هیئت عامله را اینجا قائل شده باشیم و بگوئیم یک خواهش داریم و آن اینست که این موضوع روشن بشود بعداً البته گرانتر هم بدهی که انشاءالله می آید پس این چیزهائی که از سال ۱۹۴۸ تا ۱۹۵۱ وارده اند از شرکت تحقیق کنید که کی ها بوده اند که ما امروز که بنام ملت ایران داریم معامله می کنیم بشناسیم که طرف معاملهٔ ما کی ها هستند اینست که بنده تقاضا می کنم از آقایان که این موضوع را در نظر داشته باشند و بعداً در کمیسیون این موضوع را از نظر سابق نفت بخواهند چه اشخاصی سابقاً مشتری بوده‌اند و بعداً ما با آنها طرف شویم و با آنها ولی غیر از بحرانی انگلستان در مورد معامله خواهیم بود.

رئیس — آقای مخبر

مکی — تصور می‌کنم آقای اسلامی آمار گمرکی که اگر داشته باشید مال دولت علیاحضرت ملاحظه نفرموده‌اند در آمار گمرکی ایران صادرات نفت ایران را بنام کشورها ذکر کرده و منتهی با اختلافاتی البته بطوری که بنده شنیده‌ام نوشته است که مقدار ششصد هزار تن به ترکیه صادر شده است ولی شنیده ام که ترکیه در واردات خودشان یک میلیون و دویست هزار تن نوشته‌اند دولتهائی که از ایران نفت خریده‌اند صورتش بطور کلی در آمار گمرکی ایران قید شده ولی مقدارش قطعاً با آمار گمرکی خود آن کشور باید دو مرتبه تطبیق بشود که این از وظایف هیئت مختلط است و اما اینکه فرمودند که اگر یک دورهٔ مضطرب شد که ما یک کشوری نشناسیم این قانونی که آقایان این جا می گذرانند یک قانون آسمانی و ملت که تغییر پذیر نباشد چون سیلز قوانین آسمانی قوانین بشری تأمل تغییر پذیر است پس این طبق مقتضیات اوضاع و امکان اگر یک کشوری را لازم شد که شما با او نفت نفروشید دوری که اقتضا کرد شما با یک عده کمی معامله نکنید ولی این که بچه برای قیمت از شما بخرند کلاهی می گذارید که از این تاریخ این قانون نقض و بطلان کشور دیگر هم وضعیت کلا برای این لایحه است (اکثاری دست خاطر نمی‌شود شد) دست ملی را می‌شود البته سب ولی ما نمی توانیم چنین چیزی را از حالا پیش بینی بکنیم.

رئیس — آقای اردلان موافقید بفرمائید.

اردلان — بنده خیلی متأسفم که آقایان خسته اند ولی یک مطلبی است که بنده خیلی لازم دیدم که این جا عرض بکنم از جناب آقای امینی معذرت می خواهم و خیلی مختصر عرض می کنم این از لحاظ اقتصادی است این جا گفته شده است که ما بعد از سابق همان میزان نفت را می فروشیم ولیکن بنده یک مطلبی خواستم عرض بکنم که در کمیسیون مختلط بخواهد توجه بهودی و منافع اقتصادی ما بکند باید همان (ارزی که شرکت سابق از همان دولتها دریافت می کرد قیمت همان ارز میان ارز باشد نه لیره، مثلا تمام احتیاجات مملکت سویس را از همین نفت تأمین می کرده‌اند و در مقابلش چه می گرفتند فرانک سویس می گرفتند و فرانک سویس دودنیا امروز زیاد قابل توجه است و زیادی بیشتر از دلار می‌شود مثلا ارزش سویس یک تومان ایران است آن این کشورهای سویس و آلمان و اسپانیا و ارزش خیلی است که بعضی قرار دهیم فعلا قانون گذرانیدیم که کلیه احتیاجات مخصوص شرکت نفت بمصرف عمران و آبادی کشور برسد با این لایحه ملی توانیم خواهیم عوارضمان را تنظیم بکنیم ولی اگر کلیه آن وقت ملی ارزی پیدا خواهیم کرد از جنس فرانک سویس و از جنس کورن سوئد و ارزهای مختلف این را فقط بنده خواستم یک کمیسیون مختلط تذکر بدهم که فروش این ها باید با ارزی باشد که آن کشور مشتری و خریدار نفت دارد نه با لیره (احسنت) و این مورد احتیاج ماست و در آتیه خواهیم دید که اگر توجه باین نکته نکنند در وضع اقتصادی ما خیلی مؤثر است.

رئیس — آقای مخبر

مخبر — این توضیحی که آقای اردلان دادند بنده هم راست است که ما بهر یک کشوری که نفت بفروشیم پولش را باید از همان کشور تهیه کرد یا از ارزی که مقابل آن بدهیم کشور خواهیم گرفت یا از ارزی که مقابل آن بدهیم از کشور خواهیم گرفت (کشاورز صدر — جمع است) بنابراین آئین نامه (کشاورز صدر — جمع است) بنابراین آئین نامه ۷ است و یک تبصره دارد و کمیسیون هم اجازه تغییر و تبدیل این ماده را داشته است.

رئیس — آقای ملک مدنی

ملک مدنی — بنده بر این ماده ۷ موافقم و کمیسیون هم بنده موافقت کرده‌ام دو تا عادت در این لایحه است یعنی ماده ۷ است و یک تبصره است و کمیسیون هم اجازه تغییر و تبدیل داده است.

رئیس — آقای اندیشی این ذیل ماده ۷ را قرائت کردند.

اندیشی — ماده ۷ لازم است برخلاف این پیشنهاد جنابعالی برای اینکه جمله ای جناب آقای دکتر شایگان در بیان خودشان امروز قبل از ظهر فرمودند که بسیار جمله صحیحی بود و بنده هم با نظر آقایان موافقم که اما در عین اینکه میخواهیم صنعت نفتمان را ملی بکنیم در آمد نفت چند درصد از اختیاص دارند باید بکنند ایران هم مطرح بشود و بنده کی اگر این جمله را بگذارید بود که اینطور فرمودند که ایران هم در آمد نفت داشته باشد مطابق قوانین حقوقی دنیا بود کی بکنیم و آنها را از نقطه نظر دعاوی که دارند قبول داریم بنده می خواستم عرض کنم که این ماده صحیح است ولی بنده یک نظری دارم و می خواستم نظر را عرض کنم که اگر آقای دکتر مصدق با سایر آقایان هم موافق هستند این نظر تأمین بشود و اگر هم آقایان موافق نیستند بنده صرف نظر می کنم و با نظر آقایان موافقت می کنم و آن این است که ما حتی باید برای هر چند از آن قانون مشتری نفت

فرمودند قائل بشویم ولی هیچ حدی قائل نشده‌ایم (مغبر — همانقدر است که می‌خواهند) بنده از حیث مدت عرض کردم تا چند مدت این امتیاز تقدم برای آنها باشد برای این امتیاز تقدم اگر مصلحت هست یک مدتی معین بکنیم و الا بطور غیر محدود و برای همیشه که نمی شود که ما یک امتیاز تقدم داشته باشیم قائل بشویم این یک نظری بود که عرض کردم حالا اگر آقای مخبر توضیحی بدهند که بنده قانع بشوم خیلی خوب است.

رئیس — آقای مخبر

مخبر — عرض کردم متأسفانه بجناب آقای ملک مدنی توجه نفرمودند بنده عرض کردم این قوانین آسمانی که بعقیده شما قانون لایتغیر است کلیه قوانین متغیر است و هر روزی که ایجاب کرد ما این حق را داشت بکنیم هر روز قانون می کنیم بنده بنابراین نظر آقای جنابعالی هم تصور نمی کنم موردی نداشته باشد فلا این قانون اینطوری گذشته بطوری که همکار محترم جناب آقای دکتر بقائی گفتند این تنها قانونی نیست که برای صنعت نفت می گذرد. شاید قوانین دیگری هم بعرض بیاید برای نفت مجلسین ادوار آینده ایران و دائما این قوانین را بررسی بکنند و روز بروز نواقص اگر داشته باشد این نواقص را مرتفع بکنند.

رئیس — پیشنهاد کفایت مذاکرات در این ماده رسیده است (جمعی از نمایندگان — مخالفی نیست) اگر اکثر مخالفی نباشد باید این پیشنهاد عمل قرار داده شود. آقای حائری زاده می‌خواهند.

(بشرح زیر قرائت شد)

بجای ماده پیشنهادی کمیسیون نفت ماده زیر را پیشنهاد می‌نمایند.

ماده ۷ — کلیه خریداران محصولات معادن انتزاعی از شرکت سابق نفت انگلیس و ایران هر مقدار نفتی را که تا تاریخ ۲۹ اسفند ۱۳۲۹ مطابق ۲۰ مارس ۱۹۵۱ از آن شرکت سالیانه خریداری کرده‌اند می‌توانند از این ببعد بشرح عادله بین المللی همانقدر را سالیانه خریداری نمایند و برای مازاد آن مقادیر در صورت تساوی شرایط در خرید حق تقدم خواهند داشت.

رئیس — آقای صفائی همان ماده است.

صفائی — این اشکال فوق العاده دارد.

مخبر — اجازه بفرمائید این جا یک اشکالی دارم و این پیشنهاد بنده برای این

بود که یك قسمتش رامتوجه نشدم و اگر آقای مخبر توضیح بدهند بنده‌پس‌میگیرم دراینجا نوشته شده‌است ومبداءوانتها ذکر شده وبرای خریداران حق‌تقدم قائل شده مبداًش‌خریداران‌ازاول‌سال مسیحی ۱۹۴۸ است منتهایش ۲۹ اسفند ۲۹ است، بنده‌از اینکه مبداء ۱۹۴۸ تعیین‌شده‌و۴۶ تعیین نشده‌و۴۵ تعیین‌نشده نفهمیدم وخواستم‌این مطلب توضیح داده بشودو بنده‌پس‌میگیرم

رئیس- آقای مکی

مخبر - این‌را برای مدت محدودی تعیین کرده‌اند‌درحدوددوسال ونیم سه سال زیرا که اگرغیرمحدودش بکنندممکن‌است که در ۱۹۱۵- ۱۹۱۶-۱۷-۱۸-۱۹-۲۰-۱۹۲۱ مشتریهائی ازشرکت‌نفت‌ایران نفت خریداری کرده‌باشندو آنوقت‌ماایننقدر محصول نفتی نداشته باشیم که‌تمام کسانی- که ازاول تأسیس شرکت‌سهامی‌نفت‌جنوب تا امروز رابخواهیم نفت بدهیم‌این ممکن است مقدور نباشد برای‌ما و بهمین جهت ایندت را تعیین کردیم .

صفائی -بنده‌پس گرفتم آقا .

رئیس - پیشنهادآقای‌آشتیانی‌زاده قرائت می‌شود .

(بشرح زیرقرائت شد)

پیشنهاد می کنم ماده ۷ پیشنهادی کمیسیون‌نفت بترتیب ذیل‌اصلاح شود.:

دولت مکلف است با نظارت هیئت مختلط ایران مزایده برای فروش محصولات نفت جنوب رادرمدتی که‌زیادتر ازیکماه ازتاریخ تصویب‌این قانون نباشد با مشورت کارشناسان فنی‌منتشر کند و از تمام کمپانی‌ها و خریداران نفت در دنیا پیشنهاد بپذیرد . البته در صورت تساوی شرایط وقبول حداکثرقیمت پیشنهادی‌حق تقدم باخریداران سابق کمپانی نفت‌جنوب خواهد بود .

رئیس - آقای‌آشتیانی‌زاده .

آشتیانی زاده - عرض می شود همانطوری که‌عرض کردم بنده‌هنوزنفهمیدم درست نفهمیدم (خنده نمایندگان) اگر خوب شدنفهمیدم ؛اگربدهد بازهم‌نفهمیدم ولی‌اگرانشاءالله‌امشب مجلس شورای ملی رأیی که‌دادبنفع ملت ایران‌تمام‌شد، بشرطی که این‌بنفع‌ماباشدبایدیك‌یادی‌هم ازآقای رحیمیان اول کسی که درمجلس شورایملی راجع بملی‌شدن نفت صحبت کرد بشود ، انصاف باید داشت (صحیح‌است)وهمینطور هم ازآقای‌عباس اسکندری‌وآقای‌مهندس رضوی(یکنفر از نمایندگان -آقای امیر- تیمور هم خیلی زحمت کشیدند)اگرخوب شد، اگراین قبول‌شد باید تشکرکرد ازاینها ولی ملی‌شدن‌نفت را اول رحیمیان گفت بیادهست عرض‌می‌شود که مقصوداز ملی شدن نفت اصل‌ناسیونالیزاسیون است (دکتر بقائی- آقای مهندس‌رضوی را هم فراموش نکنید) احسنت ، مهندس رضوی بیچاره عرض کردم مقصوداصلی ازملی‌شدن نفت عبارت‌ازاینست که‌محصول نفتی‌که‌در انحصار یك کمپانی یایك‌تروست‌نفت است، ازاو گرفته‌بشود ،این انحصارشکسته بشود واین‌محصول با بهترین قیمتها و حد اکثر استفاده برای ملت ایران‌دررمارشهٔ‌دنیا ، در بازار دنیا فروخته‌بشود - عقیده‌بنده‌اینست‌و جز این هم چیزدیگری‌نیست . البته اگر ما قادر باشیم که برای فروش‌محصول‌نفت جنوب‌ایران‌اعلان‌مزایده‌بدهیم‌وتمام‌خریداران نفت وممالك دنیا و مملکتها و تروستهای نفت رابخرید نفت دعوت‌بکنیم بعقیدهٔ بنده ممکنست منافع ملی‌ماتأمین بشودو الا این بازهمان‌انحصار است هیچ‌فرقی‌ندارد یعنی این همان بت عیار است‌منتهی این‌بت‌عیار یکروز اینطور جلوه می کند، یك‌روزجور دیگر جلوه‌می کند، این‌بت عیار همان بت عیار است وبعقیدهٔ بنده‌اگرمجلس شورای ملی، هرچند این‌را بنده توی‌پارانتزعرض می کنم، بنده کوچکتر ازآن‌هستم که‌بخواهم عقیدهٔ خودم‌رابآقایان تحمیل‌بکنم من خود ناتوان و ضعیف هستم‌وازنقطه‌نظرمعلومات و از نظر اطلاعات و از نظر تحقیقات بیای آقایان دیگر نمیرسم (صحیح‌است) من این را اذعان دارم و فرصت نشد که یك بحث مفصلی راجع بتاریخ‌نفت اینجا بکنم چون عجله داشتند و مردم هم اینجا بودند یك‌صد وپنجاه شصت کاغذ هم‌آمد برای من رسید که آهای ، اگرحرف‌بزنی با تیر میزنیم ، بالاخره‌من گفتم که باید حرفهایمان را بزنیم بالاخره حرفهارا باید بزنیم که درمعرض افکارعمومی گذاشته شود ، حرفها سنجیده بشود ودر تاریخ مجلس شورای ملی ثبت شود که برعلیه منافع ملت ایران‌حرف میزنیم یا کلمات ما مطابق با نفع ملی است این باید در تاریخ ثبت بشود بعدهم‌هربلائی‌بسر بنده می‌آید هر تهدیدی که‌به‌بنده بشود و در هر فرونتی هم که بنده بمانم درتاریخ بزرك تأثیر ندارد ، تاریخ بزرك خودش قضاوت میکند والااین‌جاما بخواهیم با در نظر گرفتن نرخ بین‌المللی بگوئیم آقا نرخ‌بین‌المللی اینست‌ملل‌هم‌عبارت‌ازامریکا وانگلیس است واز نظر نفت هم دوتا ترشت است فقط دردنیا، دوتا ترست ، سومی هم‌نیست ،یکی رویال دوچ شل که پسرش بی‌بی‌است که‌دراروپا بنام‌بریتیش پترول‌ودراین‌جاهم‌بنام بنزین پارس‌است‌یکی دیگر هم ترست ستاندارداویل است که آنهم معلوم‌است چیست‌واگر ما بخواهیم بقیمت‌بین‌المللی‌بفروشیم‌این‌ها باهم کمپنیزون میکنند مثل‌مناقصه ها و مزایده هائی که مادر بانك صنعتی، وزارت‌راه وشهرداری خودمان میگذاریم،چهارپنج تامقاطعه کار کردن کلفت‌می آیند آنجا کمپنیزن‌می کنند اززیرمیبندند ومناقصه‌رامیبرند والاازنظر ملل دنیا برخلاف آنچه رفیق محترم و دانشمندمن آقای دکتر شایگان‌فرمودند ماا گردنیارابخواهیم‌قائل‌بشویم کمپانی‌پترول دوفرانس‌هم‌هست این کمپانی‌درنفت سعودی هم آمد ولی از آنجا محروم‌ش کردند وکنارش گذاشتند حالامن نمیخواهم‌بگویم که‌روسها هم‌هستند چون فوراً میگوئید که هان کمونیست ،یك‌قلم‌موهم برمیدارند بلرنك سرخ میمالند‌بسرو‌روی بنده‌ومزاج هیئت حاکمه‌ما هم مستعد است که برای مردم پرونده بسازد ومارا هم میگویند توده‌ای‌هستی(دکترشایگان-همچواشتباهی نمیکنند) (خنده نمایندگان)والا من‌خودم نسبت بآقای نریمان ارادت دارم ،مرد بزرگواریست بیخود نبود که گفتم بایشان ارادت دارم (یکنفر از نمایندگان -آقای دکتر شایگان بودند) بایشان هم ارادت دارم مرد پاکی‌است،درست‌توجه فرمودید باین مزایده ؟اگر درست توجه بفرمائید هرچه که ازنظر دانش وفضل وعلم‌ایشان بربنده‌رجحان‌زیادی‌دارندمردفاضلی‌است،ولی گاهی ممکن است که مشغول شدن بکار ایشان را اکزالته بکند راجع بفکری،از خود بیخود بکند یعنی‌خیال کند که‌الان دارد خیلیتی میکندو اثر تلقیناتی که بایشان میشود دچار اشتباه میشوند بنده الان نمیگویم که خدای نکرده آقایان منظوری داشته اند ولی میگویم اگراین مزایده صورت نگیرد منافع ملی ماممکن است‌تأمین‌نشوددرصورتیکه‌اگر ما مزایده بگذاریم‌تمام‌خریداران نفت‌راوعوت بکنیم هر کس هستند هر کس بیشتر قیمت‌آنرا پیشنهاد کرد ماحاضریم بهمان‌قیمت بهمین خریداران نفت واگذار کنیم (یکنفراز نمایندگان -در گزارش هم‌همین جور گفتند) نه این قیمتش‌بطور مزایده نیست این میگوید مازاد سی و پنج میلیون تن را ما مزایده‌میگذاریم‌درصورتیکه‌ممکنست مازاد پیدا نکند وپیدا هم نخواهد کرد . خواهیم دید اگر یك تن استخراج وبهره برداری نفت ایران مازاد پیدا کرد ، بنده که مثل آقای دکتر مصدق چیزی ندارم بدهم‌ولی شفاهاًتضمین میکنم ، بنده‌ضمانت میکنم که از سی وپنج میلیون تن بیشتر بهره برداری نشود (کشاورز صدر-خوب چکارش کنیم که خوب بشود قربان ؟) مزایده بگذارید . خوب حالا بیائید همت بکنید این یك ماده را این جور تنظیم بکنید اگربکنید گناه که نداردولی اگر نکنید من که رأی نمیدهم . آقای‌مکی‌من رفتم بیرون برادر (خنده نمایندگان)

رئیس — آقای مخبر

مخبر — عرض کنم وقتیکه میگوئیم قیمت بین‌المللی نفت‌این قیمت بین‌المللی عبارت از نرخی‌است که کمپانی‌های‌مختلف نفت خوزستان را عرضه میکنند و برای توضیح عرض میکنم که شصت درصد کلیه محصولات نفتی دنیا را تنها کشورآمریکا مصرف میکند یعنی باداشتن‌اینهمه معادن نفتی ومنابع سرشاری که دارد ناچاراست که واردات زیادی‌هم داشته‌باشد مگریك یکی از کشورهائی است که نفت خودش رابازاهای‌دنیامیفروشدو کمپانیهای‌مختلفی هم آنجا هست ، ببخشیدنفتش‌راملی کرده ویك کمپانی داردآنوقت کمپانیهائی هستند که‌اینهانفتشان‌را می‌آورندد‌رخلیج‌مکزیك عرضه میکنند واین تقریباً یك‌بورسی‌است یکدفعه دیگری توضیح عرض کردم مثلا امروز صبح لیره در بازار تهران ، لیره ژرژ یکی ۶۲ تومان است یعنی ۶۲ تومان میخرند و ۶۲ تومان ویکقران میفروشند این‌یك نرخ‌ثابتی است . هر کس‌هراندازه پول داشته باشد میتواندبرود بازار وبهمان نرخ عادله خریداری بکند وقتی هم ما بگوئیم قیمت‌بین‌المللی‌اش‌تعین بشود کسی از نرخ بین المللی بالاتر نمیرود ، مگر مغزش را داغ کرده اند که در بازار بین‌المللی از نرخ‌بین المللی که درخلیج مکزیك مقادیرهنگفتی عرضه میشودنباید از ماگرانتر بخرد ما در حقیقت گفتیم که در صورت تساوی شرایط برایشان حق تقدم قائل هستیم ، هر قدرآنها خواستند بآنان میدهیم ولی این حق را هم ندارند که اگر نخواهند نتوانیم بفروشیم . خیر ما این‌شرط‌را گذاشتیم که اگرآنها آمدند وحاضر شدند بهمان‌نرخی که‌درخلیج‌مکزیك میدهند بخرند بآنها بدهیم ولی اگرآنها نخواهند باین قیمت ببرند ما آزادیم بهر کس میخواهیم‌بفروشیم یا اصلا نفروشیم ونفتمان را ترشی بیندازیم، این حق ملت ایران است

رئیس — آقای حاذقی

حاذقی — این اولین‌بارنیست که مجلس شوری‌ملی ایران برای دفاع ازیك امر حیاتی قسمت‌زیادی از وقت خودش‌را در این‌مکان صرف کرده‌مکرر پیش‌آمده است که‌برای‌دفاع‌ازمنافع‌مملکت جلسه‌های شش ساعت و ۸ ساعت وحتی امروزحساب کردم ۱۲ ساعت تمام آقایان نمایندگان محترم اینجا حضور داشتندبرای اینکه‌یك قدم مثبتی بردارند ولی من میکنم از بعضی ازآقایان همکاران محترم که با اینکه هیچ پیشنهادی از هیچیك ازآقایان مورد تصویب واقع‌نشده باز مکرردرمکرر بهانه های بنی اسرائیلی وقت مجلس را میگذرانند ومارا معطل میکنند خواستم

دادند صحیح نیست . گاهی فرمودند که آیا رشد ملی ملت ایران باینجا رسیده که می‌خواهد بادولت انگلستان طرف بشود و بخواهد یك‌چنین عمل شهامت آمیزی‌بکند ونفت را ملی بکند در صورتی که حرف خیلی آسانست، خیلی‌روشن‌است،ملتی‌رشد پیدا کرده مدت ۵۰ سال حقش را بردند و خوردند و حالا دیگر می خواهد ندهد گاهی درست نعل وارونه‌میزنندهمانکسی که می گوید چطور شد که دولت ایران همچورشدی‌پیدا کرد و چه دستی‌دراینکار است یکدفعه قلب ماهیت می شوند که بیایند یکدفعه زمین‌وزمان رابهم بزنیم‌و نه تنها این امتیاز رالغو بکنیم حتی حق مکتسب آن ممالکی که استفاده می کردند آنرا هم ازآنها بگیریم(آشتیانی زاده- هان . من‌همین توضیح را می خواستم) بنابراین بنده‌می‌خواهم عرض کنم که این لایحه باکمال دقت تهیه شده‌واین ماده هم باکمال دقت تهیه‌شده ما نمی خواهیم یك اسکاندال‌راه‌بیندازیم ،نمی‌خواهیم اروپا را برضد خودمان بشورانیم‌ما بهمین کیفیت‌نفت را ملی‌می کنیم ودر شرایط آزاد به نرخ بین‌المللی‌بنزین‌ونفتمان‌رامیفروشیم‌وازمنافع سرشارهم‌بزعم تمام‌دشمنان ایران‌وبکوری چشم کسانی که‌می‌خواهند نگذارندبهره‌مند می شویم .

رئیس - رای گرفته‌می‌شودپیشنهاد آقای آشتیانی‌زاده آقایانی که‌موافقندقیام فرمایند (عده کمی برخاستند) تصویب‌نشد پیشنهاد آقای جمال امامی‌قرائت‌میشود .

چندنفرازنمایندگان -خودشان نیستند .

رئیس - پیشنهاد دیگری‌قرائت‌می شود .

(بشرح زیر قرائت‌شد)

پیشنهاد می کنم درسطر آخرماده۷ عبارت زیر اضافه واصلاح شود؛ درصورت تساوی‌شرائط‌درخریدازهمان‌معادن‌انتزاعی حق تقدم خواهند داشت .مهدی ارباب

رئیس - آقای ارباب

مهدی‌ارباب - عرض کنم همینجا است که آقایان هیچکدام توجه‌نفرمودند. نفت در سراسر کشور ملی‌خواهدشدوتحت یکدستگاهی قرار خواهد گرفت غیر از خوزستان سایر نقاط کشور هم نفت دارد این‌ماده صراحت دارد که مشتریهای‌سابق می‌توانند همان‌مقدار هم در آتیه خریدار باشند وما ازآنمقدار ۰۰(جواد مسعودی- از نفت جنوب است) اجازه بفرمائید و از مازاد آن مقدارهم حق تقدم‌خواهندداشت شماشایدمازاداز آن‌مقداررا ازنفت‌بلوچستان داشتید پیشنهاد بنده اینستکه تصریح‌شود از همان‌معادن‌انتزاعی (همهمه نمایندگان)

رئیس - چرا کلامش راقطع می - کنید بگذاریدحرفشان را بزنند.بفرمائید.

که اضافه شود مازاد هم از همان معادن انتزاعی یعنی اگر همان معادن‌مازادداشته باشندومحصول‌معادن‌دیگرشامل‌این‌نخواهدبود

عده‌ازنمایندگان - پس‌بگیرید

رئیس - آقا بگذاریدمخبرتوضیح بدهند تاطرف بفهمد. آقای مکی

مکی - آقای ارباب خواهش می کنم‌توجه‌بفرمائیداین‌قانون‌قانون‌خاصی‌است فقط برای معادن انتزاعی نفت جنوب و بدلیل مقدمه ای که داردنسبت‌بمعادن‌مورد بهره برداری شرکت سابق نفت‌انگلیس و ایران‌است‌بلوچستان که‌موردبهره‌برداری شرکت نفت انگلیس وایران نبوده که ما آنرا اینجا قید کنیم.

مهدی‌ارباب -همین‌توضیح‌را می خواستم پیشنهاد رایس گرفتم .

رئیس- پیشنهاد دیگری قرائت‌می شود .

(بشرح زیر پیشنهاد آقای اسلامی قرائت شد)

ریاست محترم مجلس شورایملی پیشنهاد میکنم در ماده ۷ بعد از کلمات (میتوانند ازاین‌ببعد هم) کلمات(پس‌از تصویب‌هیئت عامله) اضافه‌شود . عباس اسلامی(بعضی‌از نمایندگان -پس‌بگیرید)

رئیس- آقای اسلامی

اسلامی- آقا این پیشنهاد از آن چیزهائی نیست که بشودپس گرفت وبنده هم تا این اصلاح نشود باتمام موافقتی - که دارم باین ماده رأی نمیدهم . بنده در اطراف این‌ماده توضیحاتم را درموقعیکه که با اصل ماده ۷ مخالفت میکردم بیان نمودم ولی‌بآن‌قسمت ازهرایضم این‌توضیح را اضافه میکنم که ما آمدیم اینجا گفتیم که در دوره گذشته یك زنجیر اسارتی بمدت ۶۰ سال بپای ملت ایران بسته اند (آشتیانی زاده - حالا سه‌هزار سال هم مدت ندارد الی غیرالنهایه)اجازه بفرمائید امروزشمانمایندگان‌ملت ونمایندگان‌مجلس سنا وتمام‌ملت‌ایران قدعلم کرده آن‌زنجیر را دارند پاره میکنند باز ماحالا بیائیم‌یك کاری بکنیم یك تعهدی بکنیم و برای الی‌غیرالنهایه یك‌قانونی بگذرانیم(عده‌ای از نمایندگان - قانون که برای همیشه نیست ، تعهد نیست)آقا قانون‌است‌حرف بنده خیلی‌اصولی‌است شمابیخود میفرمائید (کشاورز صدر - حرفت‌مضراست)نه آقا هیچ‌مضر نیست‌این‌ماده‌خیلی‌صریح‌است‌میتوانند طبق این ماده ازمامادام العمر نفت بقیمت عادله بخرند (آشتیانی زاده - قیمت عادله راهم خودشان تعیین‌میکنند) بنده‌هم‌عرض نمیکنم که بگوئید نخرند تاج‌سرما هستند بخرند اماباتصویب هیئت عامله ، اینکه چیزمهمی نیست یعنی‌این‌هیئت‌عامله‌ایرانی که درخوزستان‌نشسته یادر تهران‌نشسته‌تصویب بکند (آشتیانی زاده-بعدهم‌رئیس‌الوزراء بشود)یااین جمله (میتوانند ازاین‌ببعد.....) ازماده حذف شود ویااین اصلاحی که‌بنده پیشنهادکردم اضافه شودوالا بنده باین ماده رای نمیدهم ولواینکه یکنفرباشم‌بنده باتمام اطمینانی که کورکورانه بجناب‌آقای دکتر مصدق و اکثر اعضای کمیسیون نفت‌دارم (آشتیانی‌زاده- من‌هم دارم‌ولی‌نه کورکورانه) ولی نسبت باین کلمه خیلی نگرانم پیشنهاد بنده‌هم خیلی آسان است وبااین پیشنهاد منظور کمیسیون هم‌حاصل میشود باز هم بنده تکرار میکنم آقایان توجه بفرمایندادارهٔ‌املاك خالصه یك‌ملکی راازیده میگذارد و مینویسد در صورت تساوی شرائطقیمت وسایرشرائط آنکسی که سابقاً مستأجر بوده حق تقدم دارد (آشتیانی‌زاده مثل معامله‌پنبه) آنکه‌حق تقدم دارد این تشخیص راکی میدهد ؟ این تشخیص را رئیس اداره املاك میدهد بنده میگویم که درصورت تساوی شرائط بدهید بآنکسی که حق تقدم دارد یعنی بمشتری سابق ولی پس‌از تصویب هیئت عامله (صالح - آقای اسلامی این طبیعی است)این‌راهی‌میشود که‌آن ابدیتی که‌موجب نگرانی‌است‌دراومستهلك‌میشود‌واز‌بین‌میرود

کشاورزصدر - هروقت خواستیم میتوانیم‌این‌را فسخ کنیم

رئیس- آقای نبوی

نبوی — ما نباید یك عملی بکنیم که‌پیشرفت مقصود مارا دچار اشکال‌بکند ماکه سرنزاع ودعوی با کسی نداریم نفت طرف توجه یك دنیائی است بعقیده بنده ام‌الموادا این قانون‌همین‌ماده‌است این‌ماده مهمتراز همه مواد استو کمال دقت هم‌در کمیسیون راجع باین ماده‌شده بنظر بنده اگراین‌ماده‌را باینصورت تنظیم نمیکردند اینکار اصلا اجرا شدنی و انجام شدنی نبود موضوع فوق العاده مهم است نفت طرف لزوم صنایع یك‌عده زیادی‌ازممالك دنیااست صدمه‌ای هم از این کار بماوارد نمیشود گفته‌ایم‌بآنها‌بقیمت‌بین‌المللی‌بفروشند وقتی بقیمتی که سایرین بخرند همانهاهم خریدند به‌آنهامیفروشیم از این‌حیث هیچ ضرری متوجه‌مانمیشود امایس‌از تصویب هیئت مدیره درست است ولی معلوم است که همه کارهای شرکت را مدیر عامل و سایراعضای‌هیئت‌میکنندولی دراینجاقانون هیئت‌مدیره‌رامکلف کرده که‌درصورت‌تساوی باقیمت بین‌المللی‌بهمان شرکت‌ها ودول و مؤسساتی بدهند که سابق نفت را می خریدند و من جایز نمی دانم که در این موضوع یك کمی واضحتر وصریحتر عرض کنم و خود جناب آقای اسلامی هم قطعاً بهتر از بنده می دانند و من استدعامی- کنم که پیشنهاد خودشان را پس بگیرند که این ماده تصویب‌بشود تاما بتوانیم‌این بار را بمقصود و منزل برسانیم چون این نظر اساسی که شما دارید درآتیه نزدیك انشاءالله تأمین خواهد شد این مملکت هست و این مجلس هم‌انشاءالله‌خواهدبود وهر وقت خواستند این‌قانون‌راعوض کنند می کنند

رئیس-آقای مخبر

مکی — من حقیقة دلم نمی خواهد که آقای اسلامی که واقعاً یکی از نمایندگانی هستند که طرح ملی شدن را از اولین مرتبه ایکه ما تهیه کردیم امضاء نمودند و در دوره گذشته هم در اواخر دوره که ما باجانمان بازی‌می کردیم‌ایشان همواره بما کمك می کردنددرشبهه‌ای‌باشند والا بنده می‌دانم که آقایان‌متوجه هستند بنده عرض می کنم که این قانون آسمانی نیست که لایتغیر باشد شما اگر دیدید که این خوب نیست فوری تغییرش می دهید این که یك قانون بین‌المللی نیست‌هرآن می توانید موادش را تغییربدهیدوهرموقع که تغییربدهید برای شما بحثی نیست‌اگر ضرری از این قانون دیدید بایك قانون دیگر فوری جلوش را میگیرید. این نگرانی شما موردی ندارد و خواهش‌می- کنم این‌پیشنهاد رایس بگیریددراساسنامه هم‌قیدمی‌شود

مخبر فرهمند — این وظیفه هیئت مدیره است در اساس نامه هم قید می‌شود

اسلامی — چون در اساس نامه قید خواهد شد بنده پیشنهادم رایس‌می- گیرم

رئیس -پیشنهاد دیگر قرائت می شود .

(پیشنهاد آقای مکرم بشرح زیر قرائت‌شد)

مقام ریاست مجلس شورای ملی —

پیشنهاد می کنم تبصره زیر ماده ۷ علاوه شود؛

تبصره -خریداران محصولات‌معادن انتزاعی فوق‌الذکر مکلفند برای مقدار نفتی که در سالهای ۱۹۴۸ تا آخراسفند ۲۹ از شرکت سابق خریداری کرده‌اند مدارك مثبته‌مقدار خرید خودشان‌رابهیئت مختلط یا شرکتی که تشکیل خواهد شد ارائه دهند که مدرك‌معامله قرار گیرد.

حسن مکرم

مکی — در آمار گیر کسی‌ایران هست .

مکرم- پس گرفتم

رئیس — پیشنهاددیگری‌قرائت‌می-

شود.

(پیشنهاد آقای دکتر کیان بشرح ذیل قرائت شد)

مقام محترم ریاست مجلس شورای ملی- این جانب پیشنهاد می کنم در ماده ۷ بجای عبارت «معادن انتزاعی از شرکت سابق نفت انگلیس و ایران» نوشته شود «معادنی که قبل از ملی شدن صنعت نفت در ایران از طرف شرکت سابق نفت انگلیس و ایران استخراج میشده است»

دکتر کیان

رئیس- آقای دکتر کیان

دکتر کیان — این پیشنهاد بنده هرچند یك اصلاح عبارتی است ولی تا حدی یك مفهوم اساسی هم دارد بعقیده بنده اصلا ذکر لغت انتزاعی در این قانون مورد ندارد برای این که معادن نفت طبق قانون معادن متعلق بایران است و ملی است و قبل از این قانون هم معادن نفت ملی و متعلق بملت ایران بوده است و نمی توانسته است که متعلق بهیچ فردی و بهیچ شرکتی اعم از داخلی یا خارجی باشد بنابر این چیزی نبوده است که ما از شرکت منتزع کرده باشیم بلکه معدنی بوده که بوسیله هر شرکت نفت استخراج می شده و ما حالا این استخراج را ملی کردیم دیگر نمی خواهیم بوسیله شرکت نفت سابق استخراج شود بنا بر این کلمه انتزاع را بنده پیشنهاد کردم که تغییر بدهید (دکتر کاسمی آن معنی را نمی دهد) چون انتزاع وقتی است که تعلق بشخصی داشته باشد و بعد از او منتزع کنیم (شوشتری- از غاصب هم انتزاع می شود) خواهش می کنم آقایان و جناب آقای دکتر مصدق هم توجه بفرمایند طبق قانون معادن اصولا معادن نفت متعلق بملت ایران و دولت ایران بوده است و هست و بکسی تعلق نداشته است که قابل انتزاع باشد و بنابر این بنده پیشنهاد کردم که کلمه انتزاع را این جا تبدیل کنند باینکه (از طرف شرکت سابق نفت انگلیس و ایران استخراج میشده است) این یك اصلاح عبارتی است و مفهومی هم دارد آقای مکی با این پیشنهاد موافقت دارند بنده با تبدیل کلمه انتزاع بعبارت ملی کردن موافقم

مکی- در ماده ۷ محصولات معادن انتزاعی است معادن مطلق است منتها برای اینکه رفع شبهه از جنابعالی بشود بنده قبول می کنم

کشاورز صدر- بنده مخالفم

رئیس- آقای کشاورز صدر

کشاورز صدر- عرض کنم انتزاعی یعنی همان معادنی که [illegible] کردیم [illegible] می سوزاندیم

اگر آدم از مستأجرش هم خانه را بگیرد می گویند انتزاع کرد

رئیس- رأی گرفته می شود بپیشنهاد آقای دکتر کیان که آقای مخبر هم قبول کردند آقایانی که موافقند قیام فرمایند (عده کمتری برخاستند) تصویب نشد.

یك پیشنهادی هست که وارد نیست برای این که این ماده ۷ مربوط بفروش مواد نفتی است قرائت می شود

(پیشنهاد آقای موقر بشرح زیر قرائت شد)

بنده پیشنهاد می کنم تبصره زیر به ماده ۷ اضافه شود:

دولت مکلف است باسرع وقت موجبات تأمین آسایش و رفاهیت کارگران و کارمندان صنعت نفت را از قبیل ساختن مسکن و تعمیم بیمه اجتماعی و غیره فراهم آورد.

فرامرزی- اجازه بفرمائید توضیح بدهم

رئیس- توضیح ندارد دیگر پیشنهادی نیست رأی گرفته میشود بماده و تبصره آقایانی که با ماده موافقند قیام فرمایند (عده کمی برخاستند) تصویب نشد

پیشنهاد های هیئت مختلط که برای تصویب مجلس شورای ملی تهیه و تقدیم میشود باید قبلا بکمیسیون مخصوص نفت ارجاع و گزارش آن بمجلس شورای ملی تقدیم شود.

(بشرح زیر قرائت شد)

کلیه پیشنهادهای هیئت مختلط که برای تصویب مجلس شورای ملی تهیه و تقدیم میشود باید قبلا بکمیسیون مخصوص نفت ارجاع و گزارش آن بمجلس شورای ملی تقدیم شود.

فقیه زاده

رئیس- پیشنهاد دیگری هم آقای عامری داده اند قرائت می شود

(پیشنهاد آقای عامری بشرح زیر قرائت شد)

پیشنهاد می کنم ماده بطریق زیر اصلاح شود:

ماده ۸- کلیه پیشنهادهای هیئت مختلط باید برای تصویب بمجلس شورای ملی تقدیم شود.

جواد عامری

رئیس- پیشنهاد آقای ملك مدنی قرائت می شود

(پیشنهاد آقای ملك مدنی بشرح زیر قرائت شد)

ماده ۸ را بطریق زیر پیشنهاد مینمایم:

کلیه پیشنهاد های هیئت مختلط که برای تصویب مجلس شورای ملی تهیه و تقدیم مجلس خواهد شد بکمیسیون مربوطه ارجاع میگردد.

ملك مدنی

رئیس- ماده ۱۲۶ آئین نامه برای

آقایان با این ماده ۸ یك مجلس دومی را در نظر گرفته اند یعنی هیئت مختلط پیشنهاداتش را بکمیسیون بدهد اگر کمیسیون تصویب کرد بمجلس بیاورد و اگر تصویب نکرد بمجلس نباید علیهذا با اینماده مادو مجلس در نظر گرفته ایم لذا این موضوعی که بنظر بنده رسید بنظر آقایان رساندم

رئیس- آقای ملك مدنی

ملك مدنی- عرض کنم این تذکر آقای فولادوند بنظر بنده قابل توجه است بنده تذکر میدهم که تا اندازه تدوین این ماده اشکالی شده باشد و از اینجهت که وقتی یك هیئتی معین شد آن بعهده آن مأمور برای اینکه [illegible] گزارش میدهد باید گزارش بوسیله مجلس بکمیسیون ارجاع شود بنظر بنده در تهیه و تدوین عبارت اشتباه شده آقایان هم تصور نمیکنم غیر از این نظری داشته باشند

فرامرزی- اجازه بفرمائید توضیح بدهم

رئیس- توضیح ندارد دیگر پیشنهادی نیست رأی گرفته میشود بماده و تبصره آقایانی که با ماده موافقند قیام فرمایند (عده کمی برخاستند) تصویب نشد

کلیه پیشنهادهای هیئت مختلط که برای تصویب مجلس شورای ملی تهیه و تقدیم میشود باید قبلا بکمیسیون مخصوص نفت مجلس شورای ملی تقدیم شود و مطابق آن بمجلس شورای ملی تقدیم شود.

(بشرح زیر قرائت شد)

کلیه پیشنهادهای هیئت مختلط که برای تصویب مجلس شورای ملی تهیه و تقدیم میشود باید قبلا بکمیسیون مخصوص نفت مجلس شورای ملی تقدیم شود و مطابق آن بمجلس شورای ملی تقدیم شود.

رئیس- آقای مکی

مکی — اینجا دو موضوع بود یك موضوع مطلبی که آقای فولادوند فرمودند یك موضوع هم اینجانبی که جناب آقای ملك مدنی فرمودند آقای فولادوند اصولا بوجود کمیسیون معتقد نیستند و این صحیح نیست در کمیسیون که بحث شد چرا این ماده را گذاشتند دلیلشان این بود که کمیسیون مخصوص نفت در حدود ۸ ماه یا ۹ ماه است که جلسات متعدد خودش را صرف نفت کرده و راجع بنفت و موارد نفت یك اطلاعاتی بدست آورده و باین کمیسیون مختلطی گویند چطور در ظرف سه ماه باید بروید و اینکار را بکنید مثلا در ظرف سه ماه آن کاری را که کمیسیون مخصوص نفت کرده نمی توانند بکنند چون عجله دارند باید ما کزیش را بکنند اینکار را بکنند بنا بر این می گویند اگر خدای نکرده این کمیسیون اشتباه بزرگی یك تصمیمی بگیرد که آن تصمیمش بمصلحت مملکت نباشد قبلا باید بکمیسیون مخصوص نفت که باز منتخب مجلس است و تفاوت نمی کند (فولادوند- این صحیح نیست) می آید بکمیسیون مخصوص نفت آنجا رسیدگی میشود و معایبش را بین میبرند و یکی هم جناب آقای ملك مدنی فرمودند (بیان جناب آقای ملك مدنی بنده موافق هستم اشاره متوالیه نشده باشند) قبلا از طرف مجلس به کمیسیون نفت فرستاده شود چون میخواهیم که کاری بر خلاف نظامنامه شده باشد تصور می کنم که آقایان اعضای کمیسیون هم با این پیشنهاد موافق باشند (صحیح است)

رئیس- مطابق سوابق و آئین نامه باید هر لایحه یا طرح اولی بمجلس داده شود البته خود مجلس یکمیسیون نفت ارجاع میکند این حالت باید اصلاح شود میگفتند باید اصلاح کنیم «کلیه پیشنهادهای هیئت مختلط که بمجلس شورای ملی تقدیم میشود یکمیسیون مخصوص نفت مجلس شورای ملی ارجاع و گزارش آن بمجلس شورای ملی تقدیم شود»

مکی- این اصلاح را بنده قبول میکنم

معدل- پیشنهاد آقای نوشتری میفرمائید

(پیشنهاد آقای نوشتری بشرح زیر قرائت شد)

اینجانب با ماده ۸ مخالفم و حذف آنرا پیشنهاد میکنم. شوشتری

چند نفر از نمایندگان - این پیشنهاد حذف است

رئیس- آقای شوشتری توضیحتان را بدهید

شوشتری — بازهم بسم الله الرحمن الرحیم بنده با هر گونه تعمید وچشم بندی مخالفم این ماده با ماده ۹ معارض است چرا معارض است آقایان مگر فراموش فرمودند روزیکه ما استخراج و تصفیه نفت را ملی کردیم مجدداً برای اینکه طرز اجرا را تصمیم بگیریم دو ماه وقت بهمان کمیسیون دادیم و حتی ۱۵ روز ایام تعطیل عیدرا هم اضافه کردیم امروز ببینید از آن تاریخ چقدر گذشته یکی از آقایان فرمود که کمیسیون کار خودش را تمام کرده (مکی- نکرده) اجازه بدهید یا کرده یا نکرده بعقیده بنده اگر امشب این کار تمام شد کمیسیون دیگر کان لم یکن است آقا کمیسیون وظیفه خودش را انجام داده باید فقط مخبر برود گزارش جامعش را تهیه کند باید بعرض مجلس شورای ملی برساند این یکی و اگر اجازه بفرمائید ماده را میخوانم ببینید چطور متعارض است همدیگر را نقض میکند (عده ای از نمایندگان - آقا اینطور نیست) اجازه بدهید ماده هشت مینویسد «کلیه پیشنهاد های هیئت مختلط که برای تصویب مجلس شورایملی تهیه میشود باید قبلا بکمیسیون مخصوص نفت مجلس شورایملی تسلیم و در صورت موافقت کمیسیون گزارش آن بمجلس شورایملی تقدیم گردد» (یکی از نمایندگان- اصلاح شده) با اصلاحش هم میگویم آنوقت در ماده ۹ مینویسد «هیئت مختلط باید در ظرف سه ماه از تاریخ تصویب این قانون بکار خود خاتمه دهد و گزارش عملیات خودرا طبق ماده ۸ بمجلس تقدیم کند و در صورتیکه احتیاج بتمدید مدت باشد با ذکر دلائل موجبه درخواست تمدید نماید» در صورتیکه این کمیسیون با فرض بقاء بیش از ۴۰ روز دیگر از عمرش باقی نیست چطور در ظرف سه ماه یعنی چه؟ آقایان توجه کنید اگر این کمیسیون کارش را تمام کرد برای رفع تمام تشنجات بقای کمیسیون بازاذهان را مشوب میکند باز یك صورت دیگر پیدا میکند (ملك مدنی- اینجا کی صحبت سه ماه است) اجازه بدهید جناب آقای ملك این ماده ۸ مربوط بماده ۹ میشود بعقیده بنده اگر امشب مجلس این لایحه را تصویب کرد کمیسیون کارش را تمام کرده و ما دیگر بکمیسیون رأی نمیدهیم

رئیس — آقای دکتر شایگان

دکتر شایگان — بیانی که آقای شوشتری میفرمایند مورد اختلاف نیست میگویند اگر ما امشب این کار را کردیم و باین ماده هشت رأی ندادیم البته کمیسیون کارش تمام است این چیز واضح وروشنی است ولی اگر رأی دادیم کارش تمام نیست ودیگر تناقضی هم وجود ندارد مطالبی که درضمن قانون بیان میشود لازم نیست که همه بصراحت ذکر شود ممکن است الغاء صریح نباشد یا تأیید صریح نباشد این ماده اگر نباشد همینطور که ایشان فرمودند کار کمیسیون تمام است ولی اگر باین ماده رأی دادید البته اگر آقایان خواستند رأی میدهند و اگر نخواستند رد میکنند ولی اگر رأی دادید معلوم میشود که کمیسیون هست با وجود اینکه کار این کمیسیون مختلط مشابهتی با سایر کمیسیونها ندارد بطوریکه نمیشود گفت این یك کمیسیونی است و نمیشود گفت که این پیشنهادی که میدهد دولت است که میدهد خلاصه این کمیسیون مختلط وضع خاصی دارد و هر چیزی که وضع خاصی دارد قواعد خاصی هم براو حکمفرما می شود معذلك پیشنهاد جناب آقای ملك مدنی را برای اینکه مطابق سنن پارلمانی باشد می شود باینطریق اصلاح کرد وبا دو کلمه می شود اینرا تغییر داد و اصلاح نمود «کلیه پیشنهادهای هیئت مختلط که برای تصویب مجلس شورای ملی تقدیم می شود بوسیله مجلس بکمیسیون مخصوص نفت مجلس شورای ملی تسلیم و گزارش آن برای تصویب بمجلس شورای ملی تقدیم می شود»

امینی -- خود آئین نامه این را می گوید

رئیس - در این قسمت چند پیشنهاد رسیده که هر کدام بهتر باشد مورد قبول واقع می شود آقایان توجه فرمایند پیشنهادات مشابه قرائت می شود هر کدام که بهتر است قبول می شود

(پیشنهاد آقای صفائی بشرح زیر قرائت شد)

ریاست مجلس شورای ملی

بجای ماده ۸ پیشنهادی کمیسیون نفت ماده زیر را پیشنهاد می نمایم:

ماده ۸ - کلیه پیشنهاد های هیئت مختلط که برای تصویب مجلس شورای ملی تهیه می شود باید قبلا از طریق مجلس شورای ملی بکمیسیون مخصوص نفت ارجاع و کمیسیون پس از بررسی نظریه خود را بمجلس شورای ملی تقدیم نماید - معدل

صفائی- اجازه می فرمائید

رئیس - تأمل کنید تا همه قرائت شود.

(پیشنهاد آقای معدل بشرح زیر قرائت شد)

ریاست محترم مجلس شورای ملی

پیشنهاد می کنم ماده ۸ بشرح زیر تنظیم شود:

ماده ۸- پیشنهادهای هیئت مختلط پس از تصویب مجلسین بموقع اجرا گذاشته می شود پیشنهادات هیئت مختلط بطور فوق العاده و خارج از نوبت در مجلسین طرح می گردد

معدل

معدل - اجازه بفرمائید توضیح بدهم

رئیس- تأمل کنید پیشنهاد مشابه دیگری قرائت می شود

(پیشنهاد آقای صدرزاده بشرح زیر قرائت شد)

پیشنهاد می کنم ماده ۸ بترتیب ذیل اصلاح شود:

کلیه پیشنهاد های مختلط که برای تصویب مجلس شورای ملی تهیه و تقدیم می شود بکمیسیون مخصوص نفت ارجاع و گزارش کمیسیون مزبور درمجلس مورد بحث ومداقه واقع خواهد شد. صدر زاده

نمایندگان - صحیح است

رئیس - پیشنهاد دیگری قرائت می شود

(پیشنهاد آقای فقیه زاده بشرح زیر قرائت شد)

پیشنهاد می کنم ماده ۸ بطریق ذیل اصلاح شود که با آئین نامه مطابق باشد:

ماده ۸- کلیه پیشنهادهای مختلط که برای تصویب مجلس شورای ملی تقدیم می شود از مجرای مجلس بکمیسیون مخصوص نفت مجلس شورای ملی احاله در صورت موافقت کمیسیون گزارش آن بمجلس تقدیم شود.

فقیه زاده

رئیس - پیشنهاد دیگری هم آقای عامری داده اند قرائت می شود

(پیشنهاد آقای عامری بشرح زیر قرائت شد)

پیشنهاد می کنم ماده بطریق زیر اصلاح شود:

ماده ۸- کلیه پیشنهادهای هیئت مختلط باید برای تصویب بمجلس شورای ملی تقدیم شود.

جواد عامری

رئیس - پیشنهاد آقای ملك مدنی قرائت می شود

(پیشنهاد آقای ملك مدنی بشرح زیر قرائت شد)

ماده ۸ را بطریق زیر پیشنهاد مینمایم:

کلیه پیشنهاد های هیئت مختلط که برای تصویب مجلس شورای ملی تهیه و تقدیم مجلس خواهد شد بکمیسیون مربوطه ارجاع میگردد.

ملك مدنی

رئیس - ماده ۱۲۶ آئین نامه برای

مکی - چون مقصودشان کمیسیون نفت است بنده قبول می کنم

رئیس - آقایانی که با پیشنهاد آقای ملك مدنی موافقند قیام فرمایند (اکثر بر خاستند) تصویب شد رأی گرفته میشود بخود ماده ۸ بیخشید رای گرفته شد چون پیشنهاد آقای ملك بجای ماده ۸ بوده دیگر رأی علیحده نمیخواهد ماده ۹ قرائت میشود (بشرح زیر قرائت شد.)

ماده ۹-هیئت مختلط باید درظرف سه ماه از تصویب این قانون بکار خود خاتمه دهد و گزارش عملیات خودرا طبق ماده۸ بمجلس تقدیم کند ودر صورتیکه احتیاج بتمدید مدت باشد با ذکر دلائل موجهه در خواست تمدید نماید

رئیس- مخالفی نداردو کسی اجازه نخواسته ویك پیشنهادی آقای دکتر مصدق داده‌اند که قرائت میشود

(پیشنهاد آقای دکتر مصدق بشرح زیر قرائت شد)

پیشنهاد میکنم که در آخر بند نهم اضافه شود تازمانیکه تمدیدمدت بهرجهتی ازجهات ازتصویب کمیسیون نفت ومجلسین نگذشته است هیئت مختلط میتواند بکار خود ادامه دهد . دکتر مصدق

رئیس - آقای دکتر بفرمائید

دکتر مصدق- بنده تصور نمیکردم که با این ناتوانی بتوانم یك چنین خدمتی را کامروز درمجلس شورایملی خواستند بمن رجوع کنند قبول کنم فقط چیزی که سبب شد که من این خدمت را قبول بکنم عشق و علاقه ای بوده که بملی شدن صنعت نفت داشتم شرط من این بوده که این لایحه یعنی تکلیف ملی شدن صنعت نفت ازمجلسین بگذرد تامن بتوانم آن امری راکه فرمودید (صفائی- از مجلس شورایملی فرمودید) از مجلسین گفتم چون نظر بنده اینست که صنعت نفت ملی شود اگر شمارأی دادیدومجلس سنا رأی نداد که ملی شد (عده‌ای ازنمایندگان -رای میدهند) هروقت که رأی دادند بنده هم باکمال افتخار امری را که آقایان به بنده رجوع فرموده‌اند قبول میکنم و امیدوارم که انشاءالله باکمك و معاضدت شما آقایان بتوانم خدمتی باین مملکت بکنم ویك رویه ای درپیش بگیریم روز گار مردم از این بهتر بشود (انشاءالله) اماراجع باین پیشنهادی که کردم با نهایت دقتی که ما راجع بتنظیم این موادبکاربردیم این مسئله از نظر دور شده بود و مورد توجه نشده بود آقای دکتر فاطمی بمن توجه دادند که اگر این هیئتی که سه ماه برای آن تعیین شده تقاضای تمدید کرد وآن تقاضای تمدید یك مدتی تصویب نشد تکلیف این هیئت چه میشود (یکی ازنمایندگان-این ایراد وارد است) درصورتیکه حقیقتاً نظر مجلس شورایملی اینستکه این هیئت تا زمانیکه کار خودش را خاتمه ندهد بماند. وبهیچ جهتی از جهات ازبین نرود باینجهت بنده پیشنهاد کردم که تازمانیکه تمدید مدت نشده است این هیئت در کار خود بماند (شوشتری - کدام هیئت؟) هیئت مختلط و دیگر اینکه بنده خیلی میل دارم بجهت این که دیگر بنده را از مجلس بیرون کردید وبنده در کمیسیون نفت هیچ نظری ندارم خیلی میل دارم که جناب آقای ملك مدنی این جملهٔ «کمیسیون مربوطه» را تبدیل بفرمایند بکمیسیون نفت در پیشنهاد خیلی کش داراست چون ممکن است هر کس درهر کمیسیونی باشد نظرش این باشد که کمیسیون مربوطه آنجا است این است که بنده استدعامیکنم این کمیسیون مربوطه تبدیل شود به کمیسیون نفت

ملك مدنی - بنده توضیح دادم که منظور از کمیسیون مربوطه همان کمیسیون نفت است

رئیس - بجای «کمیسیون مربوطه» جملهٔ «کمیسیون نفت» میگذاریم (جمعی از نمایندگان-صحیح است) پیشنهاد آقای دکتر مصدق دو مرتبه قرائت می‌شود

(بشرح زیر قرائت شد)

پیشنهادمی کنم که در آخر بند نهم اضافه شود «تازمانیکه تمدیدمدت بهرجهتی ازجهات از تصویب کمیسیون نفت ومجلسین نگذشته هیئت مختلط میتواند بکار خود ادامه دهد دکتر محمد مصدق

رئیس - مجلسین کافی است چون تمدید را بایدمجلسین اجازه بدهند کلمه کمیسیون نفت بعقیده بنده اینجا زیادی است این راهم این طور اصلاح میکنیم

دکتر مصدق - آقا چطور اصلاح میفرمائید؟

رئیس- کلمه مجلسین بنظر بنده کافی است و کلمه کمیسیون نفت زائد است (دکتر مصدق- صحیح است) آقایانی که بااین پیشنهاد باین ترتیب موافقند قیام فرمایند (اکثر برخاستند) تصویب شد یك ماده الحاقیه هم آقای مخبر فرهمند پیشنهاد کرده اند که قرائت میشود.

(بشرح زیر قرائت شد)

ماده الحاقیه : هر عده متخصص و مشاورین فنی واداری که برای اجرای مواد این قانون لازم باشد هیئت مختلط میتواند دعوت نماید. مخبر فرهمند

رئیس - آقای مخبر فرهمند

مخبر فرهمند - عرض کنم که این پیشنهاد بنده مکمل آن مواد اول است این هیئت مختلط که عبارت از ۱۱ نفر است اینها نظارت در کار دارند کار در دست متخصصین ومشاورین فنی و اداری ودولت است پس بنابراین آن هیئت نظارت بایستی که تمام اسباب و ابزار کار متخصصین و مشاورین فنی را در اختیارش گذاشت که هروقت بهر کس وبهرعده‌ای احتیاج پیدا کردوخواست عذری نیاورند وبهش بدهند

اللهیار صالح - بسیار خوب و بجاست .

رئیس- ازاین دعوت مقصود استخدام است ؟

نبوی - بلی .

رئیس — اگر استخدام باشد که صورت دیگر پیدا می کند وتصویب مجلس را میخواهد .

مخبر فرهمند- مقصوددعوت است از مستخدمین داخلی

فرامرزی - بنده مخالفم

رئیس- بفرمائید .

فرامرزی - عرض کنم مخالفت من با این ماده الحاقیه ازلحاظ این نیست که میخواهم بگویم لازم نیست البته طبعاً این هیئت خودش اینکار را می تواند بکند (مکی- درماده ۵ اینقسمت تأمین شده) روی مشورت زیاد وجلسات متعدد تمام این چیزها پیش بینی شده و درماده ۵ عین این مطلب هست و این تکرار یك مکرری است کلا لازم نیست ومن فقط خواستم بیهانه مخالفت با این پیشنهاد آقای مخبر فرهمند بآقای دکتر مصدق عرض کنم فرمودند که اگر مجلس سنا هم بااینقانون موافقت کرد و تصویب کرد (که البته هم می کند) آنوقت من این مأموریت یا این خدمتی که مجلس بمن رجوع کرده قبول خواهم کرد چون آخر شب هم هست آقایان اجازه میدهند باین مناسبت یك مثلی عرض کنم یك عربی رفته بود در مسجد نماز جماعت رایشت سر امام بخواند امام بعد از آنکه حمدخواند یك آیه‌ای از سورهٔ یوسف که (لن ابرح الارض یأذن لی ابی) یعنی من تکان نخواهم خورد مگر اینکه پدرم اجازه بدهد خواند باقیش هرچه کرد یادش نیامد هی گفت حتی یأذن لی ابی ؛ آنجماعت که نمیفهمیدند معنیش چیست ولی آن عرب میفهمید گفت اگر پدرت اجازه نداد تکلیف ماچیست همین جا باشیم؟ خوب جناب آقای دکتر مصدق فرض کنیم مجلس سنا حقیقة آمد یك مدتی وقت گذراند مجلس شورایملی هم از جنابعالی خواهش کرده و رأی تمایل داده که دولت تشکیل بدهید باید مامنتظر بشویم به بینیم که کی مجلس سنا موافقت می کند ؟ (دکتر مصدق- بلی) نه قربان بنده معتقدهستم که دراین فرمایشتان یك قدری تجدید نظر بفرمائید وازفرداشروع فرمائید یعنی بعداز آنکه شرفیاب حضور اعلیحضرت همایونی شدید و فرمان گرفتید دولتتان را تشکیل بدهید البته سنا هم در ضمن عمل تصویب خواهد کرد دیگر عرضی ندارم .

رئیس- پیشنهاد آقای مخبر فرهمند که بعنوان ماده‌الحاقیه داده اند دو مرتبه قرائت می‌شود.

(بشرح زیر قرائت شد)

ماده الحاقیه : هر عده متخصص و مشاورین فنی واداری که برای اجرای مواد این قانون لازم باشد هیئت مختلط می تواند دعوت نماید .

مکی- باتصویب مجلسین

رئیس - آقای مکی

مکی - این پیشنهاد جناب آقای مخبر فرهمند بسیار ضرورت داشته درماده ۵ این نظر پیش بینی شده منتهی باتصویب مجلس شورایملی ماده پنجم میگوید «هیئت مختلط باید هرچه زودتر اساسنامه شرکت ملی نفت را که درآن هیئت عامله وهیئت نظارتی از متخصصین پیش بینی شده باشد تهیه و برای تصویب بمجلسین پیشنهاد کند» یعنی اگر متخصص احتیاج دارد هیئت عامله خودش میتواند پیش بینی کند ولی با تصویب مجلس شورایملی اگر مجلس شورای ملی نسبت بملیت متخصص اظهار نظر کرد یا مخالفت نمود هیئت عامله نمیتواند اینکار را بکند اینجا نظرها تامین شده اما این که آقای شوشتری فرمودند که مأموریت کمیسیون نفت تمام شده توجه نفرموده اند که کمیسیون نفت همانطور که درمقدمهٔ گزارش ذکر شده فقط نسبت بمعادن نفت جنوب اظهار نظر کرده ویکماه ونیم هم از مدتش مانده وهمینطور که آقای ملك مدنی فرمودند باز دومرتبه کمیسیون بقوت خودش باقی است ودرموقع انتخابات کمیسیون هاهم آقایان گفتند باستثنای کمیسیون نفت ؛ تمام کمیسیونها انتخاب شوند (صحیح است)

مخبر فرهمند - عرض کنم اولاوقتی نباشد که ۱۰ نفر رامجلسین انتخاب بکنند باید طرف اعتماد باشند که اقلا این اختیار راداشته باشند که برای کاروبرای رسیدگی بحساب وبرای امورات فنی یکعده‌ای رابتوانند دعوت کنند .

مکی - باید بمجلس پیشنهاد بکند و بایدبا اجازه مجلس باشدوملیتش را باید مجلس تصویب کند

مخبر فرهمند - بنده که نوشته ام استخدام خارجی عرض بنده اینستکه از مستخدمین داخلی دعوت کنند.

مکی — این اشکال ندارد بنده موافقم .

رئیس - آقای مخبر فرهمند مقصود خارجی نیست ؟

مکی -- اگرداخلی باشد احتیاج ندارد .

رئیس - ممکن است قبل از جمله «دعوت نماید» نوشته شود برطبق قانون استخدام اتباع خارجی اینرا اضافه نمائید «برطبق قانون استخدام اتباع بیگانه» .

(صحیح است) .

صفائی- پیشنهادرا بفرمائیدومرتبه قرائت شود.

(پیشنهاد آقای مخبر فرهمند بااصلاحی که شدبشرح زیر قرائت گردید)

ماده‌الحاقیه: هرعده متخصص ومشاورین فنی واداری که برای اجرای مواداین قانون لازم باشد هیئت مختلط میتواند برطبق قانون استخدام اتباع بیگانه دعوت نماید.

مخبر فرهمند

رئیس- آقای فرامرزی بعنوان مخالف صحبت کردند حالا رأی میگیریم آقایانیکه بااین ماده‌الحاقیه وبااصلاحی که شدموافقند قیام فرمایند (عده کمی برخاستند) تصویب نشد بمجموع مواد بایدرای گرفته شود یك کلیات آخرهم دارد ولی کسی تقاضای اجازه نکرده

شوشتری بنده اجازه میخواهم

عده‌ای ازنمایندگان — اعلام رأی شده

شوشتری- بنده مخالفم یك تذکراتی در کلیات هست که باید توضیح بدهم مخالفم آقا

رئیس- آقای شوشتری بفرمائید. چون وقت هم گذشته مختصر صحبت کنید

شوشتری- فلسفه تنظیم این قانون و تصمیمی که مجلسین گرفته است برای آسایش ورفاه مردم است مجلسین که این رأی مقدس را داده‌اند وامشب تکمیل میکنند باید آقایان اعضاء کمیسیون چه کمیسیون نفت وچه کمیسیون مختلط متوجه این معنی باشند که فلسفه این قانون ماآنچه که در نظر داشتیم بامذاکراتی که بین آقای اسلامی وآقای مکی بعمل آمد یکقدری اذهان را متوجه کرد بیك معنای دیگر آقای مکی درست توجه کنید سالی ۷ میلیون لیره از کمپانی غاصب دارسی میگرفتیم آمدند این حقه بازیهای گس مس نمیدانم ساعد گیس میس من اینهارا نمیدانم صورتی بما دادند که سالی ۲۷ میلیون وشهرت داشت که ۵۶ میلیون هم اندوخته شده است مافکر کردیم که نجات مملکت در دوچیز است یکی اینکه خود عمل کنیم واستفاده کنیم ویکی هم اینکه این دست مرموز را از مملکت قطع نمائیم وقتیکه میخواستیم نتیجه بگیریم حضرات آمدند گفتند ما ۵۰ در صد میدهیم بدون آنکه سالی ۲۶ میلیون را هم بانگلستان بدهیم مجموع اینرا من پیش خودم حساب ساده ولری کردم برای اینکه بنده متخصص حساب واینحرفها نیستم هرچه میگویم رك با ایمان میگویم خیال کردم سالی ۷۰ - ۸۰ ملیون لیره انشاء الله میماند و عاید میشود و این رعایای بدبخت را از تماس بامأمورین ظالم بعنوان مالیات مستقیم وغیر مستقیم وارضی وغیره ازاین راه خلاص میکنیم آقادریاباتان فرمودید که هرچقدر نفت ماتنزل کند ۱۴ میلیون عایدی برای ما پیدا میشودیا ۲۰ میلیون اجازه بدهید آقابدانید وآگاه باشید که اگر منویات ملت منویات مردم دراین رأی مقدس که قبلا دادیم بمفهوم واقعی این منویات ملت تأمین نشود نمیدانم چه تفسیری کنم بعدآنچه صورتی پیدامیکند پس این دو کمیسیون باید سعی کنند ازنظر منطق ازنظر اصول ماباهیچ دولتی جنك نداریم با هیچکس مخاصمه نداریم باید فکری کنند که عوائد برای مملکت درست نمایند اگرفکر نکردند منعکس بحسن اثر نمیشود ومن ناچارم بگویم

رئیس — رأی گرفته میشود بمجموع مواد آقایانیکه موافقند قیام فرمایند (عموم نمایندگان برخاستند) چون رأی باتفاق داده‌شد من اعلام میکنم که باتفاق آراء تصویب شد به مجلس سنا فرستاده میشود

(نمایندگان-انشاءالله مبارك است)

(کف زدن شدید تماشاچیان)

(۲-تعیین موقع جلسهٔ بعد-ختم جلسه)

رئیس- چون امروز صبح و امشب آقایان درمجلس بودند اجازه بدهیدجلسه فرداصبح موقوف شود

دکتر بقائی- اسامی آقایان نمایندگانی که درمجلس تااین ساعت بودنداعلام شود

رئیس — دارم حرف میزنم بفرمائید بنشینید وروز سه‌شنبه هم چون مشغول کار دولت هستیم بااجازه آقایان جلسه نخواهیم داشت جلسه آتیه روز پنجشنبه خواهدبود آقای دکتر بقائی حالا حرفی دارید بفرمائید

دکتر بقائی — عرض کردم اسامی آقایانیکه تااین ساعت درجلسه حضوردارند اعلام شود

(جلسه ساعت ۱۱ و ۱۰ دقیقه بعد ازظهر ختم شد)

رئیس مجلس شورایملی-رضاحکمت